T.C
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYON DİZİLERİNİN TOPLUMUN MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; AŞK-I MEMNU DİZİSİ ÖRNEĞİ

UZMANLIK TEZİ

Hüseyin Tuğrul OKTAY

ANKARA

KASIM 2011

T.C
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYON DİZİLERİNİN TOPLUMUN MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; AŞK-I MEMNU DİZİSİ ÖRNEĞİ

UZMANLIK TEZİ

Hüseyin Tuğrul OKTAY

DANIŞMAN
Üst Kurul Uzmanı Sevgi HASİPEK

ANKARA
KASIM 2011

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı'na

Bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Davut Dursun……..	
Üye	: Arslan Narin…….……..	
Üye	: Sevgi Hasipek……..	

ONAY

…./…./2…

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda görev yapan Uzman Yardımcısı olarak, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19' uncu maddesinin 4' üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Tarih:

Adı-Soyadı-Unvanı-İmzası:

Hüseyin Tuğrul OKTAY
Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:

TELEVİZYON DİZİLERİNİN TOPLUMUN MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ; AŞK-I MEMNU DİZİSİ ÖRNEĞİ

EK:
-Tez (3 adet)
- CD (1 adet)

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı

Tarih

Adı-Soyadı-İmzası

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY SAYFASI

DOĞRULUK BEYANI

İÇİNDEKİLER ……. i

KISALTMALAR …….. iv

TABLOLAR…….. v

GİRİŞ …… 1

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLER

1.1 DEĞERLER.. 5

1.2 DEĞER KAVRAMI 7

1.2.1 Değerlerin Özellik ve İşlevleri 10

1.3 DEĞERLERİN GÖRÜNÜR YÜZÜ NORMLAR..... 13

1.3.1 Normların Özellikleri 17

1.3.2 Normlardan Sapma..... 17

1.4 DEĞERLERİN KAYNAĞI VE SINIFLANDIRILMASI..... 19

1.4.1 Değerlerin Kaynağı 19

1.4.1.1 Değerlerin Kaynağı Olarak Toplum 20

1.4.1.2 Değerlerin Kaynağı Olarak Toplum Üstü Aşkın Kaynak 20

1.4.1.3 Toplumsal Değerlerin ve Aşkın Değerlerin Kaynağı Olarak Ahlak 21

1.4.2 Değerlerin Kategorilendirilmesi 24

1.4.2.1 Sosyal Değerler ve Sosyal Ahlak..... 25

1.4.2.1.1 Örf ve Adetler 25

1.4.2.1.2 Moda 28

1.4.2.1.3 Sosyal Ahlak 29
1.4.2.2 Dini Değerler ve Dini Ahlak 33
1.4.2.2.1 İslam Dininin Ahlaki Esasları 34
1.5 AİLE VE DEĞERLER…….. 35
1.6 MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLER..…… 39

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINLARI VE MİLLİ MANEVİ DEĞERLER

2.1 TELEVİZYON KÜLTÜRÜ..... 43
2.1.1 Popüler Kültür ve Televizyon 46
2.1.2 Kitle Kültürü ve Televizyon..... 47
2.1.3 Seyirlik Kültür ve Televizyon 48
2.2 TELEVİZYON VE DEĞERLER 48
2.3 TELEVİZYON VE AİLE 52
2.4 TELEVİZYON YAYINLARI VE DİZİLER..... 55
2.5 TÜRKİYE'DE DİZİLER 58
2.6 TELEVİZYON DİZİLERİNE İLİŞKİN TARTIŞMALAR…….. 62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AŞK-I MEMNU DİZİSİ

3.1 HALİT ZİYA UŞAKLIGİL VE AŞK-I MEMNU ROMANI 70
3.2 TELEVİZYONLARDA AŞK-I MEMNU UYARLAMALARI ... 73
3.3 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN KARAKTERLERİ 74
3.4 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN ÖZETİ 78
3.5 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN
LAJOS EGRİ YÖNTEMİYLE ÇÖZÜMLENMESİ 100
3.6 AŞK-I MEMNU DİZİSİ ÜZERİNE İZLEYİCİ
ŞİKAYETLERİ VE RTÜK KARARLARI 111

3.7 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN TOPLUMUN MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ 117
3.7.1 Olumlu Yönde Değerlendirmeler 117
3.7.1.1 Bihter'in Sosyal Çalışmaları 117
3.7.1.2 Hıdırellez Kutlaması 118
3.7.1.3 Beşir'in Askere Gidememesi 120
3.7.2 Olumsuz Yönde Değerlendirmeler 120
3.7.2.1 Romanın Uyarlanması 121
3.7.2.2 Evlilik Sözleşmesi 126
3.7.2.3 Aşk'ın Cinselliğe İndirgenmesi, Yasak İlişkiler 126
3.7.2.4 Müstehcen Sahneler 131
3.7.2.5 Bihter'in Kürtajları 133
3.7.2.6 Dizinin Gündelik Hayatta Yeniden Üretimi 135
3.7.2.7 Aşk-ı Memnu'nun Kadın Karakterleri 137
3.7.2.8 Bihter'in İntiharı 139

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER 143

KAYNAKÇA 148
ÖZET ……..... 159
ABSTRACT.. …… 160
ÖZGEÇMİŞ…….….. 161

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: adı geçen eser
ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
BİANET	: Bağımsız İletişim Ağı
cd	: Compact Disk
CİSED	: Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği
çev.	: Çeviren
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
Prof.	: Profesör
RTÜK	: Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu
s.	: sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TV	: Televizyon
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve saire

TABLOLAR

Tablo 1: Aşk-ı Memnu dizisinin yayın tarihleri..... 73
Tablo 2: Aşk-ı Memnu dizisinin karakterleri..... 75-77
Tablo 3: RTÜK İletişim Merkezi'ne Gelen Şikayetler……..…… 112

GİRİŞ

Son dönemlerde televizyonlarda yayınlanan dizi filmlerde aile içi çarpık ilişkiler, evlilik dışı ilişkiler, aldatma, cinsellik, gayri meşru çocuk yapma, kürtaj vb. konular dikkat çekici bir yoğunlukta işlenmektedir. Herhangi bir kültürel üründe; roman, tiyatro, ya da sinemada tek bir sahnede yaşanıp biten bu ilişkiler, televizyonun ve dizi filmlerin parçalı ve sürekli yapısı ile günlük hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Ülkemizde televizyon, kültürümüzün bir parçasıdır ve hakim kitle iletişim aracı olması sebebiyle diğer iletişim araçlarınca da sürekli olarak beslenmektedir. Bu durum da televizyon dizilerini aylarca gündemde tutmakta, her bir bölüm hafta boyunca diğer iletişim araçlarınca da işlenmektedir.

Türk edebiyatının klasik eserleri son zamanlarda sıklıkla televizyon dizisi olarak uyarlanmaya başlanmıştır. Bu dizilerden Halid Ziya Uşaklıgil'e ait aynı adlı romandan televizyona uyarlanan "Aşk-ı Memnu" dizisi, gerek seyredilme oranlarındaki başarısıyla, gerekse milli ve manevi değerlere aykırı konusu ve işleniş tarzıyla kamuoyunda büyük tartışmalara sebep olmuştur. Dizi filmin ticari anlamda da başarılı olması, yani televizyon izleyicisince çok seyredilerek karşılığını bulması, hem de RTÜK'na en çok şikayet edilen yapımlardan olması, kamuoyunda dizi film üzerine hararetli tartışmalar yapılmasına sebep olmuştur.

Ülkemizde ve tüm dünyada radyo ve televizyon yayınları çeşitli kanunlarla düzenlenmekte ve denetlenmektedir. Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin "Yayıncının Sorumlulukları" başlıklı 7. maddesinde "Program hizmetleri sunu ve içeriği bakımından tüm unsurları insan onuruna ve diğer insanların temel haklarına saygılı olacaktır." ifadesi ile aynı maddenin 1. fıkrasında belirtilen "Program hizmetleri, özellikle edebe aykırı olmayacak …" ifadesi ve 2.

fıkrasında belirtilen "Çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır." şeklindeki hükümler yer almaktadır.[1]

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 8. maddesinin (f) fıkrasında da "Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz" ilkesi benimsenmiştir.[2] Bir yayın ilkesi olarak kanunda yer alan bu düzenlemenin amacı: milli ve manevi değerlerin toplumu bir arada tutma özelliği ve bu değerlerin kendine gelişme yeri bulduğu ailenin toplumun temeli olduğu fikrinden hareketle, Türk ailesinin bütünlüğünün ve toplumda var olan milli ve manevi değerlerin korunmasını sağlamaktır.

Görüldüğü üzere: hem Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nde, hem de Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da, yayıncı kuruluşlara yayınlarının içeriğinde; gelenek, görenek, ahlâk gibi unsurları taşıyan ve "toplumsal ilişkilerde uygulanması gerekli davranış tarzları" için kullanılan "edep" kavramına ve "milli ve manevi değerlere" uygun yayın yapmaları gerektiği, bunun "yayıncının sorumlulukları" arasında bulunan en temel esaslardan olduğu bildirilmektedir.

Milli ve manevi değerler konusu, sosyal bilimlerde sorunlu bir çalışma alanı olmasına rağmen toplumun genelinin üzerinde anlaştığı belli değerlerin bulunması ve sosyal hayattaki yerleri açısından değerler alanında çalışılacak olması bu çalışmayı kolaylaştırmaktadır. Toplumun genelinin üzerinde anlaştığı, yaşam biçimini, kültürünü, kurumlarını şekillendirmiş belli değerler vardır. Bu çalışmada da bu kabul edilmiş değerler çerçevesinden televizyon ve televizyonun en çok ilgi çeken program

[1] RTÜK, "Mevzuat", "Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi", s.40 , (Erişim) , http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497, 10 Ocak 2010 .
[2] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG: 03.03.2011, 27863.

türlerinden olan televizyon dizileri ile kamuoyunda üzerine çok fazla tartışma yapılmış olan “Aşk-ı Memnu” dizisi incelenecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde, öncelikle “değer” kavramı incelendikten sonra, milli ve manevi değerler ülkemizde yüzlerce yıldır yaşanagelen, kendine toplum içinde yer bulmuş olan yapısıyla ele alınmaktadır. Değerlerin “aile” ile olan yakın ilgisi ve dizinin bir “aile dizisi” olmasından hareketle değerlere beşiklik yapan aile kurumuna ve aile değerlerine de bu bölümde değinilmiştir. İkinci bölümde Türkiye’de televizyon ve televizyon dizileriyle toplumun milli ve manevi değerlerinin ilişkisine değinilerek, ülkemizde televizyon dizilerine ilişkin yapılmış olan tartışmalar milli ve manevi değerler çerçevesinde değerlendirilerek, değerler konusunda var olan ikili yapının toplumumuzdaki yansımaları gösterilmeye çalışılacaktır. Daha sonra üçüncü bölümde “Aşk-ı Memnu” dizisi toplumda var olan değerler açısından incelenecektir.

Sonuç ve Öneriler bölümünde ise son değerlendirmelere ve radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyici ve denetleyici otorite olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun konuyu ele alırken yapabileceklerine dair öneriler aktarılacaktır.

Türk edebiyatında ilk gerçek Türk romanı olarak çok önemli bir yere sahip olan, “Aşk-ı Memnu”, Türk televizyon tarihinde yayınlanmış olan ilk yerli televizyon dizisi olması sebebiyle de ayrı bir öneme sahiptir. “Aşk-ı Memnu” yayımlanmasından 110 yıl, TRT uyarlamasından ise 35 yıl sonra, günümüze uyarlanarak tekrar dizi film haline getirilmiş ve yetmiş dokuz bölümlük bir dizi film halinde televizyonda yayınlanmıştır. Çalışmada öncelikle Aşk-ı Memnu dizisi Lajos Egri’nin televizyon dizilerini çözümlemek için kullandığı yöntemle çözümlenecek, daha sonra da dizi film milli ve manevi değerler açısından incelenecektir.

Değer kavramı, değerlendirme yapandan bağımsız olarak düşünülemeyecek bir kavramdır. Hangi çağda ve hangi kültür çevresinde yaşarsa yaşasın, insan kendisini değerler dünyası içinde inşa eder. Değerlerin bu yönü, bu çalışmanın zorluğunu

oluşturmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle içinde yaşanılan toplumun hakim değer yargıları ve toplumun farklı kesimlerinin değer algısı tespit edilmeye çalışılacaktır. Değerlendirmelerin bu tespitler ışığında yapılmasıyla çalışmaya objektiflik kazandırılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM
MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLER

1.1 DEĞERLER

Toplumsal konularla meşgul olanlar arasında hiçbir konu "değerler" kadar tartışmalara yol açmamıştır. Konuya olumsuz yaklaşanlardan bir kısmı, toplumsal değerlerin aslında gerçeklikle ilişkisinin bulunmadığını, değerlerin daha çok sosyal bilim çalışmasının dışında birer psikolojik ve etik olgu olarak irdelenebileceğini ileri sürmektedirler. Hal böyleyken, sosyal politika açısından önemli etkiler yaratma şansına sahip soruların sorulduğu her noktada değer yargıları konusu gündeme gelmiştir.[3] Sosyal bilimlerden felsefe, psikoloji, ilahiyat ve sosyoloji bilim dallarınca değer kavramı üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu saydığımız her bilim dalı kendi alanına uygun şekilde "değerler"i ele almıştır. Sosyoloji, değerlerin içerikleri ile değil, toplum üyeleri tarafından paylaşılan ölçütler olma ve toplumsal davranışlara yön verme özelliklerinden doğan sorunlarla ilgilenmektedir ve bu çalışmada da değerler sahasına yaklaşım bu açıdan olacaktır.

Geçen yüzyılla birlikte içinde yaşadığımız yüzyıl, değerler açısından değişimin yaşandığı bir yüzyıldır. Önce pozitivizm ve genel anlamda aydınlanma ile gelen modernite, geleneğe karşı bir duruşla kendi değerlerini getirerek insanı ve onun varoluşunu yeniden tanımlamıştır. Bu tanımda insanın birey olması ve madde ile olan ilişkileri öne çıkarılmış, hayata yön veren ve üstün tutulan değerler manevi, kutsal olan olmaktan çıkarılmıştır. "Kutsal" kavramı da zaten bu yeni sistem içinde anlamını

[3] Nazmi Avcı, *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007, s. IX.

kaybetmiştir. İnsani değerler de diyebileceğimiz insanı insan yapan şeyin ne olduğu sorusu, bireysel özelliklere ve ihtiyaçlara indirgenerek cevaplanmıştır.[4] Toplumların en önemli olgularından birisi olan dini ve sosyal değerler, pozitivizmin aşkınlık karşıtı olumsuz tavrından nasibini almış sosyolojide de uzun zaman değer araştırmalarına sıcak bakılmamış, onunla ilgilenme bilim dışı bir meşgale sayılmıştır. Halbuki değerler topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir. Onun için fert ve toplum hayatının anlamı ancak değerlerin analizi ile açıklığa kavuşabilir.[5]Yukarıda bahsedilen değerlerde meydana gelen değişim de zaten karmaşık bir alan olan "değerler" sahasının iyice birbirinden kopmasına, farklı toplumların hatta aynı toplumun farklı kesimlerinin değer yargılarının birbirinden farklılaşmasına yol açmıştır.

Özellikle ülkemizde son iki yüzyıldır genel anlamda geleneksel ve dini değerler arasında bir ikilem yaşanmakta, hatta yoğun bir şekilde dini değerler tartışılmaktadır. Mesela bu çerçevede bazıları dini değerlerin yükselişinden, bazıları ise düşüşünden söz etmektedir.[6] Ülkemizin Batılılaşma dönemi ile beraber oluşmuş olan toplumdaki ayrışma farklı toplum katmanlarının aynı meseleyi farklı algılamasına yol açan süreci başlatmıştır ve günümüzde de bu durum süregelmektedir.

Modernlikten evvel, toplumlarda genel olarak mertebeli bir evren tasavvuru vardı ve bu alemde değerler ve nitelikle ilgili ölçüler ortaktı. İyi, güzel, doğru, ahlaklı daima üstün tutulur; kötü, çirkin, yanlış, şirretlik, ahlaksızlık daima aşağı ve kötü görülürdü. Aydınlanma, sanayi devrimi bu değerleri bir tarafa atmış ve ahlak ile dini, siyasetten, ekonomiden, sanattan ayırmış, aralarına kesin hatlar çizmiştir.[7] Ahlak ve dinin birbirinden ayrılması da değerlerin oluşumunda en büyük paya sahip olan "ahlak" alanında, dolayısıyla da "değerler" alanında bir bölünmüşlüğü beraberinde getirmiştir. Aşkın değerlerin toplum hayatından çekilmesi de aslında değersizleşmeyi getirmiştir.

---

[4] Ahmet Şişman, "Açılış Konuşması", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul, 2007a, s. 11.
[5] Mustafa Aydın, *Gençliğin Dini ve Sosyal Değerleri*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2010, s. 11.
[6] a.g.e., s.12.
[7] Süleyman Hayri Bolay, "Aşkın Değerler Buhranı", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul, 2007a, s. 57.

Yukarıda bahsedilen bu duruma bağlı olarak toplumun farklı kesimlerinde bulunan pek çok uzman, modern toplumun sosyal ve ahlaki değerler açısından ciddi bir problemle karşı karşıya olduğunu düşünmektedir. İster "gelişmiş" olsun, ister "gelişmekte" olsun, sorunların boyutları biraz farklılık arzetse bile, pek çok ülkede bu gözlemi doğrulayan ve dikkate alınması gereken ciddi gelişmeler söz konusudur.[8] Modern toplumda özgürlük adına, her türlü bedensel haz meşru sayılmış, asırlar boyu dinlerin yasakladığı cismani zevkler insan şerefini ve zürriyetini tehdit edecek seviyede, modern kültürün bir parçası haline gelmiştir. Ahlaki eylemde sonuca yönelik prensip egemen olmuş, sırf iyilik adına bir eylemde bulunmak, gerekçeden yoksun ender bir vaka haline gelmiştir.[9]

1.2 DEĞER KAVRAMI

Genel olarak, bir şeye önem kazandıran ölçü olarak tanımlanan değer, hemen hemen bütün dillerde hem iktisadi anlamda kıymet, paha ya da bir şeyin ederi olarak, hem de insan hayatının anlamlandırılması ve günlük yaşamın biçimlendirilmesi için başvurulan bir inanç temeli olarak kullanılmaktadır.[10]

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde "değer" kelimesi şu şekilde tanımlanmaktadır:[11]

> " 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör 3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse 5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı. 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü"

[8] Seyfi Kenan, "Modern Eğitimde Değer Arayışları", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1, 2007, s. 28.
[9] Yasin Ceylan, "Değerlerin Evrimi ve İdeal Tip", *Radikal Gazetesi*, 06.04.2007.
[10] Mehmet Önal, "Değer", *Felsefe Ansiklopedisi*, 4. Cilt, Ed. Ahmet Cevizci, Ebabil Yayınları,Ankara, 2006, s. 49.
[11] TDK, *Büyük Türkçe Sözlük*, Değer, (Erişim), http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=deer&ayn=tam , 3 Ocak 2010.

Böylece değer insan ve toplum hayatının tümünü etkileyen, insanın istek, gaye ve gereksinimlerinin oluşmasında başrol oynayan, tercihler yapılırken yol gösteren ilke veya inanç olarak değerlendirilebilir. Değer kavramı ilk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılmıştır.[12] Değer kavramı, ahlakta, estetikte, ilahiyatta, iktisatta, felsefede, psikolojide ve sosyolojide yer alan önemli ve kullanım alanı oldukça geniş bir kavramdır.

Türkçe'de değer, "karşılık olma"yı dile getiren "değmek" kökünden türetilmiştir. Bu anlamda bir şeye biçilen karşılıktır, bundan ötürü de karşıladığı ihtiyaca göre değişen bir nitelik anlamını içerirken, sosyolojik anlamda değer kavramı, nesnelerin ve bilinç olgularının toplum, sınıf ve insan açısından taşıdıkları önemi belirleyen nitelikleri dile getirir.[13]

"Değer" kelimesi, genellikle çoğul olarak "değerler" ifadesi ile, "sosyal değerler", "evrensel değerler", "manevi değerler", "cumhuriyetin değerleri", "folklorik değerler", "kurumsal değerler", "demokratik değerler", "milli değerler", "dini değerler", "milli ve manevi değerler" gibi birleşimler halinde kullanılır. Bu anlamda kelime, doğru, güzel olan, kabul edilen, erişilmek istenen ve savunulabilir olma özelliğini haiz olan anlamını ifade eder. Bu anlamıyla değer kavramı, günümüzde gündelik hayatın farklı alanlarında sıkça kullanılan bir kavramdır. Siyasetten iş dünyasına, tıptan akademiye, eğitimden medyaya kadar çok farklı alanlarda insanların üzerinde mutabık oldukları ya da olmaya çalıştıkları bir terim olarak "değer", son yıllarda sıkça kullanılan bir kavramdır.[14] Bu durum da aslında ne oldukları tek tek tam olarak bilinmeyen, ama aynı çerçeve içinde biraraya getirilebileceği düşünülen değerlerin biraraya getirilmesi sonucunu getirmiştir. Bu durum ise aslında zaten muğlak olan "değer" sahasının iyice muğlaklaşmasına, herkesin kendi çerçevesinden "değerler"e bakmasına sebep olmaktadır.

[12] M. Aydın, 2010, s. 15.
[13] Mustafa Gündüz, *Ahlak Sosyolojisi*, Anı Yayınları, Ankara, 2005, s. 45.
[14] Şeyma Arslan, Fatma Yaşar , "Yükselen "Değer" Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul, 2007, s. 8.

Değer bir ölçü olarak kullanılınca, olanla olması gereken ayırımını içerir ve her zaman olumlu ya da olumsuz bir şey olarak görülür. Bu çerçeve içinde; haz (olumlu) ve acı(olumsuz) gibi hazcı değerlerden, güzel (olumlu) ve çirkin (olumsuz) gibi estetik değerlerden, iyi (olumlu) ve yararsız (olumsuz) gibi ahlaki değerlerden, yararlı (olumlu) ve yararsız (olumsuz) gibi yararcı değerlerden, sevap (olumlu) ve günah (olumsuz) gibi dini değerlerden ve nihayet doğru (olumlu) ve yanlış (olumsuz) gibi mantıki değerlerden söz edilebilir.[15]

Değer kavramı, "olması gereken" i ifade eder, bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan "olmuş olan" dan farklıdır. Dolayısıyla değer kavramı, teoriden çok pratik bir karakter taşır. Yani o, eyleme ve ideale yöneliktir. Bundan dolayı değerler, insanın varlık şartlarıdır demek yanlış olmaz. İnsan, değerlerini varlıklarla kurduğu ilişkiler neticesinde meydana getirir. İnsan varolanlar hakkında edindiği bilgileri kullanırken elde ettiği sonuçlar, onu değerler kazanmaya götürür.[16]

Değerler sosyal hayatı şekillendiren, belirleyen temel unsurların önemli bir kısmını oluştururlar. Toplum içerisinde tutum ve davranışlar, eylemler, duygular, fikirler, kişiler, gruplar, amaçlar ve araçlar tümüyle ve değerlere göre mukayese edilir ve 'daha iyi', 'daha kötü', 'daha doğru', 'daha adil' ve başka biçimlerde değerlendirmeye tabi tutulurlar. Kısaca değerler arzu edileni veya edilmeyeni, beğenileni veya beğenilmeyeni, doğru olanı veya olmayanı belirleyen temel standartlar olarak işlevde bulunurlar.[17] Görüldüğü üzere insan karar alırken bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde doğumundan itibaren kendisini kuşatan belli değerler çerçevesinde hayatını şekillendirmektedir. Kısacası her türlü amaç ve hedefler, ilişki ve çıkarlar, tutkular ve istekler, güç ve iktidarlar, sevgi ve nefretler, inanma ve inkarlar, sadakat ve doğruluklar, her türlü idealler bir değeri ifade ederler ve bir değere dayanırlar.[18] Bu durum da her

[15] Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 432.
[16] S. H. Bolay, 2007a, s. 60.
[17] Yaşar Erjem, Sezgin Kızılçelik, *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*, Atilla Kitabevi, Ankara, 1994, s.99.
[18] İsmail Kıllıoğlu, "Değer", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, 1. Cilt, Risale Basın Yayın, İstanbul, 1996, s. 253.

insanın içine doğduğu ve sonrasında hayatı boyunca şekillendiği toplumun değerlerle örülü bir yapıya sahip olmasına yol açmış ve bilim adamlarını değerlerin özellik ve işlevleri üzerinde çalışmaya sevk etmiştir.

1.2.1 Değerlerin Özellik ve İşlevleri

Değerler, yukarıda belirtildiği gibi bir çok bilim dalının ilgi alanına girmektedir. Sosyologlar da değerlerin belirli özellikleri olduğunu saptamışlardır. Değişmez ve mutlak olmayan değerlerin sahip olduğu özellikler şu şekilde sıralanabilir:[19]

1. Değerler, grup veya toplumun üyelerince paylaşılmış ve üzerinde uzlaşmaya varılmıştır.
2. Genel refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması için şart olarak görülmüştür.
3. Üyeler, yüksek değerler uğruna özveride bulunmaya, mücadeleye ve hatta ölmeye razıdırlar.
4. Değerler, kavramsal olarak diğer değerli nesnelerden soyutlanabilirler.

Değerler toplumun bütün özelliklerini etkileme ve belirleme gücüne sahiptirler. O yüzden bir toplumun değerler sistemi o toplumun devamlılığı için çok önemlidir. Ahlak, hukuk, bilgi ve siyaset sosyolojileri kendi yönlerinden, toplumun bireyleri ortak bir kültürü yaşamaya, ortak kanaat, inanç ve tutumlara katılmaya, grupların norm ve değerlerini paylaşmaya, toplumsal norm ve değerlerini paylaşmaya, toplumsal rolleri ve töreleri gerekli biçimlerde uygulamaya nasıl ve hangi araçlarla zorladığını araştırmaya ve açıklamaya çalışmışlardır.[20] Değerler, yukarıda bahsedilen “etkileme ve belirleme”

[19] Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir ?* ,(çev.) Nilgün Çelebi , Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 167.
[20] Barlas Tolan, *Sosyoloji*, Gazi Kitabevi , Ankara, 2005, s. 232.

gücünü belirli işlevleri ile yerine getirirler. Sosyolog Joseph Fichter bu işlevleri aşağıdaki şekilde belirlemiştir:[21]

1. Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin toplumsal değerinin yargılanmasında hazır araç olarak kullanılırlar. Tabakalaşma sistemini mümkün kılarak, bireyin çevresindekilerin gözünde "nerede olduğunu" bilmesine yardım ederler.
2. Değerler, kişilerin dikkatini, istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklaştırırlar.
3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları değerler tarafından işaret edilirler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini, "en iyi" hangi yolla gösterebileceklerini kavrayabilirler.
4. Değerler kişilerin toplumsal rolleri seçmelerinde ve gerçekleştirmelerinde rehberlik ederler. Böylelikle kişiler çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin bir takım değerli hedefler doğrultusunda, işlemekte olduğunu kavramış olurlar.
5. Değerler toplumsal kontrol ve toplumsal baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, "doğru" şeyleri yapmaya yüreklendirirler. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder, toplumsal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolaylıkla anlaşılabilmesini sağlarlar.
6. Değerler dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. İnsanlar benzer değerleri güden insanlara yaklaşırlar. Ortak değer toplumsal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden birisidir.

İşte yukarıda sayılan tüm bu özellik ve işlevleriyle değerler günlük hayatımızı belirler ve organize ederler. Değerler, belirli bir toplumda, bireysel ve grupsal yaşamın düzenini sağlamak amacıyla normlara dönüşürler. Başka bir anlatımla, değerlerin toplumsal etkinlik kazanmaları normlar yoluyla sağlanır. Hayatımıza başladığımız aileden, eğitime ve hayat boyu karşılaştığımız hukuk, siyaset, ekonomi, din gibi tüm

[21] J. Fichter,2009, s. 176.

toplumsal kurumları belirleyen işte bu değerlerdir. Değerler kurumlar ve gruplar vasıtasıyla benimsenirler. Kurumlar ve gruplar en az bir veya birden fazla değeri bünyesinde taşırlar. Grupların ve kurumların ulaşmak istedikleri amaçlarının büyüklüğü oranında değerler de güçlü olur. Kurumlar, adetler, örfler, gelenekler, aile, din, ahlak, hukuk, eğitim, öğretim, ekonomi vb. birimler değerlerden güç kazanırlar.[22] Böylelikle toplumsal kurumları belirleyen değerler, belirlemiş olduğu grup ve kurumlar vasıtasıyla da birey ve toplum hayatında etkili olarak bünyesinde barındırdığı değerleri tekrar topluma enjekte ederek bu değerlerin sürekliliğini sağlarlar.

Kimliğimiz, kişiliğimiz ve geleceğimiz değer seçimlerimize bağlıdır. Özellikle değerler "bizi biz yapan" olgulardır. Başkalarının değeri yaşandığı sürece, başkaları gibi olunur. Elbette bazı değerlerin yeni değerlerle değişmesi kaçınılmazdır. Ancak temel değer olarak kabul edilen bazı değerler vardır ki bunlar o toplumu toplum yapan ona kimlik ve kişilik veren değerlerdir ve bu değerler korunduğu sürece o toplum varlığını ve kimliğini devam ettirir.[23]

Her şeyden öteye, değerler bir kültürü diğer kültürlerden ayıran ve belirli sınırlılıklar içerisinde yaşamını sürdüren bireylerin parçalanmasını engelleyici, bireylerin birlikteliğinin sürekliliğini sağlayan pekiştirici ve kaynaştırıcı unsurlardır. Kültürel anlamda değer topluluğun nasıl davranması gerektiği, duyduğu ve düşündüğüdür. Bu açıdan değerler bir toplumu başkalarından ayıran ve ona kimlik kazandıran örf, adet ve gelenekler olarak da betimlenebilir.[24] Değerler bir yandan bireysel tutum ve davranışları etkilerken, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunarak onları yansıtır.

---

[22] Y. Erjem, S. Kızılçelik,1994, s.99.
[23] Ayşe Sıdıka Oktay, İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlaka Etkileri , *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul, 2007, s.142.
[24] N. Avcı, 2007, s.21.

Değerler, toplumsal hayatın içinde belli davranış biçimleriyle kendilerini gösterirler, bir bakıma görünür olurlar. İşte değerlerin görünür olduğu, kendini daha hissedilir kıldığı bu hal, hareket ve davranış biçimlerine "norm" denir.

1.3 DEĞERLERİN GÖRÜNÜR YÜZÜ NORMLAR

Bir nesne ya da eyleme değer kazandıran şey, ona yönelen insanın anlam dünyası ile yakından ilgilidir.[25] Değerin derecesi insandan insana değişmekte, bu da aynı değerin farklı şekillerde anlamlandırılarak pratikte farklılaşmalara yol açabilmektedir. Dünyanın her yerinde geçerli, belirli evrensel değerler bulunabilmesine rağmen bu değerlerin farklı toplumlarda değişik şekillerde toplumsal hayatta kendisini göstermesi de bu yüzdendir. Davranış ölçütleri soyut anlamıyla düşünüldüğünde değerler, somut olarak işlerlik kazandığında ise normlar olarak karşımıza çıkarlar.[26] Değerler, davranışlara yol gösteren genel ilkeler iken, normlar, belli bir durumda insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda beklentilerdir. Örneğin, yurtseverlik bir değer olmasına karşın, bayrağa saygı bir normdur. [27]

Bir davranışın norm haline gelebilmesi için fertler arasında ortaklaşa uyulan bir davranış olması, davranışa bir değer atfedilmesi, davranışa uyulmadığı takdirde o davranışla ilgili bir yaptırım gücünün ortaklaşa kabul edilmesi gerekir. Bu anlamda sosyal norm, belirli bir grupta veya toplumda standartlaştırılmış yol gösterici ve idare edici davranış şekilleridir.[28] Bu özelliğiyle normlar cemiyet içinde yaşayan fertleri belirli olaylar karşısında belirli şekilde davranmaya zorlarlar.

---

[25] M. Önal, 2006, s. 50.
[26] Kadir Canatan, "Klasik Türk Düşüncesinde Aile ve Ailevi Değerler" , (Ed.) Ergun Yıldırım, *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitap, İstanbul, 2009, s. 253.
[27] Veysel Bozkurt, *Sosyoloji*, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2004, s.101.
[28] Zeki Aslantürk, Tayfun Amman , *Sosyoloji*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 227.

Toplumsal davranışların nedeni normlardır. Normlar, belirli koşullarda bireyin neleri yapıp neleri yapamayacağını gösterir. Örneğin trafik kuralları, sınıf geçme, evlilik, adalet hep belirli normlara göre yürür.[29] Burada toplumsal yaşam için değer ve normların ne kadar önemli olduğunu görülmektedir. Hayatın maddi ve manevi bir düzen içinde yürümesini değer ve normların oluşturduğu sistem sağlamaktadır.

Toplum veya grup tarafından kurumsallaştırılan, genellikle belirli bir normdan ziyade, bir norm bütünü veya sistemi olmaktadır. Bu açıdan toplum, örneğin aile kurumunda bir normu değil, bir normlar bütününü kurumsallaştırır. Çiftin ilişkilerini düzenleyen kurumsallaşmış bir norm sistemi olması nedeniyle evlilik kurumu bir norm olarak nitelendirilir. Ancak her toplumsal norm veya kurumda olduğu gibi, evlilik kurumunda da çeşitli normların içselleştirilme düzeyi, bir çiftten diğerine veya aynı çift içerisinde karı ve kocaya göre önemli farklılıklar gösterebilecektir. Demek ki bir kurum, belirli bir toplumsal sistemde geçerli olan ve bu sistemde meşru olanla olmayanı belirleyen bir norm bütünüdür. Bu anlamda evlilik, aile, okul, üniversite, din birer kurum oluştururlar. Başka bir anlatımla kurum, belirli bir toplumun veya grubun, kendi yapısını ve temel değerlerini korumak amacıyla yarattığı, hangi eylem ve ilişkilerin meşru ya da beklenen eylem ve ilişkiler olduğunu gösteren ve toplumca büyük önem verilen kural, inanç ve uygulamaların oldukça sürekli bir toplumsal görünüş biçimidir.[30]

Normlar, kaideler, örf-adetler, kurumlar, eğitim yöntemleri, evlenme şekilleri, toplumsal organizasyonun diğer aşamaları, kültür tarafından yaratılan ve bireyin sosyal ve psikolojik gereksinimlerine cevap vermek amacını taşıyan kültür öğeleridir. Dolayısıyla normlar, bir toplumun kültürünü belirleyici en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır.[31] Böylece toplumların değer sistemleri ve kültürleri içiçe geçerek toplumları birbirinden ayırdeden en önemli unsurlardan biri olmaktadır.

[29] Gönül İçli, *Sosyolojiye Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 105.
[30] B. Tolan, 2005 , s. 236-237.
[31] N. Avcı, 2007, s.38.

Normların hepsi aynı yaptırım gücüne sahip değildir. Yaptırım güçlerine göre normlar, resmi olmayan ve resmi olarak ikiye ayırılmaktadır:

Resmi olmayan normlar, zaman içinde, toplumun tabii seyrinde, başka hiçbir baskı olmaksızın toplum yaşantısı içinde oluşurlar, yazılı değildirler. Genellikle küçük gruplarda bireyi sınırlayan, sosyal ilişkide bireyin tüm sosyal davranışlarını diğer grup üyelerinin beklentilerine göre düzenlemesini sağlayan normlardır.[32] Ceza ve ödüller bu tür normlar için açık bir biçimde belirtilmemiştir. Resmi olmayan normlara uymama durumunda bireyler kınama, alay etme, hakaret etme gibi davranışlarla karşılaşabilirler.[33] Gücünü toplum dinamiklerinden alan resmi olmayan normlar zaman içinde resmi norma dönüşerek hukuki nitelik kazanabilirler. Zaten temelinde resmi olmayan normların bulunmadığı hukuk kurallarının da o toplumda işlerlik kazanması mümkün değildir.

Resmi normlar, karmaşık ve modern diye nitelendirilen gelişmiş toplumların davranış kalıplarıdır. Çünkü bu tarz toplumlarda ilişkiler kurumlaşmış ve standartlaşmış davranış kalıpları tarafından belirlenmektedir. Bu standartlar bireylerin karşılıklı hak ve sorumluluklarının yanında kurumlar karşısındaki hak ve ödevlerini de tayin etmektedir.[34] Resmi normlar, yazılı olan yasa, yönetmelik, tüzük, genelge gibi kurallardır. Toplum bunlara uymak zorundadır. Resmi normlara uyma ya da uymama durumunda bireyin karşılaşacakları önceden belirlenmiştir. Resmi normlar zaman içinde bu özelliklerini kaybederek resmi olmayan normlara dönüşebilir hatta yok olabilirler. Örneğin dini normlar tarihin belli dönemlerinde resmi norm olmuşken, bugün pek çok dini norm resmi olmayan normlar olarak yaşamaya devam etmektedirler.

Birey yaşamı boyunca hem resmi hem de resmi olmayan normlara uymak zorundadır. Birine uymayınca kanun ve hukuk düzeni ile, diğerine uymayınca da yaşadığı grupla çatışması kaçınılmazdır. Her iki durumda da birey mutsuz ve huzursuz olur. Bu nedenle birey normlara uymaya adeta mecburdur. Ancak bireyin bu mecburiyeti

[32] a.g.e., 2007, s. 39.
[33] G. İçli, 2002, s. 106.
[34] N. Avcı, 2007, s.39.

kadar normların da toplumsal uyum ve düzen için en az birey kadar belirli bir dengeyi gözetmiş olmaları gerekir. Hukuku gözetmeyen, dikkate almayan bir informal normun ya da toplumsal işleyişi ve gerçekliği dikkate almayan bir hukuk düzeninin bireyden başlayan geniş bir çatışma alanı yaratması kaçınılmazdır.[35] Nitekim zaman zaman birbirinden farklı kesimlere sahip olan ülkemizde de bu tür norm çatışmaları yaşanabilmektedir.

Norm kavramı oldukça net bir tanımlamaya sahipken, norm türlerini birbirinden ayırırken aynı netlikte davranılamaz. Toplumsal yaşam içinde bir din kuralı hem bir ahlak kuralı, hem bir gelenek, hem de bir örf ve adet geliştirerek bunlarla bütünleşmiş olabilir. Günlük hayatımızda kullandığımız örf, adet, töre, davranış kuralı, gelenek, görenek, ahlak kuralı, din kuralı, moda, toplumsal alışkanlık gibi birçok deyim belli oranlarda norm kavramını içerirken bunları kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün olmayabilir.

Değer ve normların olması gerektiği hemen herkes tarafından kabul edilirken normlar üzerinde sıkça tartışma yaşanmasının temelde iki sebebi vardır. Öncelikle homojen toplumlarda resmi normlar ve resmi olmayan normlar arasındaki uyuşma derecesi yüksekken, heterojen toplumlarda ise bu iki norm arasındaki farklar çoktur. İkinci olarak ta özellikle hızlı toplumsal değişmeler norm çatışmalarını etkilemektedir.[36] Özellikle günümüz modern toplumunda iletişim araçlarının ulaşabildiği hedef kitleyi hızla artırması, ancak bu heterojen kitleye belli bir değer yapısına ait davranış biçimlerini sunması toplumdaki norm çatışmalarını körüklemektedir.

Değer ve normlara ilişkin tartışmanın esas sebebini de bu bahsedilen "heterojenlik" oluşturmaktadır. Özellikle yaşadığımız toplumda çok farklı toplum katmanlarının yaşıyor olması aynı olay ve olgulara karşı birbirinden çok farklı yaklaşımların sergilenmesine sebep olmaktadır.

[35] İsmail Doğan, *Sosyoloji*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 232.
[36] G. İçli, 2002, s. 106.

1.3.1 Normların Özellikleri

Toplumsal normların sahip olduğu bazı özellikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:[37]

1. Toplumsal normlar, belirli toplumsal sistemler içerisinde işlerler, toplumsal grupların kendilerine özgü normları vardır.
2. Normlar, toplumsallaşma süreci içinde öğrenilirler ve bir alışkanlık olarak uygulanırlar.
3. Resmi ya da gayrı resmi normlar toplumsal etkileşimden doğar, biçimlenirler.
4. Toplumsal normlar zaman içinde geçerlilik ve etkinliklerini kısmen ya da tamamen yitirerek değişebilirler.
5. Toplumsal normların kendilerine özgü yaptırımı vardır. Ödüller ve cezalarla normlara uygun davranışlar sürdürülmeye çalışılır.
6. Bazı normlar bir toplumun bütün üyeleri tarafından bilindiği halde, bazıları yalnız belirli grupların üyeleri için bir anlam ifade eder.
7. Bazı normlar birbirleriyle çelişkili olabilir.
8. Toplumsal bütünleşme, bireyler normlara uyduğu ölçüde gerçekleşir.
9. Bazı normlar belirli bir devletin milli sınırlarını aşan oldukça geniş bir toplumlar kümesi için geçerli olan kurallar durumundadır.
10. Normların hepsi eşit önemde değildir. Normlara uyulmaması durumunda meydana gelen tepkiler farklıdır.

1.3.2 Normlardan Sapma

Toplumsal normlara toplumun büyük çoğunluğu uyarken zaman zaman bu normlara uymayan kişi veya gruplar olabilir. Toplumsal normlara uygun hareket etmeye

[37] G. İçli, 2002, s. 106-107.

uyum denirken, toplumsal normlara uymama durumuna da sapma denir. Mesela trafik kurallarına uyulmaması en çok karşılaşılan sapma örneğidir.

Hiçbir toplum, bireyleri normların tümüne uymaya zorlayamaz. Bireyin grup içinde yeni ya da eski olmasına, grup içindeki konumuna bağlı olarak, bireye karşı belli ölçülerde hoşgörü gösterilir. Bir çok toplumda onaylanmış sapmalara da rastlanır, öğrencilerin kopya çekmesi gibi.

Bazı sosyologlara göre sapma toplumsal gelişmenin en temel etkenlerinden biridir. Bu sosyologlar toplumsal düzenin aynı biçimde devam etmesi gerektiğini arzu edenlerin normlara tamamen uyduğunu belirtip bunları statükocu olarak nitelerler. Toplumsal normlardan sapanları ise genellikle yeni normları ve yeni toplumsal düzeni savunan "reformcu" lar olarak nitelerler.

Normlardan çeşitli nedenlerle sapma olur. Bu sapmaların bazı toplumsal nedenleri aşağıdadır: [38]

1. Bireyin herhangi bir nedenle grubun dışında ya da uzağında kalması.
2. Kişinin birbiriyle çelişen ya da yerine getirilmesi güç toplumsal isteklerle karşı karşıya olması.
3. Yaptırımların yeterince ciddiyetle ve dikkatle uygulanmaması ya da yaptırımların zayıf kalması.
4. Uygun olmayan ya da başarısız toplumsallaşma.
5. Normların anlam ya da içeriklerinin belirsiz olması.
6. Bireylerin dahil oldukları alt kültürlerin sapmayı meşru saymaları.
7. Bireyin sapıcı nitelikteki gruba içten bağlı olması.
8. Sapmanın gizli olarak gerçekleştirilebilme kolaylığı.

[38] G. İçli, 2002, s. 108.

9. Toplumun temel değerleri ile, bireyin bu değerleri gerçekleştirmek için sahip olduğu araçlar arasındaki uyuşmazlık ya da çatışmalar. Bireyin ulaşılması zor değerlere ulaşmak için kendince yeni yollar geliştirmeye çalışması.[39]

1.4 DEĞERLERİN KAYNAĞI VE SINIFLANDIRILMASI

Sosyal olguların kaynağının açıklanması ve kategorilendirilmesi felsefe ve sosyolojinin önemli sorunlarından birisidir. Bu çalışmada değerlerin kaynağı problemiyle felsefi açıdan ilgilenilmemiştir, burada önemli olan böyle bir problemin ve dolayısıyla temel olarak ikili bir ayırımın var olmasıdır. Değerler konusundaki toplum içinde yaşanan farklılaşma ve karmaşaya değerlerin kaynağı konusu ışık tutmaktadır. Daha önce bahsedilen aynı olay ve olguların toplumun farklı kesimlerince farklı değerlendirilmesine "Değerlerin kaynağı nedir ?" sorusuna verilen farklı cevaplar sebep olmaktadır.

1.4.1 Değerlerin Kaynağı

Değerlerin kaynağını açıklayan iki temel yaklaşım vardır. Bunlardan birine göre değerlerin kaynağı toplumdur, bir diğerine göre ise değerlerin kaynağı toplum üstü aşkın bir kaynaktır. Aslında değerleri ele alan kişinin değerlere bakış açısını şekillendiren de değerlerin kaynağı problemine verilen cevaptır. Bu kısımda değerlerin kaynağına yönelik tartışmalar ele alınacaktır.

[39] G. İçli, 2002, s. 108.

1.4.1.1 Değerlerin Kaynağı Olarak Toplum

Kurucu sosyologlardan Durkheim ve takipçilerinin temsil ettiği ve sosyolojide hala etkinliğini sürdüren anlayışa göre değer başta olmak üzere kurum, grup, örgüt, norm gibi bütün sosyal olgular toplumun ürünüdürler, kaynağını toplumda bulmaktadırlar.[40]

Toplum kaynaklı değerlerin ortaya çıkış süreci şöyle anlatılabilir; İnsan önce ihtiyaçları doğrultusunda eylemlerde bulunur, eylemler tekrarlandıkça alışkanlıklara, adetlere dönüşür, alışkanlıklar kurallaşır ve kurumsallaşır. Gruplar bu eylemlerini içselleştirerek bir kıymet atfederler, işte bu atıf yeni bir değerin ortaya çıkmasını sağlar.[41] Toplum kaynaklı değerlerin en belirleyici özelliği değişmez olmamaları, toplum ve zaman değiştikçe değişen bir yapıya sahip olmalarıdır.

1.4.1.2 Değerlerin Kaynağı Olarak Toplum Üstü Aşkın Kaynak

Değerlerin kaynağını açıklamak için kullanılan ikinci görüşe göre ise değerlerin kaynağı toplum üstü ve aşkın bir kaynaktır. Değerlerin bir kısmının ortaya çıkışını toplumun kendisiyle açıklayabiliriz fakat değerlerin önemli bir kısmı toplum üstü bir kaynaktan yani dinden gelmektedir.[42] Özellikle semavi dinler yüzlerce yıldan beri getirdikleri değerler sistemiyle inananların tüm hayatlarını biçimlendiren kapsayıcı bir yapıya sahiptirler.

[40] M. Aydın, 2010, s. 22-23.
[41] a.g.e., s. 23.
[42] a.g.e., s. 24.

1.4.1.3 Toplumsal Değerlerin ve Aşkın Değerlerin Kaynağı Olarak Ahlak

Değerlerimiz doğal olarak çok çeşitlidir, çünkü yaşantımızın farklı yönleri ve insan oluşumuza temel teşkil eden birçok alan ile ilgilidirler. Bunlar, kafamızdaki evren fikri ve bunun içerisindeki yerimiz, algıladığımız güzellik ve çirkinliği estetik olarak değerlendirişimiz, gerçeği arayışımızı da içine alan entelektüel standartlarımız ve hepsinin üzerinde bizi diğerleriyle birleştiren sosyal bağlarımızı kapsar. Tümünün içinde, ahlaki değerler en üst sıradadır. Bunun bariz nedeni ise bizim her şeyden önce sosyal yaratıklar oluşumuzdur. Ahlak belli kuralları içine alır, toplum içindeki insanlar birbirleriyle olan tüm ilişkilerinde bunlara göre davranır veya bunlara göre davrandıkları varsayılır.[43]

Ahlak kelimesi Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde: "Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları" olarak açıklanmaktadır.[44] Ahlak, filozoflar tarafından değişik şekillerde açıklanmıştır. Bu farklılaşmalar, insanların benimsediği ahlak prensiplerinin değişik olmasından, ahlak probleminin ve ahlaka dair değer yargılarının karmaşıklığından ve tanımlamada bulunanların sahip oldukları dünya görüşüyle yaşadıkları ortamın genel eğilimlerinden kaynaklanmaktadır.[45] Bu durum da ahlak konusunda "hep bulanık kalacak" bir belirsizliğe yol açmaktadır.[46] Ancak her şeye rağmen ahlak evrensel bir olgudur. Her kavmin, milletin, toplumun ve din mensubunun kendine göre bir ahlakı vardır.

Türkçe'deki ahlak kelimesinin kökeni Arapça'dır. Ahlak, "Bir insanın yaratılışı gereği gerçekleştirdiği davranış" ı dile getiren Arapça "Hulk" sözcüğünün çoğuludur. Bu kavram; töre, gelenek, görenek, alışkanlık, yerleşik hale gelmiş duygululuk hali, huy ve

[43] Leslie Lipson, *Uygarlığın Ahlaki Bunalımları*, çev. Jale Çam Yeşiltaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003,s.35.
[44] *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005, s. 43.
[45] Hüseyin Karaman, *Nurettin Topçu'da Ahlak Felsefesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000, s. 11.
[46] Doğan Özlem, *Etik-Ahlak Felsefesi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 164 .

karakter anlamlarını çoğul olarak kapsamaktadır.[47] Yukarıda bahsedilen belirsizliğe rağmen elbette üzerinde anlaşılmış bir ahlak tanımı vardır:[48]

> "Ahlak: Genel anlamda, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü. İnsanların kendisine göre yaşadıkları, kendilerine rehber aldıkları ilkeler bütünü ya da kurallar toplamı. Bir kimsenin iyi niteliklerini veya kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünü, huy."

Yukarıda verilen sözlük anlamından sonra şöyle bir tanımlama getirilebilir: Ahlak, genel anlamıyla, insanların, bir toplum içinde uyumlu yaşamaları için kendilerine göre belirledikleri ilkelerin tümüdür. Bu bakımdan, ahlak, insanların toplum içindeki davranışlarını, eylemlerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla kabul edilen ilkeler topluluğudur.[49]

Ahlaktan başka hukuk, din, örf, adet ve moda gibi bir çok normun otoritesi, bireye karşı dışarıdan içeriye doğrudur, ancak ahlakta ise ahlaki bilinç ve vicdanın etkisi bireyin içinden gelir. En başta kişi kendisine karşı sorumludur.

Ahlak konusu ele alınırken karşılaşılan en önemli problemlerden birisi de yukarıda değerler konusunda da karşılaşılmış olan "Kaynak" problemidir. Ahlakın geldiği kaynak aynı zamanda ne çeşit ahlak olduğunu da belirlemektedir. Ahlakın kaynağı ve çeşitleri hakkında dört farklı görüş vardır: [50]

1. Ahlakın kaynağı doğaüstü bir varlıktan yani Tanrı'dan gelmektedir. Kaynağını Tanrı'dan alan ahlaka dini ahlak denir. Tanrı, insanların nasıl davranmaları gerektiğini ve ne amaçla yaşamaları gerektiğini, bir peygamber aracılığıyla insanlara yollamıştır. Özellikle tek Tanrı'lı dinler, aynı zamanda kendi ahlak yasalarını da dini inançlarla bir bütünlük olarak insanlara sunmaktalar. Buradaki ahlak yasaları, bir üst varlık tarafından belirlendiği için tartışılması ve

[47] M. Gündüz, 2005, s. 2.
[48] A. Cevizci, 2005, s. 28.
[49] A. Kadir Çüçen, *Felsefeye Giriş*, Asa Kitabevi, Bursa, 2001, s. 251.
[50] a.g.e., s. 263.

yanlışlanması, aynı zamanda dine karşı gelmektir. Eğer birey dinin önermelerine inanıyorsa, o dinin ahlak sistemini de kabul etmek zorundadır.

2. Ahlakın kaynağı bireylerin oluşturduğu toplumdur. Bu ahlaka da toplumsal ahlak denir. Bireyler, toplum içinde yaşayan özneler olarak, özneler arası ilişkiyi belirleyen kuralları oluştururlar. Kurallar sistemi, bireylerin bir arada barış ve mutluluk içinde yaşamasını sağlar.
3. Ahlakın var olan dünyanın bir parçası olarak kaynağı doğanın kendisidir. Doğayı temele alan ahlak sistemine doğa ahlakı denir. İnsan çevresine yani doğaya karşı sorumludur. Çevre ahlakı olarak da bilinen bu ahlaka göre, insan çevresini kendi istekleri doğrultusunda kullanırken, onun sonunu da hazırlamamalıdır.
4. Ahlakın kaynağı bireyin kendisidir. Bireyci bir ahlak sistemini oluşturan bu görüş, ahlakı, bilinçli öznenin, herhangi bir etkiye, özellikle dine ve topluma bağlı kalmadan, sadece kendileri için geliştirdikleri kurallar olarak tanımlarlar. [51]

Yukarıda belirtilen ahlakın kaynaklarından da görüleceği üzere en önemli iki kaynak toplum üstü, aşkın dini inanış ve toplumun kendisidir. Gördüğümüz gibi hem değerler konusunun hem de ahlak konusunun temel olarak iki kaynağı vardır, toplumun kendisi ve toplum üstü aşkın kaynak. İşte bu kaynaklar da çalışmanın konusunu oluşturan milli ve manevi değerleri oluşturmaktadırlar. Toplumun kendisinden kaynaklanan değerler ve ahlak milli değerlere esas teşkil ederken, dini inanışın getirdiği değerler ve ahlak ise manevi değerleri oluşturmaktadır. Ancak hemen belirtilmesi gerekir ki daha önceden de değinildiği üzere bu değerler zamanla toplumda birbiri içine geçmiş değerler olup birbirinden ayrılamazlar.

[51] A. K. Çüçen, 2001, s. 263.

1.4.2 Değerlerin Kategorilendirilmesi

Değerler, onu ele alan disiplin farkları yanında kabul edilen ilkelerin çeşitliliğine de bağlı olarak değişik biçimlerde sınıflandırılmıştır.[52]

Yüksek değerler, araç değerlerin aksine hemen bir çıkar ve yarara yönelik olmayan değerler, içkin değerler daha çok tabii unsurlara dayalı değerler olup genelde teknik sanat ve bilgi değerleri, aşkın değerler olarak adlandırılan yüksek değerler ve salt değerden çok onların ölçüleştirilmiş biçimleri olan normatif değerlerdir.[53]

Diğer bilim dallarında da değerler üzerine çalışan bilim adamlarınca kendi çalışmaları için kullanışlı olacak şekilde çok farklı değer sınıflandırmaları yapılmıştır. Mustafa Aydın'a göre Allport, Vernon ve Lidzey daha sonra pek çok araştırmacı tarafından da benimsenip uygulanan bir değer sınıflandırması yapmışlardır:[54]

1. Estetik değerler
2. Bilimsel değerler
3. Ekonomik değerler
4. Siyasi değerler
5. Sosyal değerler
6. Dini değerler

Bir çok araştırmacı tarafından bu tasnif kullanılmış ve bu listeye bazı küçük ekleme ve çıkarmalar da yapılmıştır. Erol Güngör de bu listeye "Değerler Psikolojisi" adlı araştırmasında yedinci bir kategori olarak ahlaki değerleri eklemiştir.[55] Bu çalışma için de bu değer sınıflandırmalarının tamamı eşit öneme sahip değildir. Yukarıda sayılan değer kategorilerinden toplumun milli ve manevi değerlerini oluşturan sosyal değerler,

[52] M. Aydın, 2010, s. 27.
[53] a.g.e., s. 27.
[54] a.g.e., s. 29.
[55] a.g.e., s. 29.

dini değerler ve ahlaki değerler çalışmada ele alınmış olan değer kategorilerini oluşturmaktadır. Bu sınıflandırmaya bağlı olarak değerler "Sosyal değerler ve sosyal ahlak" ve "Dini değerler ve dini ahlak" olarak iki başlık altında ele alınacaktır.

1.4.2.1 Sosyal Değerler ve Sosyal Ahlak

Değerlerin ve ahlağın kaynağını incelerken görüldüğü üzere her iki kavramın da temel kaynaklarından birisi toplumun kendisidir. Bireyin içinde yaşadığı toplumdan kaynaklanan sosyal değerler ve ahlağın temel unsurları; örf ve adetler, moda ve sosyal ahlaktır.

1.4.2.1.1 Örf ve Adetler

Toplumsal normların bir bölümü, hukuki normların, yani yasaların aksine, genellikle meşru, yetkili ve kurumsallaşmış bir otorite tarafından ortaya atılmazlar; kendiliklerinden ve aşama aşama oluşarak toplum yaşamında güç kazanır, sonra da otoritelerini toplumsal baskının sağladığı yaptırımlarla elde ederler. Toplumun büyük bir bölümü tarafından uzun bir süreden beri kullanılarak gelişmiş ve gelenekselleşmiş, yaygın ve güncel olarak uygulanan toplumsal normlar adet olarak tanımlanmaktadır. Örfler ise daha yukarı bir düzeyde güçlü değerler içeren normlar olarak belirtilmektedir. Başka bir anlatımla örf ve adet arasında bir içerik ve nitelik farkından ziyade yalnızca bir düzey farkı vardır.[56] Günlük dilde örf ve adetlerle ilgili bir çok kavram birlikte kullanılır. Zaman zaman töre, gelenek, görenek, anane, teamül kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

Genel anlamıyla örf, kanun olmadığı halde, belirli bir toplumun bireyleri arasında ortak, halk tarafından alışkanlık olarak uygulanan, bulunulan yer ve durumun

[56] B. Tolan, 2005, s. 242.

şartlarına göre teşekkül eden, akla uygun kabul edilen davranış ve kurallarıdır.[57] Bir sosyal kültür yapısında kanun ve ahlak kurallarının yerine geçebilecek kadar kuvvetli fakat kanun olmayan davranış kalıplarına örf-töre denir.[58] Normlar arasında örf ve törelerin yaptırımları en fazladır.

Adet ise, bir toplumda öteden beri uygulanagelmiş yazısız, gelenekle nesilden nesile geçen, halk arasında tatbik edilen, iyilik ve kötülük değer hükümlerine göre yapılması ve yapılmaması gereken hareketleri belirten kurallardır.[59] Adetler, örf ve töreye göre daha az yaptırım gücüne sahiptir.

Örf ve adetler, zaman zaman çeşitli toplumlarda sosyal bir problem olmaktadırlar. Bu sosyal problemin genellikle iki şekilde olduğu görülür: Birincisi, özellikle devrim yapılan ülkelerde olup reformla oluşturulan hukuk sistemi örflere dayanmadığından, çıkarılan kanunlarla örfler arasında bir çatışma meydana gelir. İkincisi ve muhtemelen daha önemlisi, çok hızlı sosyal ve kültürel değişme içinde bulunan ülkelerde ortaya çıkan problemdir. Bu durumda örf ve adetlere karşı oluşan olumsuz tavrın itiraz noktaları daha çok örflerin eskiliği, akla uymayışları ve sosyal baskı ile kabul edilmeleridir.[60]

Sosyal değişme sürecinde örf ve adetler değişime uğrarlar. Bazıları ortadan kalkar, bazıları ise yapı değiştirirler. Değişme ile birlikte toplum bir dinamizm kazanır. Bu değişme çoğu zaman bir süreç içerisinde ve belli şartlarda kendiliğinden olur. Ancak bazen de toplumun ihtiyaçları çerçevesinde tesbit edilen hedeflere varmada toplum kurallarının engel oluşturduğu kanaati ve bilgisi hakim olursa belli güçler ve kişiler tarafından bunlar değiştirilirler veya değiştirilmek istenirler. Bu durumda dikkat edilmesi gerekli olan husus değiştirilmesine karar verilen sosyal normların iyi tayin

[57] İzzet Er, "Örf ve Adet", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, 3. Cilt , Risale Basın Yayın,İstanbul, 1996, s. 191.
[58] Halil İbrahim Bahar, *Sosyoloji*, USAK Yayınları, Ankara, 2005, s. 81.
[59] İ. Er, 1996, s. 191.
[60] a.g.e., s. 191-192.

edilmesidir. Aksi takdirde belli kişilerin veya yöneticilerin kafasına göre yapılacak değiştirme toplumu bunalıma ve norm çatışmasına sürükleyebilir.[61]

Aynı toplumun içinde farklı grup ve sınıflar arasında birbirinden farklı örf ve adetler bulunabilir. Örf ve adet farklılıklarından dolayı aynı duruma farklı gruplar oldukça farklı tepkiler verebilir. Örfler değişmez de değildir, zaman içinde eskiden beri doğrulanagelen bir davranış reddedilebilir veya örfün bireylerin tutum ve davranışları üzerinde etkisi azalabilir.

Örf ve adetler toplumun bütününe (coğrafi konum itibariyle bütün bölgelerde) veya belli bir sosyal gruba (herhangi bir bölge veya sınırlı bir topluluğa, mesela belli bir zümreye veya sınıfa) ait olabilirler. Bunlardan birincisine "umumi örf", ikincisine de "hususi örf" denir. Aynı şekilde bir topluluk herhangi bir kelimeyi ve cümleyi alışkanlık halinde devamlı olarak sözlük anlamından başka bir anlamda kullanabilir. Buna "sözlü örf" denir. Eğer herhangi bir topluluk bir işi, bir davranışı belli bir şekilde alışkanlık haline getirmiş ve sürekli yapıyorsa buna da "ameli örf" adı verilir.[62]

Örf ve adetlerin resmi hukuk kuralı haline gelebilmesi için üç şartın gerçekleşmesi gerekir. Bu şartlar şunlardır:[63]

1. Maddi unsur : Bir adetin örf ve adet hukuku haline gelebilmesi için onun daha önceden uzun bir süre toplumda uygulanmış olması gerekir.
2. Manevi ve ruhi unsur : Bir adetin örf ve adet hukuku haline gelebilmesi için, onun zorunlu olduğuna dair bir inancın yerleşmiş olması gerekir.
3. Hukuki unsur : Bir geleneğin örf ve adet hukuku haline gelebilmesi için devletin yaptırım gücü ile desteklenmesi gerekir.

[61] Z. Aslantürk, T. Amman , 1999, s. 235.
[62] a.g.e., s. 235.
[63] a.g.e., s. 235.

Toplumlar yazılı olmayan kurallardan (örf ve adet hukuku) yazılı (formel) hukuk kurallarına geçmiştir. Günümüzün karmaşık toplum yapısında örf ve adet kuralları ile toplumu yönetmek ve varlığını devam ettirmek oldukça zordur. Bu yüzden modern toplumlar, ülkedeki tüm vatandaşları kapsayan yazılı hukuk kuralları ile yönetilmektedir. Ancak bir manevi kültür unsuru olarak örf ve adetler de varlığını devam ettirmektedirler.

1.4.2.1.2 Moda

Toplum üyelerinin hareket ve davranışlarını belirleyen kurallar arasında, moda önemli bir yer tutar. Moda, olay, olgu ve nesnelerdeki şekil değişikliğinin kurallarıdır; örf, adetler ve gündelik konular üzerinde sosyal bakımdan onaylanan geçici değişikliklerdir.[64] Ancak her ne kadar modanın kendisi geçici olsa da modanın günlük hayata etkileri kalıcı olabilmektedir.

Geleneksel toplumda geleneğin (örf ve adetlerin) üstlendiği işlevi, modern toplumda moda üstlenir. Gelenek geçmişe vurgu yaparak, dün, bugün ve gelecek arasında süreklilik bağlarını oluştururken, moda da bu zamansal kategoriler yer alsa da sürekli olarak bir değişim vardır. Bu bağlamda gelenek sürekliliğe gönderme yaparken, moda sürekli bir değişime, şimdi olana gönderme yapar.[65] Modern toplum böylece kendi gelenek ve göreneklerini oluşturmuş, eskiyi tüketip yeninin peşinde koşmak ve kısa zamanda yeniyi de eski yapmak modanın görevi olmuştur.

Moda, gündelik hayatla ve geçici zevklerle ilgili olarak gözükse de modaya uyma davranışları sürekli bir yapıya sahiptir ve daima bir tortu bırakır. Bu tortular sürekli bir hal alırsa örf-adet halini alırlar. Mesela kadınlardaki giyim kuşamdaki değişmeler onlarda iffet ve namus kavramlarının değişmesine yol açabilir ve sonuçta bu duygulara dayalı davranış şekilleri ve örf-adetler ortaya çıkar. Ancak modanın örf-

[64] Ali Coşkun, *Sosyal Değişme ve Dini Normlar*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2005, s.135.
[65] Abdülkadir Zorlu, *Tüketim Sosyolojisi*, Glocal Yayınları, Ankara, 2006, s 206.

adetlerin yerine geçmesi kültürü bozar ve toplumları çözülmeye götürür. Bu nedenle diğer toplum kuralları vasıtasıyla denetlenmelidirler. Diğer bir ifade ile moda kuralları toplum kurallarının kendilerini denetlemesine direnirler ve karşı çıkarlar. Ancak moda kolayca taklit edilebilecek bir davranış şekilciliği olması itibariyle toplumun istikrarını sağlayan diğer kuralların önüne geçmesi toplumun istikrarını kaybetmesine sebep olabilir. Mesela moda bazan bir kısım gruplarda hayatın asli yöneticisi rolünü elde ederek ahlakı yok edebilir.[66]

Toplumun farklı kesimlerinin, örneğin alt grup ve sınıfların üst tabakadakileri taklit etmesi, aslında kendilerinin üretmemiş olduğu bir yaşam tarzını basit bir şekilcilikle almaları ekonomik bunalımlara ve aile içi huzursuzluklara neden olabilir. Moda halk kültürünün değil popüler kültürün bir ürünüdür ve diğer toplumsal normlarca denetlenmeyen bir moda anlayışının topluma zarar vermesi kaçınılmazdır.

1.4.2.1.3 Sosyal Ahlak

Ahlakın en önemli iki kaynağından birisi toplumsal yaşamdır ve bundan kaynaklanan ahlaka da toplumsal ahlak, sosyal ahlak, toplumsal törebilim, laik ahlak, dünyevi ahlak gibi isimler verilmekte ancak bu isimlerin hepsi de aynı anlamı ifade etmek için kullanılmaktadır. Kafa karışıklığını önlemek için bu çalışmada bundan sonra sosyal ahlak tabiri kullanılacaktır. Sosyal ahlak anlayışına göre kişinin düşünce ve inançlarıyla vardığı değer yargıları içinde yaşadığı çevre, toplum ve zaman kesiminin ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerinin etkisi altında oluşmakta ve şekillenmektedir. Sosyal ahlakı oluşturan kuralların, değerlerin bir kısmı dünyadaki hemen hemen tüm toplumlarda benzerdir, fakat bazı konularda değer yargıları (sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan) farklılaşmaktadır. Bu da her toplumun birbirinden farklı olmasının tabii bir sonucu ve her topluma has milli değerlerin oluşmasının sebebidir.

[66] A. Coşkun, 2005, s.135.

Toplumu ve zihinleri yeniden düzene sokmak parolasıyla yola çıkan pozitivizm, yeni bir ahlak düzeni de kurmaya çalışmıştır. Pozitivizmin kurucusu Comte'a göre pozitif ahlak anlayışı gereği kişisel, ailesel ve toplumsal ahlak tipleri vardır.[67] Comte'un peşinden Emile Durkheim'ın 1902-1903 döneminde Sorbon'da verdiği ahlak eğitimi dersleri ve bu dersin notları da ahlak sosyolojisinin ve sosyal ahlak konusunun en önemli kaynaklarından birisini oluşturmuştur. Ahmet Faruk Kılıç'ın aktardığına göre Durkheim kitabının birinci dersini "Laik Ahlak" konusuna ayırmıştır. Durkheim, "Ahlak madem akli bir şeydir, o zaman şimdiye kadar neden din gibi bir takım akıl harici unsurlarla birlikte ele alınmıştır?" sorusunu sorar ve akli ahlak ile dinin birbirinden nasıl ayrılabileceği problemi üzerinde durur. O'na göre bu çok karışık ve zor bir iştir. Çünkü din ile ahlak tarih boyunca birbirlerine çok sıkı bir şekilde kaynaşmışlardır. Fakat bu ayrılık gerçekleşmezse ikisi de kendi orijinal özelliklerini yitireceklerdir. Akli ahlak dinden ayrılırken dinin yeri boş bırakılmamalıdır. Bu bağlamda akli ahlakın kendi prensipleri keşfedilmeli ve dini örneklere girmeden sırf akli bir ahlak sistemi geliştirilmelidir.[68]

Durkheim sosyal ahlakın temel fonksiyonlarını da belirlemiştir. Durkheim'a göre sosyal ahlakın birinci fonksiyonu düzeni sağlamaktır. Bu düzen sağlama işi sadece toplumla sınırlı değil, fertlerin iç dünyalarını da kapsamaktadır. Sosyal ahlakın ikinci fonksiyonu da müşterek hareketi sağlamaktır. Sosyal ahlaki davranışlar kesinlikle toplumsal gayelere yönelmelidir.[69]

Ülkemizde sosyal ahlak konusunda sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Türkiye'de 1925'lerden sonra, ahlak anlayışında dinin olmadığı tamamen dünyevi bir ahlak inşa etme çabaları görülmüştür. Batı'dan sirayet eden bu düşünceler, Türkiye'de II. Meşrutiyet sonrası dönemde tartışılmaya başlanmıştır.[70] Bu görüşe göre ahlaki eğitim din

[67] Ahmet Faruk Kılıç, "Türkiye'de Ahlak Sosyolojisinin Oluşumu", *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak* , Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, Ed. Recep Kaymakcan vd., İstanbul, 2007a, s. 324.
[68] A. F. Kılıç, 2007a, s. 323-328.
[69] A. F. Kılıç, 2007a, s. 329-330.
[70] Ahmet Faruk Kılıç, "Türkiye'de Dünyevi Ahlaka Geçiş Denemeleri", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul,2007b, s. 34.

eğitimine bağlı değildir. Dolayısıyla ahlaki eğitimin din eğitiminden ayrı olması gerekir. Bütün eğitim işlerinde olduğu gibi ahlak eğitiminde de yapmamız gereken Batı'lı pedagogların görüşlerini bilmek ve onları tatbik etmekten ibarettir.[71]

Ülkemizde yayınlanan ilk sosyoloji kitaplarından birini yazan Necmeddin Sadak Sosyoloji adlı kitabında Durkheim'dan esinlenerek ilim ve felsefeden sonra, ahlak ve hukuk müesseselerinin, dinden ayrı ve müstakil bir şekilde yaşadığını belirtir. Sadak'a göre eskiden tek ahlak dini idi ve ahlakın müeyyidesi olan hukukta vahiy ile nazil olmuştu ve dolayısıyla mahkemeler de dini idi.[72]

Fakat bütün kuvvetini dinden alan ahlak anlayışı dini iken artık kaynağı başka yerlerde olan modern toplumların ahlak anlayışı da bugünkü sosyal yaşantının içeriğinden çıkacaktır. Sadak'a göre artık dinlerin asırlardan beri tesir ve teşkil ettikleri dini ahlak yerine kanunlarını, kaynağını ve amacını ancak insandan alan laik bir ahlak anlayışı oluşmuştur. Ahlak kurallarını meydana getiren şey de dinin hiç değişmeyen kuralları değil, toplumun devamlı değişen yapısıdır. Sadak'a göre ahlakın dinlerle ilgisinin kalmadığı artık tartışmaya bile değmeyen bir konudur. Eğer dinin ahlak üzerinde etkisi kalsaydı, aynı dini anlayışa mensup olan toplumlarda farklı ahlak anlayışlarına denk gelinmezdi. Halbuki iki Müslüman ülkesinde tamamen farklı ahlak kuralları görülmektedir, demek ki ahlakın kaynağı artık din değil kültürdür.[73]

Ahlak dinden ayrılınca bir cemiyetin ahlaki kaidelerinin ifadesi olan hukuk da laikleşmiştir. Hırsızlık etmek, adam öldürmek, hilekar olmak, kadına sarkmak gibi ahlaksızlık sayılan hareketleri kanun cezalandırır.[74] Bundan sonra her yerde geçerli farklı kurallar değil, tüm ülkede geçerli tek bir hukuk olacaktır.

---

[71] Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 1658.
[72] Necmeddin Sadak, *Sosyoloji*, Kültür Bakanlığı Yayın Direktörlüğü, 1938, s. 95-96.
[73] N. Sadak, 1938, s. 96.
[74] a.g.e., s. 96.

Türkiye de bu görüşün savunucuları 1925'lerden sonra dünyevi bir ahlak inşa etme çabalarına girişmişlerdir. Fakat yeni bir ahlak oluşturmanın o kadar kolay bir iş olmadığı anlaşılınca, bunu dışarıdan getirme arayışı başlamıştır. Bu çerçevede, eski Türk tarihine yönelmek ve buradan dini yönü olmayan eski Türk ahlakını alıp getirmekti, veya asıl kaynağa yani, Batı'ya yönelmek ve dünyevi ahlakı oradan alıp getirmek olmak üzere iki temel girişimde bulunulmuştu.[75] Ancak bahsedilen her iki çaba da sonuçsuz kalmıştır.

Sosyal ahlak; bireyin toplum içindeki durumu ve gruplar, kurumlar, ulus ve nihayet devlet gibi topluluklarla olan bağlantısından kaynaklanan törebilimsel esaslardan ahlaki davranış kurallarını saptamaya yönelik öğretidir. Sosyal ahlaka konu, bireyin sadece bu ilişkilerindeki sorumlu tutum ve davranışları ve bunlara yön veren ilke ve kurallardır. Bu bakımdan daha geniş kapsamlı bir tanımlama yapılmak istenirse: sosyal ahlak insanların ve insan gruplarının toplum içindeki yahut toplumsal kurumlardaki veya bu kurumlar vasıtasıyla olan sorumlu tutum ve davranışlarını saptayan bir bilimsel uğraşı dalıdır.[76] Fakat özellikle bilinmelidir ki: sosyal ahlakın konusu, bir bakıma sosyal eleştiridir. Sosyal eleştiri ile oluşan değer yargıları ise, toplumsal yaşantımızdaki eylem ve ilişkilerimizi düzelterek onlara yön veren temel öğelerdir.[77]

Ülkemizde sosyal ahlak konusunda yapılmış kapsamlı çalışmalardan biri Adil İzveren'in "Toplumsal Törebilim Sosyal Ahlak" adlı çalışmasıdır. İzveren bu çalışmasında sosyal ahlaka ilişkin değer yargılarını; ödevler ve yükümlülükler, vicdan ve iyiniyet, iyi ve doğru eylem, erdem ve onur şeklinde dört bölümde incelemektedir.[78]

Sosyal Ahlak yaklaşımının ahlakı ele alış tarzına bu ahlak anlayışının insanı pasifleştirdiği, insanlığın yaşadığı bunalımları dindiremediği, dinleri görmezden geldiği,

[75] A. F. Kılıç, 2007b, s. 35.
[76] Adil İzveren, *Toplumsal Törebilim Sosyal Ahlak* , Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Ankara, 1980, s. 3.
[77] A. İzveren, 1938, s. VIII.
[78] a.g.e., s. 92-124.

toplumu kutsallaştırdığı ve toplumda sadece bir tane kollektif şuur olduğu, toplumu mutlak güzel olarak ele aldığı ve maddeci insan tipi yetiştirdiği gibi birçok yönden eleştirilmiştir.[79] Bir toplum mühendisliği anlayışı ürünü olan, tüm topluma icad edilmiş bir ahlak verme çabaları ülkemizde bizzat toplum tarafından reddedilmiş, kendine geniş bir hareket sahası bulamamıştır.

1.4.2.2 Dini Değerler ve Dini Ahlak

Toplum içerisinde kuşkusuz en belirgin normlar, din ve ahlak kurallarıdır. Din ve ahlak kuralları, toplumsal yaşam içerisinde çoğu kez birbirlerinden ayırdedilemeyecek bir bütün oluşturmuşlardır. Bu iki sistem sürekli olarak birbirlerini beslerler, birbirlerinin sürekliliğini ve yaygınlığını artırarak güçlendirirler. Din, diğer toplumsal normlardan kendisine uygun olanları dini bir görünüme sokarken, toplumsal ve ahlaki kurallar da ister istemez zamanın hakim din anlayışının etkisinde kalırlar.

Her toplumda kendi dinine göre farklı ahlaki değerler gelişmiştir, bu çalışmada yüzlerce yıldır Müslüman olarak yaşayan Türk toplumunun ahlaki değerleri İslam dininin getirmiş olduğu ahlaki değerler çerçevesinde ele alınmıştır.

İslam'da ahlakın temel kuralları Allah Teala tarafından konulmuş, Hz. Peygamber tarafından ayrıntılı ve uygulamalı bir şekilde açıklanmıştır. İslam dininde ahlak kurallarına uymak hem dinin, hem de aklın ve vicdanın emirlerine uymanın gereğidir. Fakat bu noktada asıl olan Allah'ın emrine uymak, ona karşı sorumlu ve hesap vermek zorunda olunduğu bilincini iç dünyaya yerleştirmektir.[80]

İslam dininde ahlak kurallarına uymak hususunda Allah sevgisi esas olmakla beraber Allah korkusu da önemlidir. Toplumun veya toplumda oluşturulmuş çeşitli

[79] A.F.Kılıç, 2007a, s.359-361.
[80] Süleyman Uludağ, Ahlak, "Maneviyat ve Gündelik Hayat", (Ed.) Süleyman Uludağ , *İslam'a Giriş Temel Esaslar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, s. 325.

kontrol mekanizmalarının denetleyemediği yerlerde ve zamanlarda dahi insanın kötülük yapmasına engel olan şey içindeki Allah korkusu ve ahirette ona hesap vereceğine olan inançtır.

1.4.2.2.1 İslam Dininin Ahlaki Esasları

İslam ahlakı bazı temel ahlaki değerleri belirlemiştir. Bu temel değerler çerçevesinde bireylerin ahlaklandırılması, dinin getirdiği, inanan insanlara yüklediği bir görev olmuştur.[81] Yukarıda bahsedilen ahlakın kaynaklarından en önemlilerinden olan dini inanışın, dolayısıyla ülkemizde İslam inancının fertlere yüklediği İslam ahlakına ilişkin olarak birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda farklı sınıflandırmalar yapılarak İslam ahlakına ilişkin esaslar belirlenmeye çalışılmıştır. Sosyolog Mustafa Aydın Kur'an-ı Kerim fihristlerinden yararlanarak yaptığı çalışmalar sonucunda İslam ahlakında övülmüş olan ve yerilmiş olan tutum ve davranışları aşağıdaki şekilde aktarmaktadır:[82]

> "Övülmüş tutum ve davranışlar şöyle sıralanabilir;
>
> Takva: Allah'a saygılı olmak, Zikir: Allah'ı anmak, Şükür: Allah'a teşekkür etmek, İhlas: Allah'a içten bağlanmak, Tevbe: Allah'tan özür dilemek, İstiğfar: Allah' tan bağışlanma dilemek, Dua: Allah'ı yardıma çağırmak, Tevekkül: Allah'a dayanmak, İhsan: İyilik yapmak, Velayet: İyilerle dost olmak, İntisar: İyilikte yardımlaşmak, İnfak: Başkasına maddi yardımda bulunmak, İffet: Namuslu olmak, Ahd: Sözünde durmak, Adl: Adaletli olmak, Uhuvvet: Kardeşliğe riayet etmek, Sabr: Olumsuzluklara karşı dirençli olmak, Tevazu: Alçakgönüllü olmak, Tavsiye: Hakkı ve sabrı tavsiye etmek, Müsarea: Hayırlı işlerde yarışmak, Hikmet: Her şeyin ilahi bir inceliği olduğunu düşünmek, Islah: İnsanların arasını bulmak, Sıdk: Doğru olmak, İstikamet: Doğruca hareket etmek, Selamet: Kalbini selamete açmak, Afüvv: Affedici olmak, Rahmet: Merhametli olmak, Meveddet: Topluma saygılı olmak, İsar: Her haliyle hakkı söylemek İkram: Misafirine ikramda bulunmak, Sekine: Kalben huzur bulmak, İtidal: Dengeli hareket etmek, İktizam: Öfkesini yenmek, İktisat: Tutumlu olmak, Tevazu: Ağırbaşlı olmak, Vefa: İyiliğe iyilikle cevap vermek, Nezafet: Temiz olmak
>
> Yerilmiş tutum ve davranışlar da şöyledir;

[81] S. Uludağ, 2008, s. 356.
[82] Mustafa Aydın, "İslam Bağlamında Ahlak", *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak* , Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul,2007, s.85-88.

Tekebbür: Allah'a karşı büyüklenmek, İstiğna: Allah'ın dışında kendini yeterli görmek, Küfr: Allah'a karşı nankörlük etmek, Yeis: Allah'tan ümidi kesmek, Muted: Dinde aşırı gitmek, Pahl: Cimrilik etmek, İftira: Birinin yapmadığını yaptı göstermek, Gıybet: Başkasını çekiştirmek, Kibir: Kendini beğenmek, İfsat: Bozgunculuk etmek, Haset: Çekememezlik etmek, İsraf: Savurgan olmak, Kizb: Yalan söylemek, Hümeze: İnsanları sözle küçük düşürmek, Lumeze: İnsanlara işaretle hakaret etmek, Zina: Nikahlılık dışı cinsel birleşmede bulunmak, Livata: Arkadan cinsel ilişkide bulunmak, eşcinsellik, homoseksüellik ve lezbiyencilikte bulunmak, Suizan: Ön yargılı olmak, Sekr: Sarhoş olmak, Kumar: Kumar oynamak, Sekülerlik: Dünyaya aşırı bağlanmak, Büyücülük: Büyü yapmak veya yaptırmak, Füdul: Yardımdan kaçınmak, İhtiyal: Şüpheci olmak, Gurur: Gururlanmak, Muhaseme: Kin gütmek, Tecessüs: Üstüne olmayan şeyleri merak etmek, İstira: Kulak hırsızlığı yapmak, Nemime: İnsanlar arasında söz taşımak, Bühtan: İsnatta bulunmak, Teşbi: Yalan haber yaymak, Lehv: Ömrü eğlence ve oyun içinde geçirmek, Sıhriye : Alay etmek, Telmiz: Kişilere sevmediği lakaplar uydurmak veya kullanmak, Gayret: Kıskanmak, Cübn: Hayıflanmak, Tama: Doyumsuzluk içinde olmak, Esre: Kötülüğe boyun eğmek, Tebzir: Elindekini saçıp savurmak, Batar: Çalım atmak, Bağy: Taşkınlık etmek, Fesat: Karışıklık çıkartmak, Hıyanet: Hainlik etmek, Mekr: Hileci olmak, Riba: Faiz yemek, Gıll: Kindar olmak, kin gütmek, Gaflet: Gaflet etmek Buğz: Buğz etmek, Kasavet: Kalbi katılaşmak, Fücür: Günah işlemek, Müsafeha: Nikahsız birlikte yaşamak, Fevahiş: Her işte aşırı gitmek, Sırkat: Hırsızlık etmek"

Bu övülmüş ve yerilmiş olan davranış biçimleri bütün Müslüman toplumlarda aynı duyarlılıkla uygulanmamakta, bazıları daha sıklıkla uygulanırken bazılarında aynı hassasiyet gösterilmemektedir. Fakat önemli olan dinen bunların yazılı olarak gönderilmiş olması ve bunlara riayet edilip edilmemesinin bunların önemini azaltmayacağıdır.

1.5 AİLE VE DEĞERLER

Milli ve manevi değerlerin toplumda benimsenip gelişebilmesi için ailede bu değerlerin yeşermesi, biçimlenmesi ve bireyin hayatında, anlam dünyasında kendine yer bulması gerekmektedir. İşte bu yüzden olsa gerek "milli ve manevi değerler" ibaresiyle "aile yapısı" kavramları bir çok yerde birbirleriyle beraber kullanılmaktadır. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 8. maddesinin (f) fıkrasında "Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve

ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz" ifadeleri ile "değer" ve "aile" kavramları bir arada kullanılmıştır.[83]

Bugün aile, hem değerlere beşiklik eden, (ki aslında aileyi aile yapan da değerlerle olan bu sıkı ilişkisidir) onları yeni nesillere aktaran konumuyla, hem de toplumsal değişim karşısında özellikle de kitle iletişim araçlarıyla (başta televizyon olmak üzere) etkileşimi sebebiyle ilk önce etkilenen, toplumun en küçük yapısıdır. Çalışmanın bu kısımında aile kurumu değerlerle ilişkisi çerçevesinde ele alınacaktır.

İnsan yaşamının ilk ve en önemli toplumsal ünitesi olan aile, bütün toplumsal kurumların temeli olması sebebiyle bünyesinde bulundurduğu, yaşattığı değerler vasıtasıyla tüm yaşamı etkiler. Açıkça ailedeki norm ve değerler günlük yaşamla birlikte, ahlaki, hukuki ve siyasi yaşamların tümünü belirlemektedir. İtaat kültürü, namus ve ahlak anlayışı, komşuluk ilişkileri, güven ve himaye kültürü, sadakat ve ihanet, gizlilik ve mahremiyet, sevgi ve hoşgörü, saygı ve korku, özgürlük ve teslimiyet gibi değerlerin niteliklerine göre ortaya çıkan bir aile kültürü bu doğrultuda bir toplumsal kültüre yönelmektedir.[84]

Medeniyete değer üreten en küçük sosyal birim ailedir. Her medeniyet, kendi insanını yetiştirirken değer üretimini aile üzerinden gerçekleştirir. Aile şuralarında yapılan tespitlere göre: Aile yapımız giderek değer üretiminden uzaklaşmakta ve krizin eşiğine hızla yaklaşılmaktadır. Değer üretemeyen ailenin çocuk yetiştirme gücü zayıfladığı gibi kendi dışında ürettiği değerleri tüketme eğilimine girmesi de kaçınılmaz bir sonuçtur.[85] Tıpkı maddi üretim sürecinden uzaklaşıp tüketici konuma gelmesi gibi aile, manevi sahada da değer üreten değil tüketen bir birliktelik haline gelmektedir.

Toplum hayatında yer bulmuş olan değerlerin yaşatılması, muhafaza edilmesi ve yeni nesillere aktarılması için en önemli sosyal kurumlardan birisi ailedir. Ahlak ve milli

[83] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG: 03.03.2011, 27863.
[84] İ. Doğan, 2004, s. 236-237.
[85] Mustafa Ruhi Şirin, *Televizyon Çocuk ve Aile*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.167-169.

varlığın devamı, sağlam bir aile yapısına bağlanmış ve ailenin bu açıdan önemi her zaman vurgulanagelmiştir.[86]Aile gibi bir değere sahip olunmadığında, geçmişten gelen değerleri geleceğe taşımak zorlaşır. Aile ortadan kalktığı zaman, dostluklar ortadan kalktığı zaman, insan saygısı ortadan kalktığı zaman gelenekten gelebilecek yüksek değerlerle bağlantı yok olur.[87]

Günümüzün modern toplumunda bireyselleşmenin artışıyla birlikte birey düzeyinde ortaya çıkan değişmelerden aile kurumu da etkilenmiştir. Toplumun temel birimi olarak aile, geçmişten getirdiği kurumsal işleyişi üzerinden yeniliklere ve yeni koşullara göre değişim eğilimi kazanmıştır. Kitle iletişim ve eğitim alanları kapsam ve içerik bakımından birbiri içine geçmekte ve dış sistemlere de daha açık olmaları nedeniyle, toplumsal değerlerin hızlı bir değişim içine itilmesinde etkili olmaktadırlar. Söz konusu bu üç alanı (aile, kitle iletişim araçları, eğitim) yönlendiren değerler sistemi, hem geçmişten gelen gelenek, görenek ve mitlerden, hem de bir alt yapı olarak küreselleşmenin üzerinde ilerlediği medya ve uluslararası iletişim sistemleriyle dolaşıma giren, küresel kültür akımlarından etkilenmektedir. Böylece, günümüz toplumlarının kurumsal işleyişini yönlendiren değerler sistemi, yer yer kırılmalara uğrayarak, etkinliği azalmaktadır. Toplumsal değerler, bu üç alanda birbiriyle çelişebilmektedir. Böylece medya, ulusal eğitim sistemleri ve aile arasındaki eşgüdümlülük birbirini bütünleyemeyip, zaman zaman bozulmaktadır. Bireyin doğumuyla ailede başlayan sosyalizasyon süreci, eğitim ve medya alanlarıyla devam ederken, kurumlar arasında oluşan bu aykırılıklar, zaman zaman birbiriyle çelişkiler de oluşturabilmektedir. Böylece süreç içinde kurumsal değişmelerin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Ancak günümüzde bu değişme çok hızlı gerçekleşmektedir. Bu hızlı yapısal değişme sürecinde toplumsal değerler hem hızla değişmekte hem de birbiriyle olan aykırılıklarından dolayı, yönlendirici gücünü kaybederek, zaman zaman tam bir kaosa neden olmakta ve bireyler

[86] Sami Şener, Sosyoloji , İnkılab Yayınları, İstanbul, 2009, s. 285.
[87] Ahmet İnam, "Değerler Hayatımızın Kendisidir Değerler Biziz", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 2, Sayı 5, İstanbul,2008, s. 86.

kendilerini anomi ortamında bulmaktadır.[88] Gelinen noktada, toplumun odak noktasında yer alan aile kurumu modern toplumda eğitim, kitle iletişim araçları gibi farklı kurumlarla görevlerini paylaşmaktadır. Bu durum da ailenin bir taraftan görevlerini azaltırken diğer taraftan da önemini daha çok artırmaktadır. Aile ihtisaslaştığı alanlarda daha da fazla sorumluluk yüklenmektedir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından, 2010 yılında yayınlanan Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması'nda, ülkemizde yaşanan aile değerleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.[89] Bu araştırmaya göre;

1. Türk toplumunda aile kurumu çok değerli görülmektedir.
2. Eşler arasında yaşanan sorunları eşlerin kendi arasında çözmesi gerektiği eğilimi Türk aile yapısında yaygınlaşmakta; ancak eşler arasındaki sorunların aile büyüklerini de ilgilendirdiği düşünülmektedir.
3. Çocuk aile değerleri içerisinde çok özel bir konuma ve değere sahiptir. Ailelerde yaygın şekilde; çocukların kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmesi gerektiği, çocukların evleneceği kişiyi kendisinin seçmesi gerektiği, erkek çocuğun aileye itibar kazandırdığı düşüncesinin artık itibar görmediği düşünülmektedir.
4. Evliliğin temelinin sadakat olduğu ve evlilikte eşlerin her türlü fedakarlığı yapması gerektiği yaklaşımı benimsenmektedir.
5. Evlilikte eşler arasında anlaşmazlık çıktığında boşanma bir çözüm olarak görülmesine rağmen çok da istekli olunmamaktadır.
6. Ev içi işlerde kadın ve erkeğin paylaşımcı olması gerektiği anlayışı ön plana çıkmaktadır.
7. Ailede son sözü söyleyecek bir kişi bulunması gerektiği ve bunun da erkek olması gerektiği anlayışı hakimdir.

[88] Nimet Önür, "Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavşağında Toplumsal Değerler", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul,2007, s.157-158.
[89] *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*, ASAGEM, Ankara, 2010,s.301-310.

8. Evlilik dışı cinsel ilişki kesinlikle kabul görmemektedir.
9. Evlenmeden çocuk sahibi olunabilmesi kesinlikle hoş karşılanmamaktadır.
10. Nikahsız birlikte yaşama kesinlikle onaylanmamaktadır.
11. Ailede kadına karşı şiddet uygulanması kesinlikle onaylanmamaktadır.
12. Yaşlılara ölünceye kadar aile içinde bakılması anlayışı önemli bir değer olarak devam etmektedir.
13. Günlük hayatta dini kurallar önemli bir yer teşkil etmektedir. Ailenin dini ve manevi değerlere bağlı olması gerektiği düşünülmektedir.
14. Ailelerin büyük çoğunluğu hayatından memnundur.
15. Aile bireyleri arasında ve akrabalara karşı güven düzeyi oldukça yüksektir. Buna karşın yakın sosyal çevreye olan güven düzeyi düşüktür.

Yapılmış olan bu araştırma, hem aileyi sadece şekli yapısı itibariyle değerlendiren kısır çalışmalardan ayrılması ve aileyi esas önemini veren değerler çerçevesinden ele alması, hem de güncel bir çalışma olması sebebiyle önemlidir. Bu çalışma ile Türk aile yapısı, aile değerlerine bakan yönüyle ortaya konmuştur.

1.6 MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLER

Değerler, her toplumda uzun zaman içinde oluşmuş ve içinde oluştuğu toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmiş, benimsenmiş, hayata rehber yapılmış ölçütlerdir. Bireysel tutum ve davranışlar büyük ölçüde ahlaki ve dinsel değerlerle örf ve adetlerin, modanın içerdiği değerlerin etkisi altında kalır. Toplumsal açıdan değerler, topluma mana kazandıran ve önem verdiren ölçülerdir ve insanlar her zaman bu değerlerle kurulmuş bir takım ilişkiler ağı içinde yaşarlar. Bu ilişkiler inanç, değer, temayül, kural ve genel olarak iktisadi ve ahlaki ilişkilerdir. Değerler toplumda çoğunluk tarafından yaşandıkça, zaman içerisinde özneleri tatmin edici ve mutluluk verici bir

özellik taşıdığı pratik olarak test edilir. Bu şekilde test edilerek yüzlerce yıllık tecrübeyle günümüze aktarılmış olan değer ve normlardan bazıları aşağıdaki gibidir :[90]

1. Aile düzeninde: Ailenin kutsallığı, evde karşılıklı saygı ve sevgi, hediyeleşme, neşeyi, kederi ve ıztırabı paylaşma, sıkıntıları beraber omuzlama, yardımlaşma, uzakta veya ayrı olunsa da ziyaretleşme, hal-hatır sorma, taziye, kına yakma, nikah, dini nikah, gayret kuşağı, sağdıç, doğan çocuğun kulağına ezan okuma, isim koyma, gözaydın ve tebrik ziyaretleri,diş bulguru ve buğdayı, sünnet ve sünnet düğünü, selamlaşma, büyüklere ve yaşlılara saygı, tutumlu olma, dul, yetim ve öksüzlere yakın ilgi, komşuluk ve komşularla iyi geçinmek, misafirlik, misafire ikram, sofra duası, toplu sofra kurmanın bereketli olması, bereket inancı vb.
2. Toplumsal mahiyetteki bazı değerler: Düğün yemeği, sünnet yemeği,cenaze evine komşuların yemek göndermeleri, iftar yemekleri ve sofraları, hacı yemeği, adak kurbanı ve adak aşı, aşure, selamlaşma, her işe besmeleyle başlama, iş bitince hamdetme, siftah etmek, paylaşmak, başkalarının haklarına saygı, insana saygı, hayvanlara ve tabiata sevgi, sözünde durma, özür dileme, sabırlı olma, nezaket, gönül alma, tevazu, kibirden kaçınma, işde, kazançta, zamanda, harcamada tasarruf, yetimleri korumak, dayanışma, akrabalık hısımlık ve hemşehrilik dayanışması, Hıdırellez kutlamaları, ramazan, kurban bayramları ve ziyaretleri, Cuma tebrikleşmeleri, milli bayramlar, kandil ve bayram kutlamaları, ziyaretleri, hoşgörü, kabir ve türbe ziyaretleri, muharrem kutlamaları, Kerbela şehidlerini anma vb.
3. İslami kaynaklı değerler: Allah, peygamber, kitap, melek ve ahiret, cennet, cehennem inancı, peygamber sevgisi, mevlid kandili, doğum, ölüm, sünnet, zafer ve başarı mevlidleri, kutlu doğum haftası, Kuran'a özel saygı, namaz, Cuma namazı, bayram namazı, cami, namazları cemaatle kılma ve cemaat ruhunun gelişmesi, ramazan orucu, adalet, hürriyet, insanın yüceliği, insan haklarına saygı ve riayet, zekat, sadaka, fıtra, hac, umre, kurban, kadına saygı, çocukları sevme ve kollama vb.
4. Evrensel değerler: Birleşmiş Milletler değerleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi değerleri, batılı hayat tarzından kaynaklanan değerler, Avrupa Birliği değerleri, demokratik değerler, laik değerler vb.
5. Temel değerler: Saygı, şeref, itibar, namusluluk, dürüstlük, sadakat, sabır, utanma, sakin kalma, disiplin, barış, çatışmadan uzak durma, uyum ve uzlaşma, sevgi, sorumluluk, güven, sevinç, cömertlik, kendini aşma, manevilik, yaşama sevinci, hayatı sevmek vb.

[90] Süleyman Hayri Bolay, "Değerlerimiz ve Günlük Hayat", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul, 2007b, s. 16-19.

Ancak bu şekilde yapılan sınıflandırmaların teknik bir değerlendirmenin ötesine gidemeyeceğini belirtmek gereklidir geleneksel, toplumsal, ahlaki, dini değerler, örf ve adetler ile milli değerler, evrensel değerler birbiri ile içiçe geçerek bütünleşmiş ve toplumumuzda zaman içinde "Milli ve manevi değerler" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu şekilde birbiri içine sıkı sıkıya girmiş olan değerler toplum içinde kendine yer bulmakta ve her bir değer toplum tarafından benimsenme durumuna göre hayatın içinde yaşanmaktadır.

Değerler konusunda esas meseleyi, toplumda var olduğu herkes tarafından kabul edilmesine rağmen bu değerlerin değişip değişmediği konusu oluşturmaktadır. Bu mesele daha çok değerlere karşı olan inançla ilgilidir. Sosyal ve dini değerlerin birbirinden en önemli farkı (ki bu durum toplumda değerlere bakış açısını belirlemektedir) değerlerin değişimiyle ilgilidir.

Maurice Duverger'ın ifade ettiği "iyi-kötü, haklı-haksız, güzel-çirkin ve uygun-uygunsuz kavramları çağdan çağa ve bir topluluktan diğerine değişir" görüşü, sosyal değerler olarak nitelenen ve aşkın kaynağı reddeden dünyevi değer anlayışının ve dolayısıyla bu değerlere olan inançların durumunu göstermektedir.[91] Bu değer anlayışının baskın olduğu toplum kesimlerinde değişim bir problem değil tam tersine ilerleme olarak görülmektedir ve değerler konusunda ortaya çıkan yeni durumlar da bu perspektiften okunmaktadır. Bu şekilde değerlerin değişime açık olması elbetteki değerleri değersizleştirmiş ve pratikte uygulaması olmayan teorik kurallar düzeyine indirgemiştir.

Toplum üstü aşkın değerlere, dolayısıyla dini değerlere bakıldığı zaman (ki burada ele alınan Türk toplumunun dini olan İslam'dır) İslam dininin değişmez bir değerler sistemi vardır ve bu zaman içinde, çağdan çağa değişmez. İslam dininin değerler sistemi Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber tarafından belirlenmiştir ve değişmezdir. Bir inanç meselesi olan dinin değerler sistemi de peşinen kabullenilmiştir

[91] S. Şener, 2009, s. 109- 110.

ve sorgulanamaz. Bu değer anlayışının baskın olduğu toplum kesimlerinde de yukarıda aktarılanların tam tersine değerler konusunda toplumda meydana gelen değişimler ciddi bir problem olarak görülür ve bu değer erozyonunu durduracak mekanizmalar işletilir.

Türkiye'de de yukarıda görülen sınıflamaya paralel olarak önemli ölçüde bir değer kargaşası ve zıtlaşması yaşanmaktadır. Bu değer kargaşasının sebebi, fikri ve geleneksel değerler ile bağlantının kesilmesi ile yaşanan bilgi krizi olarak açıklanabilir.[92] Dünyadaki siyasi gelişmelere bağlı olarak, Türk toplumunun kültürü, gelenek yapısı ve diniyle yaşadığı kopmadan dolayı toplumda da temel olarak iki katmanlı bir değer algısı oluşmuştur, bu durum da günümüzde değerlere ilişkin yapılan tartışmaların temel sebebidir.

[92] S. Şener, 2009, s. 110.

İKİNCİ BÖLÜM
TELEVİZYON YAYINLARI VE MİLLİ MANEVİ DEĞERLER

2.1 TELEVİZYON KÜLTÜRÜ

Modern toplum, geleneksel ilişkilerin zayıflayarak resmi ilişkilerin hakim olmaya başladığı ve buna bağlı olarak toplumda bireyin yalnızlaşmaya başladığı bir toplum modelidir. Modern bireyin yalnızlığını besleyen en önemli olgu ise, ailenin dönüşerek küçülmesi ve ailenin işlevlerinin görece azalmasıdır. Modernliğin yarattığı yeni toplumsal durumlar, bireyin yalnızlığını aşmanın yollarını bilimsel ve teknolojik gelişmelerle sunmuştur. Bu teknolojik gelişmeler içerisinde en etkili ve geniş kitlelere yayılanı elbette ki televizyondur. Televizyonun iletişim araçları arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olmasının nedeni, sadece bir iletişim nesnesi olmayıp bilgilendirmek ve eğlendirmek gibi ek imkanları da sunmasıdır.[93]

En etkili, en yaygın ve en çok tüketilen medya her zaman için televizyon olmuştur. Televizyona alışmış izleyicinin televizyondan uzaklaşması zordur ve televizyon alışkanlığı modern dünyanın en yaygın medya hastalığı haline gelmiştir. Jacques Seguela'nın yerinde söyleyişi ile, televizyon artık, insanların günlük gevezeliği haline gelmiştir.[94] Televizyon, kendinden önceki ve sonraki medya araçlarını da kendisine eklemlemeyi başarmış ve bu başat konumunu iyice güçlendirmiştir.

Televizyon hemen hemen tüm toplumlarda merkezi ve en etkin hikaye anlatma aracı haline gelmiştir. Kendi köyümüzden tutun da, dünyanın hiç bilmediğimiz

[93] RTÜK, *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı*, RTÜK, Ankara, 2007, s. 47-48.
[94] M. R. Şirin, 1998, s.9.

coğrafyalarına kadar her yerden, her tür insandan hikayeler, bir çok kanaldan sürekli olarak, evimize konuk olmaya başlamıştır. Yalnız hikayeleri anlatıcıdan bağımsız düşünemeyeceğimiz gibi, televizyonu da bize anlattıklarından bağımsız düşünemeyeceğimiz bir konuktur bu.

Televizyon, anlattığı bu hikayelerle birey yapısının en derin noktalarına nüfuz ettiği toplumlarda "televizyon birey"in meydana gelmesini sağlayarak "televizyon toplum"u oluşturmaktadır. Televizyon, böylelikle temel özelliklerini kendisinin belirlediği bireyler ve toplumlar oluşturma iktidarına sahip görünmektedir. Böyle bir bireyin ve bu tür bireylerden oluşan bir toplumun grupları, davranış biçimleri, etkileşim süreçleri, kurumları, kültürü ve nihayet değerleri tamamen televizyona atfedilmiş ya da doğrudan doğruya ondan kaynaklanmış olacaktır. Bu toplumun bireyleri, televizyon ekranında görünen kişiler gibi davranmakta, televizyonun diliyle konuşmakta, televizyonun belirlediği gündemi izleyerek televizyonun değer diye nitelediklerini sahiplenmektedir. [95] Tabi ki bu durum bilinçli bir durum olmaktan da çıkmıştır. Bireyin hayatına doğduğundan itibaren girmiş olan bu konuk birey için artık aileden biridir ve onun dediklerini yapmakta hiçbir mahzur yoktur.

Televizyon ile birlikte özel yaşam kavramı da esnekleşmiştir. Bireye ait olanla topluma ait olan birbirine geçmiştir; çünkü televizyonla birlikte herkes, aynı özel yaşamın özneleri haline gelmekte, aynı mahremiyeti (!) paylaşmaktadır. Bütün bireyler, tek tip bir yaşam biçiminin içinde, tek tip bireyler olarak yaşamaktadırlar.[96]Televizyon enformasyonu, herkese eşzamanlı olarak iletir. Sır saklamaz, ifşa aracı rolünü ısrarla sürdürür.[97]Tabi bahsettiğimiz aynı mahremiyetin bütün toplumda paylaşılması durumunda, mahremiyetin ne kadar mahremiyet olacağı, televizyonun anlam dünyasını değerlendirebilmek için oldukça dikkat çekicidir.

[95] Sedat Cereci, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*, Şule Yayınları, İstanbul, 1996, s. 14-15.
[96] a.g.e., s. 41.
[97] M.R. Şirin, 1998, s.86.

Televizyon, günümüz toplumunda her bir bireyin hayatında aileden biri olarak çok ciddi yer işgal etmekte, toplumun kültüründe pay sahibi olmakta, hatta kültüre ilişkin bir çok alt kavramın oluşmasına sebep olarak televizyon kültürünü oluşturmaktadır.

Kültür kavramına ilişkin birçok tanım vardır. Bu tanımlardan aşağıda verilen birkaç örnekte de görüleceği gibi, her biri kavramın sınırları hakkında farklı görüşleri dile getirmektedir. Kültüre ilişkin tanımlardan bazıları şöyledir:[98]

> "Tylor: Bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetlerden ve insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yeteneklerden oluşmuş karmaşık bütüne kültür denir
>
> T.S Eliot: Doğumdan ölüme, sabahtan akşama kadar ve hatta uykuda bile bir halkın sahip olduğu inancı bir bakıma, bütün bir yaşama şekli olarak görebiliriz ve bu hayat şekline de kültür diyebiliriz
>
> Bronislaw Malinovski: Kültür, aletlerden ve tüketim mallarından, çeşitli toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgelerden, insana özgü düşünce ve becerilerden, inanç ve törelerden oluşan bütüncül bir toplamdır
>
> M. Turhan: Kültür, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerden oluşan bir bütündür."

Televizyon, günümüz toplumlarındaki en yaygın ve en etkin kültür üretme makinası haline gelmiştir. 19. yüzyılın ortalarında, Batılı ülkelerin sanayileşmesini tamamlamasıyla birlikte kendini gösteren kitle kültürü olgusu, geliştirilen çeşitli elektronik kültürel araçlarla birlikte yaşadığımız çağa damgasını vurabilecek güce erişmiştir. Sanayileşme öncesi dönemde hemen tüm toplumlarda, üreticisinin ve tüketicisinin aynı kişilerden oluştuğu, yönetici-elit kesimlerin dışına taşamayan kültür ürünleri, artık kitlesel olarak üretilmekte ve tüketilmektedir.[99]

Sosyal bilimcilerin çoğu, toplumları birbirinden ayıran temel özelliklerden birinin toplumların kültürü ve değer yapısı olduğuna işaret etmektedirler; fakat

[98] Naci Bostancı, "Toplum ve Kültür", (Ed.) İhsan Sezal, *Sosyolojiye Giriş*, Martı Kitabevi, Ankara, 2002, s. 132-133.
[99] Yusuf Kaplan, *Televizyon*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 9.

günümüzde neredeyse bütün toplumlar televizyonun ürettiği küresel özelliklere sahip bir kültüre bir nevi mahkum olmakta, televizyonla birlikte pek çok toplum gerçek kültürlerinden uzaklaşmakta ve kültür de toplumları birbirinden ayırdeden vasfını kaybetmektedir.

Televizyon bugünkü toplumda hem bireysel, hem de toplumsal yaşamda kendisini gösteren en önemli ve merkezi bir kültürel kurumdur. Televizyon, iç çelişkilerle dopdolu, birbirinden bağımsız ve heterojen metinler üretmektedir. Dolayısıyla bütünleşmiş ve tek bir televizyon metninden sözetmek olanak dışı hale gelmektedir. Televizyonun söylemi, izleyiciler için farklı ideolojik ve toplumsal konumlara dayalı olarak farklı ilişkiler biçimi üretmektedir.[100] Tüm toplum aynı televizyon söylemiyle karşı karşıya olmasına rağmen, toplumun kendisi farklı katmanlardan oluştuğu için bunları anlayıp yorumlaması da farklı olmaktadır. Televizyon ve kitle iletişim araçları tüm kültürü etkilemekle birlikte özellikle popüler kültür, kitle kültürü ve seyirlik kültür olarak adlandırılan üç kültür tanımında rol oynamaktadır.

2.1.1 Popüler Kültür ve Televizyon

Popüler kültür, kitle iletişim araçlarıyla dünyanın bir çok yerine yayılmış ürünleri nitelemek, bunların halk içindeki anlamlarından bahsetmek için kullanılır. Halk kültürü, halkın kendiliğinden, doğal ve toplumsal çevre ile kurduğu ilişkilerin uzantısı olarak ürettiği, yaşattığı, katıldığı kültürel uygulamalardır. Popüler kültür, yaygın olan, geniş kabul görmüş, halka ait bulunan gibi anlamlara gelir; ancak popüler kültürün halk kültüründen önemli farkları vardır. Popüler kültüre ait olan pratikler doğanın bir uzantısı değildir, kurgusal niteliktedir. Halk kültürü ile popüler kültürün önemli bir farkı, popüler kültürün ardında profesyonel çalışmaların olması, güçlü bir ekonomiye karşılık

[100] Y. Kaplan, 1992, s. 40.

gelmesidir, ancak halk kültüründe bu şekilde profesyonellerden oluşan bir grup bulunmaz.[101]

Toplumda yaşarken gördüğümüz, duyduğumuz ve paylaştığımız şeyler genelde toplumun popüler kültürüyle ilgilidir. Çünkü modern toplumda halk kültürü değil popüler kültür, yaşadığımız günlük hayatı oluşturmaya başlamıştır. Ülkemizde gösterilen Asmalı Konak, Kurtlar Vadisi, Ekmek Teknesi, Gümüş, Aşk-ı Memnu, Ezel vs. gibi bir çok dizi film de milyonlarca insanı televizyon başına toplamış ve bu dizilerde kullanılan mekanlar, aksesuarlar popüler kültürün bir parçası haline gelmiştir.

2.1.2 Kitle Kültürü ve Televizyon

Kitle kültürü, kullanıcı ya da tüketicilerin pasif yığınlar olarak görüldüğü bir yapıda geçerli olan kültür olarak tanımlanmaktadır. Kitle kültüründe bireylerin varlığı sadece satın aldıkları ürünlerle beraber düşünülmektedir. Kitleler daha üst sınıflara duyulan özlem kullanılarak tüketime yönlendirilmektedir.

Televizyon, kitle kültürünün temel taşıyıcı ve yayıcı aracıdır. Televizyonun ortaya çıkması ve bütün dünyada kabul görmesiyle birlikte kitle kültürü de gerçek anlamını bulmuş, hedeflediği noktaya doğru hızla ilerlemeye başlamıştır. Kitle kültürü ve televizyon birbirlerinin olmazsa olmazı haline gelmiştir.[102] Televizyon günümüzde kitle kültürünün getirdiği tekdüzeleştirmenin önemli araçlarındandır. Bu tekdüzeleştirmeyle beraber kitle toplumunda farklı olmak adına aynı şeyler yapılır hale gelmiştir.

[101] N. Bostancı, 2002, s. 148.
[102] S. Cereci, 1996 , s.27-28.

2.1.3 Seyirlik Kültür ve Televizyon

Seyirlik kültür, esas olarak televizyon yayınlarıyla birlikte hayatımıza giren ve kendini yeni bir ilişkiler ağı olarak dayatan kültürel biçimdir. Seyirlik kültürde görüntü öne çıkar, gerçek hayatın yerini doldurur. Seyirlik kültürde vurgunun görüntü üzerinde oluşu sözü, düşünceyi geri plana çeker. Düşük bir dikkat ve idrak düzeyiyle televizyonlar nasıl izlenebiliyor, programlar gitgide daha az dikkat gerektiren yapımlarla çok izlenirlik aranıyorsa, aynı eğilim insanların gündelik hayatlarına da yansımaktadır. Seyirlik kültür, skandala, kışkırtmaya, baştan çıkartmaya yönelik referanslar üzerinden şekillenir. Seyirlik kültürde izleyiciye her kanaldan bir çok malumat yani sahip olunduğunda kişisel hayatların değişimi yönünde kullanılamayan bilgi kırıntıları iletilir. Her gün haberleri izleyen insanlar, işlerine yaramayacak bir çok malumata ulaşırlar ve sonra bunları unuturlar. İşe yarayacak bilgiler kamusallaşmaz; onlar daha dar bir sistem içinde dolaşımdadırlar. Böylelikle geniş yığınlarla bilgiye sahip dar çevreler arasında, gerçek hayattaki ideoloji ve iktidar ilişkileri bakımından trajik sonuçlar doğuracak bilgi gediği doğar. Günümüzde hızla yaygınlaşan seyirlik kültüre yönelik bir çok eleştiri dile getirilmiştir. Ancak yine de bu eleştiriler, kitleler yazılı kültürden radikal bir biçimde kopmuş oldukları için adresine ulaşmamaktadır.[103]

2.2 TELEVİZYON VE DEĞERLER

Bugün ulaştığı noktada televizyon için, sosyal kişiyi doğuran, kişiyi sosyal sürece kazandıran ve bu süreç içinde değerleri, kuralları, yargıları bizzat kendisi belirleyen araçtır demek fazla abartılı olmayacaktır. Gündelik hayatımızın neredeyse tamamına yakınında, televizyon belirleyici araçtır ve kültürünü belirlediği toplumun değerlerini şekillendirmesi de bu sürecin tabii bir sonucu olacaktır.

[103] N. Bostancı, 2002 , s. 156-157.

Birey, medya metinleri aracılığıyla içinde bulunduğu kültürü, toplumu ve o kültürün, toplumsal yapının normatif boyutunu tanır, öğrenir ve yaşar. Bu açıdan, medyanın kültür içindeki etkinliği ve toplumsal yapı ile kurduğu etkileşime dayalı ileti içeriklerini anlamlandıran izleyici-bireyin varlığı önem kazanmaktadır.[104] Fiske, bir saat televizyon izlemekle, sanayileşmemiş bir toplumdaki bir kişinin tüm yaşamı boyunca görebileceğinden daha fazla imge deneyimlenmesinin olası olduğuna dikkat çeker.[105] Bu durum medya iletilerinin ne büyük ölçüde insan yaşamının içinde olduğunu göstermektedir.

Televizyonla birlikte, sosyal normların öğretilmesi işlevi bir bakıma sahip değiştirmiştir. Birey sosyalleşme adına öğrenilmesi gerekenleri artık toplumdan çok televizyondan öğrenmektedir.[106] Zaten toplumu da televizyon şekilledirmeye başladığı için, sosyal normların öğrenilmesi sürecinde televizyonun rolü gittikçe artmaktadır.

Televizyon toplumunun gelenekselleşmiş ve kabul görmüş ölçüleri büyük ölçüde televizyondan görülen, öğrenilen ve edinilenlerdir. Starların hayat felsefeleri, beğenilen şarkıcıların giyim tarzları, sunucuların konuşma biçimleri, politikacıların çarpıcı görüşleri, uygar ülkelerdeki yemek yeme, evlenme, misafir kabul etme, tartışma biçimleri, popüler sözcükler, ilginç mimikler, hayvan hakları, seks özgürlüğü vs. Televizyon, topluma hayatın ve hayatın ardındaki felsefenin son derece basite indirgenmiş, kolaylaştırılmış, yüzeyselleştirilmiş, bayağılaştırılmış bir biçimini sunmakta ve öğretmektedir. [107]

Bireylerinin çoğunluğu televizyonla çok yakın ve sürekli ilişkide bulunan bir toplumda, en yaygın ve kabul gören değerlerin belirleyicisi de televizyondur. Toplumun o güne kadar hiç tanık olmadığı yeni imajlar oluşturma ve bunları topluma kabul ettirme

[104] Dilek İmançer, Ali Ekber Sarıgül, "Evlilik Programlarında Değer Temsili", (ed.) Dilek İmançer, *Medyayı Anlamak*, De Ki Basım Yayım, Ankara, 2010,s. 80.
[105] John Fiske, 1997, "Postmodernizm ve Televizyon", *Medya, Kültür, Siyaset*'den aktaran a.g.e. , s.80.
[106] S. Cereci, 1996, s. 46.
[107] a.g.e., s. 50.

konusunda televizyonun başarısı tartışılmamaktadır. Kötü adam, tutucu adam, çağdaş kadın, başarılı çocuk, lider adam, onursuz kadın, başarılı işadamı, modern genç gibi imajlar, televizyonun özenle ürettiği ve topluma benimsettiği statü ölçüleridir. Bunlar toplum için görece önem taşıyan kavramlar olmasına rağmen, televizyon bunları yaygın ve etkili faaliyetiyle birer ölçü haline getirmektedir. Televizyondaki davranış ve ilişki biçimleri de belirli bir süreç içinde geleneklerin yerini alarak değerleşmektedir.[108]

Televizyon, sürekli yineleme yoluyla öğretmektedir. Televizyonun içeriğinde toplumdan topluma, yıldan yıla, kanaldan kanala değişen bir şey bulunmamaktadır. O, kültür adına ürettiği birtakım bayağılıkları yıllar boyunca, bütün coğrafyalarda, bütün kanallarda farklı renklere boyayarak göstermektedir. Onun ısrarlı çabaları sonunda pek çok küçük eylem, mimik, sözcük önce alışkanlığa sonra da davranışa dönüşmektedir. Selamlaşma, tanışma, oturma, yemek yeme, kızma, şaşırma eylemleri, televizyonun yeni biçimlerle ortaya koyup zihinlere yerleştirmeye çalıştığı en basit eylem biçimleridir. Örüntüler, toplumsal unsurlar olan rol, kurum ve kültürlerin temel ve indirgenemez biçimidir. Davranış örüntüleri, kültürdeki inanç, anlam, değer ve tutumları kapsamaktadır. Bu noktada televizyonun eğilimi yine, toplumsal dinamiklerin ve hareketlerin aksi yönünde bir nitelik arzetmektedir. Televizyonun, kültürdeki inançlar, anlamlar ve değerler konusunda herhangi bir kaygısı yoktur. O bunların, toplum için hayati unsurlar olduğunu da düşünmememektedir. O doğası itibariyle, bireylerin toplumda belirli roller üstlenmesine, kurumlaşmasına ve kültüre karşıdır. Bu konularda kaygısı ve ilgisi olmadığı gibi bilgisi de bulunmamaktadır.[109]

Yüzlerce ya da binlerce yıldır süregelip ancak göçler, ticari alışverişler, savaşlar nedeniyle değişme eğilimleri gösteren töreler, gelenek ve görenekler, televizyonla birlikte sosyal yapının hazmedemeyeceği bir bozulma ya da ortadan kalkma sürecine girmiştir. Televizyon, henüz töre dairesindeki davranışlara fazla ulaşamamakla birlikte gelenekler kapsamındaki pek çok davranışı, göreneklerin ise çoğunu ya tamamen formel

[108] S. Cereci, 1996, s. 51.
[109] a.g.e., s. 87-88.

değişikliğe uğratmış ya da kısmen etkilemiş görünmektedir. Büyükşehirlerden başlamak üzere kırsal yörelerin ücra bölgelerine kadar özellikle törensel davranışlar değişime uğramıştır. Bunun yanısıra içinde yaşanılan mekanların döşenme biçiminden kullanılan eşyalara, beslenme alışkanlıklarından dini uygulamaların biçimine kadar birçok eylem biçimi de televizyona bağlı olarak değişimler göstermiştir.[110]

Televizyonun, değerler konusundaki tavrı çok açıktır. O, toplumun değerlerini değil, kendi değerlerini ön plana koymaktadır. Ona göre toplumun geleneksel değerleri mevcut şartlar içinde anlamını ve geçerliliğini yitirmiş, çağın koşullarıyla uyuşamaz hale gelmiştir. Televizyon, bireylerini kendi doğurduğu televizyon toplumunun değerlerini de belirleme ve pratiğe geçirme görevini üstlenmektedir. O, bütün toplumu, yekpare bir kitle olarak kendisine maletmektedir. Böylelikle, ilişkilerin düzenleyicisi, sosyal düzenin ve barışın kaynağı değerlerin oluşturulup geliştirilmesi işlevini de bir hak olarak kendisinde görmektedir. Fakat televizyonun değerleri geleneksel değerlerden büyük farklılıklar göstermektedir. Geleneksel değerler, insanın insan olma özelliklerinden kaynaklanan sevgi, paylaşma, yardımlaşma, hoşgörü gibi vasıflarla yoğrulduğu halde; televizyonun değerleri kaynağını yabancılıkta, bencillikte, çıkarcılıkta, hırsta, doyumsuzlukta bulmaktadır.[111]

Modern dünya, televizyon başta olmak üzere, kitle iletişim araçları yardımıyla geleneksel değerlere karşı şöyle bir strateji izlemiştir. Modern dünya, öncelikle gelenekleri ve geleneksel değerleri bütünüyle yok etmemiş; gelenekleri hakimiyeti altına alarak dönüştürmüştür. Aynı zamanda modern dünya alternatiflerini yasadışı ilan etmemiş, onları ahlaksız olarak nitelememiş ancak bütün bunları gözlerden uzak tutmayı başarmıştır.[112] Kitle iletişim araçları, özellikle de televizyon, modern kültürün en önemli üretim araçlarındandır. İnsanların gerçeklik algısını önce dumura uğratan, zamanla yeniden kurgulayan televizyon, belirli bir toplumsal bilinç biçimini pekiştirerek

[110] S. Cereci, 1996, s. 90.
[111] a.g.e., s. 96-97.
[112] Neill Postman, 2006, Teknopoli'den aktaran, Ramazan Akkır , "RTÜK: Yayınlar Edebe Aykırı Olamaz", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 4, İstanbul, 2007, s. 43.

hakim düzene ve söyleme meşruiyet sağlar ve/ya zemin hazırlar. Bu bağlamda Türk medyasının edep bilincine karşı geliştirdiği tavrı yeniden, tüm bu modern-kapitalist sistemin genetik yapısını dikkate alarak değerlendirmek zorunludur.[113]

Ayfer Tunç da "diziler ve değerlere" ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede, asıl meselenin dizilerin de içinde yer aldığı pek çok unsurun yarattığı insani değerler erozyonu olduğuna dikkat çekmektedir.[114] Tunç, bu erozyon ile pek çok alanda, aynı ölçüde korkutucu bir soru olarak karşılaşıldığını ve endişe verici bir şekilde bu erozyonun sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada yaşanıyor olduğunu söylemektedir. Sadece bizde ve benzer ülkelerde olsaydı teşhis ve tedavi daha kolay bulunabilirdi diyen Tunç, bütün dünyanın az ya da çok bu değer erozyonundan muzdarip olduğunu belirtiyor. Tunç, bu insani erozyonun sadece dizilerin yarattığı bir sonuç olmadığını, bilgisayar oyunlarından magazine, internetten reklamlara kadar gündelik, ömürsüz bir pop kültürü dünyasını oluşturan tüm ürünleri, iletişim sektörünün baş döndüren hızının yarattığı davranış değişikliklerini, toplum olarak bir kültürel vizyona sahip olunup olunmadığını hatta buna ihtiyaç duyulup duyulmadığını birbirini tetikleyen unsurlar olarak bir arada düşünmek ve meseleye topyekün bakmak gerektiğini belirtiyor. Ayfer Tunç "Çağımızın temel karakterlerinden biri ve en vahimi değeri değersizleştirmesi, değersizleşen değerin yerine yeni bir ürün koyması. Bugün değerin gerçekten değer olabilmesi için ölçülebilmesi gerekiyor ve dizilerin değeri ölçülebiliyor." sözleriyle değerlerdeki erozyonun sadece dizi filmlere has olmadığına, yaşamın bir çok alanında değer kaybı olduğuna dair değerlendirmelerde bulunmaktadır.

2.3 TELEVİZYON VE AİLE

Kitle iletişim araçlarını kullanma ve tüketme alışkanlığı ailede başlar, aile içinde biçimlenir. Kitle iletişim araçlarının yayınlarının tüketilmesinin sosyal etkileri ve

[113] R. Akkır, 2007, s. 44.
[114] Ayfer Tunç, 2010, "Her Türk'ün kullandığı tek yerli malı: diziler", *Birikim Dergisi*, Sayı 256-257, s. 42-43.

toplumsal sonuçları aileden bağımsız ele alınamaz. Aile, iletişim araçları karşısında tercihlerini kullanır. Her ailenin medya kullanma alışkanlığı bu yüzden birbirinden farklıdır.[115] Televizyon hedef kitlesi olan toplumla birleşmesini aile vasıtasıyla sağlar.

Aile, sosyal gruplar içinde televizyonla en fazla ve doğrudan diyaloğu bulunan gruptur. Dolayısıyla aile, toplumun televizyona dayalı oluşuma, değişime ya da bozulmaya en fazla maruz kalan grubudur.[116] Televizyonun hedefi ailedir. Günlük ya da haftalık televizyon yayınları, günlük yaşamın akışına göre düzenlenmektedir. Televizyon, izleyicilerini sadece bir birey olarak değil, bir ailenin üyesi ya da çeşitli üyelerinden birisi olarak görmektedir.[117]

Televizyon, günümüz toplumlarda ele aldığı bir çok konu açısından bir aile aracıdır. Televizyonlarda ele alınan bir çok konu, özellikle de dizi filmlerde anlatılan hikayeler aileler etrafında gelişir. Televizyon dizilerinin ele aldığı hemen her konu toplumsaldır.

Televizyonun aile içindeki konumu, ailenin bir bireyi; ama ailenin diğer bireylerine neyi nasıl yapacaklarını, yapmaları gerektiğini öğreten ve diğer bütün seçenekleri kapayarak onları buna zorlayan zorba bir bireyi biçimindedir. Büyüsüne teslim olmuş toplumlarda televizyon, ailenin oluşmasındaki formalitelerden, ailedeki rollerin bölüşülmesine, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine, ana babanın çocuğa karşı yaklaşımına, çocukların ebeveyne karşı tutumuna kadar hemen her konuda esas belirleyici ve yönlendirici durumundadır. [118]

Söz gelimi ülkemizde "görücü usulü ile evlilik" kurumuna bakış açısındaki değişimin, televizyonun değerlerin değişimine olan etkisini göstermesi açısından özel bir önemi vardır. Söz konusu evlilik usulünün Türk toplumu ve Türk ailesi içinde tartışılır

[115] M. R. Şirin, 1998, s. 19.
[116] S. Cereci, 1996, s. 56.
[117] Y. Kaplan, 1992, s. 28.
[118] S. Cereci, 1996, s. 56.

hale gelişinin tarihini belki Tanzimat'a ve özellikle batı etkisindeki ilk edebiyat ürünlerimizin ortaya çıktığı dönemlere dayandırmak mümkündür. Ne var ki, ta o dönemden televizyonun yaygınlaşmaya başlayışına kadar geçen uzunca zaman zarfında bu usulün yıpranma oranı, televizyon sonrasıyla kıyaslanamayacak kadar düşüktür. Zira hemen hemen bütün yerli ve yabancı dizilerde, zaman zaman eğlence programlarında veya sanatçılarla yapılan röportajlarda, adeta söz birliği halinde "görücü usulü"nün yanlışlığı, hatta ilkelliği, doğrudan veya dolaylı şekilde büyük bir yoğunlukta işlenip çoğu zaman alaycı bir şekilde vurgulandığı için, aynı usulü Türk aile hayatından uzaklaştırmada başka hiçbir aracın yapamayacağı çapta ve hızda etkiyi televizyon gerçekleştirmiştir. Denilebilir ki, çağımızda gelenek değiştirten, adeta sosyal teamüller doğuran ve benimseten bir kurum olarak televizyon, Türk ailesini töreden, folklörden hatta dini inanışlardan daha yoğun ve geniş bir biçimde etkilemekte ve yönlendirebilmektedir.[119]

Birbirlerini televizyonun yönlendirmesiyle seçen, hatta bazı televizyon programlarında evlenen günümüz insanı, aile düzeninin kurulup, kuralların koyulması aşamasında da televizyondan etkilenmektedir. Eskiden her konuda danışılan aile büyükleri önemlerini yitirmeye başlamış, artık hikayeler dedelerden ninelerden değil, televizyondan dinlenmeye başlanmıştır.

Binlerce yıldır toplumların çoğunda erkek eş tarafından üstlenilen aile reisliği görevinin erkek eş ve bayan eş arasında paylaştırılması, daha otoriter kadın eş, daha uysal erkek eş gibi aile içi rollerin belirlenmesi, bayan eşin yükünün ağırlaşmaması açısından çocuk yapılmaması gibi konularda da televizyonun etkin rolü inkar edilememektedir. Televizyon, ailenin diğer bireylerine nispetle çocuklar açısından daha farklı bir rol oynamaktadır. Çocuğu fizik olarak anneler doğurmakla birlikte, mizaç ve davranış olarak televizyonun yetiştirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Doğumundan

[119] Ömer Lütfi Mete , "Televizyon ve Aile", *Aile Ansiklopedisi*, Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 3. cilt, 1991, s. 983.

itibaren televizyonla karşı karşıya bulunan bir insanın topluma katılma, sosyalleşme süreci de televizyona endeksli olmak durumundadır.[120]

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından, 2008 yılında, ulusal medya çalışanlarının aile hakkındaki algılarını ve değerlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmış olan "Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı" araştırmasından çıkan sonuçlar da televizyon aile ilişkisi açısından ilgi çekicidir.[121] Nitekim medya profesyonelleri, "Dizilerde yansıtılan aile yapısı Türk aile yapısını olumsuz yönde etkilemektedir." ifadesine % 57; "Televizyonlardaki aile modellerinin Türk aile modelini yansıttığına inanmıyorum." ifadesine % 60 oranında katılım göstermişler ve % 70 oranında da "Medyanın aile değerlerine önem vermediğini" düşünmektedirler. Araştırmadan çıkan sonuçlar da açıkça göstermektedir ki; bizzat medya çalışanları da medyanın aile değerleriyle olan problemli ilişkisinin farkındadırlar. Yine Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2006 yılında yapılmış olan "Türk Aile Yapısı" araştırmasında da kitle iletişim araçlarından televizyonun, toplumun temeli olan aileyi ve aileyi oluşturan aile üyelerini önemli oranda etki altında bıraktığı anlaşılmıştır. Yapılan aile yapısı araştırmasında televizyonun aile ilişkilerini olumsuz etkilediğini düşünenlerin oranı % 61.1 gibi yüksek bir orandadır.[122]

2.4 TELEVİZYON YAYINLARI VE DİZİLER

Televizyon ile en çok bir arada düşünülen program türü televizyon dizileridir. Günümüzde Türk televizyonlarında pek çok örneği sergilenen bu programlar genellikle tüm ailenin ekran başında olduğu saatlerde ekrana gelmektedir.

[120] S. Cereci, 1996 , s. 57.
[121] *Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı,* ASAGEM, Ankara,2008, s. 312-313.
[122] *Aile Yapısı Araştırması*, ASAGEM, TÜİK, Ankara, 2006, s. 18-19.

Dizi filmler de birbirini takip eden bölümlerde kesintisiz bir öykü anlatılır ve her bölüm bu öykünün en heyecanlı yerinde kesilir. Böylelikle dizilerin öyküsü, her bölüm için en heyecanlı, en merak uyandırıcı noktaya sahip olmak durumundadır. Bu nedenle dizilerin öyküleri bir ana olay dizisinin yanı sıra, iç içe geçen çok sayıda yan olay dizilerinden oluşur. Dizilerin televizyonda popüler bir drama formülü olması bağımlılık yaratıcı niteliklerinden dolayıdır. Ne kadar uzun sürerse o denli bir izleme alışkanlığı yaratır ve o denli de başarılıdır. İzleyiciyi diziye bağlamanın gizi, insanların meraklarını uyandıracak bir sorunun çözümünü her bölümden bir sonraki bölüme aktarmada yatmaktadır. Böylelikle izleyicinin bir sonraki bölüme katılmasını sağlama alma tekniği olan izleyiciye "kanca atma" ilkesi, dizilerin anlatı yapılarının özünü oluşturur.[123]

Yaygın kullanımda, bütün televizyon dizileri "dizi film" olarak genellense de, her bir bölümde farklı bir hikayeyi ele alan, diğer bölümlere herhangi bir olay aktarmayan dizilerden "dizi film" olarak bahsedilmektedir. Birbirine bağlı hikaye örgüleriyle devam eden, karakterlerinin gerçek hayatta olduğu gibi hafızası, tarihi olduğu diziler ise "seriyal" olarak tanımlanmaktadır.

Televizyon dizileri seyirciyi ekran karşısına bağlamayı sahip oldukları belli özellikler sayesinde başarmaktadırlar. Bu özellikler; dizisellik, hafızası ve tarihi olan canlı karakter yapısı, birbirinin içine geçmiş yaşayan öyküler, çok karakterli ve öykülü süregiden yapısı, televizyonun bir aile aracı olması ve seyirciye düşsel bir dünya sunabilmesidir. Televizyon dizilerinin özelliklerini Yusuf Kaplan, aşağıdaki şekilde anlatmaktadır;[124]

1. Televizyon dizilerinin en önemli özelliklerinden olan dizisellik, öykünün belli bir noktada sona ermesini önlemekte ve reklamlar, program tanıtım filmleri ve duyurular aracılığıyla yapılan müdahaleler ve kırılmalar nedeniyle de filmin açık uçlu bir şekilde sona ermesi sağlanmaktadır. Bu kırılma da genellikle dizinin

[123] Erol Mutlu, *Televizyonu Anlamak*, Ayraç Kitap Evi, 2008, s. 155-156.
[124] Y. Kaplan, 1992, s. 53-78.

seyircide merak duygusu uyandıracak bir anında yapılmakta ve bu "kanca atma" özelliği ile seyirci gelecek haftaki bölüme bağlanmaktadır.

2. Dizi filmlerdeki zaman duygusu son derece özgün ve önemlidir. İzleyici, seriyal dramlarda bir sonraki bölümde anlatılacak öykü olaylarını –bir noktaya kadar da olsa- tahmin edebilmektedir. Dizi filmlerin, çok karakterin bulunduğu ve birden fazla öykünün anlatıldığı bir yapıya sahip olması kullanılan zamanın sürgit devam etmesini sağlamaktadır. İşte bu kırılmayan ve –dizinin televizyonda gösterilmediği zamanlarda da devam eden- böylesi bir zamansal yapılanma, seriyallerde anlatılan öykülerin hiçbir şekilde bütünüyle sona ermemesine neden olmaktadır. İşte bu özellik diğer medya organlarında yapılan yayınlarla da beslenerek gelecek bölüme kadar seyircinin ilgisi canlı tutulmaktadır.

3. Televizyon dizilerinde yer alan karakterlerin "hafızaları" ve "tarihleri" vardır. Dizi filmlerin açık uçlu ve süregiden bir yapıya sahip olması, seriyallerde sürekli değişen, farklı ve yeni öykülerin anlatılması ve çok oyuncunun kullanılması, dizilerin karakterlerinin hafıza ve tarihlerinin olmasına yol açmaktadır. Dizi film oyuncuları, metne konu olan öykülerine ve yaşamlarına filmin gösterilmediği zamanlarda da devam ederler. Başka bir deyişle, sinema filmlerindeki ve her bir bölümde birbirinden bağımsız hikayelerin anlatıldığı televizyon dizilerindeki karakterlerin aksine, seriyal şeklindeki televizyon dizilerindeki oyuncular, tıpkı bizim gibi seriyalin televizyonda gösterilmediği zamanlarda da normal yaşamlarını sürdürürler. Seriyallerdeki karakterler, kendi geçmişlerini –önceki bölümlerde anlatılan öyküleri, başlarından geçenleri- ve "tarihlerini" iyi bilirler. Bu nedenle bir seriyaldeki anlatı, -önceki bölümlerde anlatılan öykülerle- çelişmez; dolayısıyla izleyicileri de çelişkiye düşürmez hiçbir zaman. Yani seriyallerdeki karakterler ve anlatılar, önceki bölümlerde anlatılan öykü olaylarının farkındadırlar. Ancak bir dizi film anlatısı, bizi sürprizlerle karşı karşıya bırakabilir ve gerilim yaratarak merak duygumuzu artırabilir. Böylelikle izleyici olarak bizi, daha sonraki bölümlerde sözkonusu olabilecek olası

gelişmeler, olaylar ve oyuncuların gelecekteki kaderleri konusunda daha fazla soru sormaya teşvik edebilir.

4. Dizi filmlerin her bir bölümünde, dönüşümlü ya da paralel olarak birden fazla öykü bir arada anlatılır. Başka türlü ifade edecek olursak, bir bölümde bir tane ana öykü anlatılırken bu arada yavaş yavaş başka öykülere de giriş yapılır. Seriyallerin anlatısı, televizyonda gösterilen herhangi bir bölümde bütünüyle sona ermez hiçbir zaman. Ancak bazı öyküler geçici olarak sona erebilir ve daha farklı yeni öyküler başlayabilir.

5. Televizyonun en önemli özelliklerinden birisi, anlatımın çok öykülü ve çok karakterli bir yapıya sahip olmasıdır. Bu yüzden bir dizinin metnini birkaç açıdan hatta birbiriyle çelişik biçimlerde "okumak" ve yorumlamak mümkündür. Dizi film anlatılarında öyküyü bütünüyle sona erdirecek bir iklim yaratılmaz. Yine seriyallerde mini anlatılar, çok katmanlı öyküler, hiçbir zaman kesin bir sonuca ulaşmazlar. Üstelik seriyallerde herhangi bir mini anlatının ya da öykünün şu ya da bu şekilde sona ermesi de o kadar önemli değildir. Seriyallerde asıl önemli olan şey süreçtir; yani sonuca ya da geçici bir çözüme nasıl ulaşılacağıdır.

2.5 TÜRKİYE'DE DİZİLER

Ülkemizde, 1990'lı yıllarda, televizyon yayınlarında TRT'nin tek başına yayın yaptığı dönem bitmiş ve özel televizyonlar hızla hayatımıza girmiştir. Renkli televizyon yayınlarının başlaması ve beraberinde özel televizyonların TRT'den farklı bir anlayışla yayın yapmaları, televizyonun evlerdeki yerini daha da güçlendirerek ailelerin hayatında tek kanallı döneme nazaran daha fazla bir yer işgal etmeye başlamıştır.

Hızlı ve ani gelişim sürecinde Türk ailesi televizyon tarafından hazırlıksız yakalanmış ve kendini görsel medyanın renkli ve büyülü dünyasına, yeni ve farklı tüketim anlayışlarına bırakmıştır. Aile ortamlarında bundan böyle, bir yandan pembe dizilerle uzaklardaki aşkların duygusal ve trajik öykülerinden tüten evrensel hüzünler paylaşılırken öte yandan daha önce kitapçı vitrinlerinde dönüp bakılmayan ve çok az Türk okurunun bilip tanıdığı yazarların eserleri sinema ve dizi film olarak izlenir olmuştur. Gazete, dergi, ansiklopedi ve kitap girmeyen evlerde, yazılı kültür alışkanlığı olmayan insanlar, televizyon alışkanlığına adeta tutsak olmuşlardır. Televizyonlar açısından reytingin artması, işlerin yolunda gittiği anlamına gelmiştir. Ailelerin, genç kız ve kadınların günün erken saatlerinde başlayan dizi merakları, geleneksel boş zaman geçirme biçimlerini de değiştirmeye başlamıştır. Türk ailesindeki dizi alışkanlığı, günü ve zamanı da dizilerin yayın saatlerine indirgeyecek inanılmaz bir özdeşlik kazanmıştır; "diziden önce" ve "diziden sonra" deyimleri böyle bir zaman anlayışının açık bir örneğidir. Prof. İsmail Doğan'ın Dünden Bugüne Türk Ailesi isimli eserinde ifade ettiği gibi; zaman konusundaki bu özdeşlik, dizi kahramanlarının isimlerini kendi çocuklarına koyan anne-babaların varlığıyla abartılı bir hal almış, bu da yetmezmiş gibi ölen dizi kahramanlarının arkasından mevlit okutmaya kalkan seyirci profili de yeni Türk aile fotoğrafına girmiştir. Elbette televizyon, Türk ailesindeki bu işleviyle masum bir eğlence kutusu olmayı çoktan aşmış, aile bireylerinin her biri için farklı ve değişik olanı izleme ve tüketme aracı haline gelmiştir.[125]

Türk toplumunun kitlesel olarak tanıştığı ilk televizyon dizilerinden olan "Dallas" dizisi insanların fazla performans gerektirmeyen bir sürece bağlı olarak ulaştıkları görkemli ve pırıltılı yaşam biçiminin öne çıkarmış ve dizi, toplumların değerler dünyasını ve günlük alışkanlıklarını bu yeni hedefte dönüştürecek bir boyutu oluşturmuştur. Dallas dizisi, benzerleriyle birlikte para ve onun sağladığı gücü her türlü ilişkiyi meşrulaştıran bir değer olarak ortaya koyan "yeni bir ahlak anlayışı" nı telkin

[125] İ. Doğan, 2009, s. 182-185

etmiştir. Bütün aile değerleri, tüketim alışkanlıkları ve hatta toplumsal hayatın karakteristik ilişki biçimleri bu yeni ahlak anlayışının görünür etkisine girmiştir :[126]

Televizyonda ticari yayıncılığın başladığı ve kanalların hızla çoğaldığı 1990'lı yıllarda, gazete, radyo ve sinema gibi mecralardan süzülüp gelerek, en nihayet TRT televizyonlarında sınanmış olan izleyici ilgisi, prime-time televizyonunda başlayacak "dizi yağmuru"nun sinyallerini güçlü bir biçimde vermiştir. Nitekim 1990'ların sonu ve 2000'li yıllarda görülmemiş bir "dizi" fenomeninin doğuşuna tanık olunmuştur. İstanbul'da, kısa zamanda inanılmaz ölçülerde büyüyen bir dizi sektörü kurulmuş ve güçlenmiştir. Reklam aralarıyla birlikte, yaklaşık iki saat süren onlarca dizi, bütün büyük TV kuruluşlarının ana haber bülteni sonrasındaki yayın kuşağını doldurmaya başlamıştır. Alışılagelen seriyal formuna kıyasla, her bir bölümü zaten oldukça uzun olan yerli dizilerin yayını öncesinde, bir saat de özetinin verilmeye başlanmasıyla, yerli dizi izleme, Türkiye nin akşam eğlencesinin ve "ailecek" evde zaman geçirmenin en önemli biçimi halini almıştır. Hemen her yayın döneminde en az bir yapımın dikkate değer biçimde popülerleştiği bu yıllarda Süper Baba, İkinci Bahar, Yeditepe İstanbul, Asmalı Konak, Alacakaranlık, Kurtlar Vadisi, Çocuklar Duymasın, Avrupa Yakası, Bir İstanbul Masalı, Aliye, Yabancı Damat, Çemberimde Gül Oya, Gümüş, Ihlamurlar Altında, Hatırla Sevgili, Yaprak Dökümü, Hırsız Polis, Binbir Gece, Canım Ailem, Hanımın Çiftliği ve Aşk-ı Memnu gibi dizi ve seriyaller izleyiciden ilgi gören yapımlar olmuştur. Yerli dizilerle ilişkili önemli bir gelişme de; 2006 yılında Dubai merkezli MBC Yayın Kuruluşu'nun "Gümüş" ve "Ihlamurlar Altında" dizilerini satın alması ve bu iki dizinin çok büyük bir ilgi görmesi üzerine başlayan yerli dizi ihracatımız olmuştur.[127]

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nca 2006 ve 2008 yıllarında yaptırılmış olan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırmalarına bakıldığında: Hafta içi televizyon izleme sürelerinin (2006 ve 2008 yılları sırasıyla) kadınlarda 5,3 ve 4,5 saat, erkeklerde 4,9 ve

[126] İ. Doğan, 2009, s. 185-186.
[127] Sevilay Çelenk, 2010, "Aşk-ı Memnu'dan Aşk-ı Memnu'ya yerli dizi serüvenimiz", *Birikim Dergisi*, Sayı 256-257, s. 21-22.

4,1 saat, hafta sonu televizyon izleme sürelerinin kadınlarda 5,3 ve 4,5 saat, erkeklerde 5,0 ve 4,6 saat olarak tespit edildiği görülmektedir. [128]

Hafta içi televizyon izleme saatlerinin (2006 yılında) "18.01-21.00" saatlerinde % 60.2 , "21.01-24.00" saatlerinde % 59.5, (2008 yılında) "18.01-21.00" saatlerinde % 70.9, "21.01-24.00" saatlerinde % 63.3 şeklinde yoğunlaştığı, hafta sonu televizyon izleme saatlerinin (2006 yılında) "21.01-24.00" saatlerinde % 59.6 ile, "18.01-21.00" saatlerinde %59 ile, (2008 yılında) "18.01-21.00" saatlerinde % 68.7 ile, "21.01-24.00" saatlerinde % 68.1 şeklinde yoğunlaştığı görülmektedir. Program türü tercihleri de (2006 yılında) "haberler" % 88.1, "yerli diziler" % 71.9 ve "dini programlar" % 60.6 diğer (2008 yılında) % 93.7 ile "haberler", % 86.2 ile "yerli diziler" ve % 61.8 ile "dinî programlar" oranında tespit edilmiştir.

Her iki araştırmanın sonucu değerlendirildiğinde ülkemizde günlük televizyon izleme ortalamasının 4,5-5 saat civarında ve daha çok ekran karşısında vakit geçirilen saatlerin de haberler ve yerli dizileri kapsayacak şekilde saat 18:00 ile 24:00 saatleri arasında olduğu görülmektedir. Program türü tercihlerinde ise; "haberler" ve "yerli diziler" en çok izlenen programlar olarak belirlenirken, "yerli dizi" tercihlerinde 2006 yılından 2008 yılına gelindiğinde % 15 gibi ciddi bir oranda artış olduğu gözlenmiştir. Bu durum da toplumsal alanda yansımaları zaten görülen "dizi film" fenomeninin, bilimsel bir araştırmayla da tespit edilmesi açısından önemlidir.

Yine RTÜK tarafından, 2007 ve 2010 yıllarında yaptırılmış olan Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırmaları 1 ve 2'nin sonuçları değerlendirildiğinde de: 2007 yılı araştırmasında, kadınların en çok izlediği programların sıralamasında yerli diziler ile diğer program türleri arasında belirgin bir fark gözlenirken, kadınların yarısından fazlasının televizyonda en çok yerli dizileri izlediği belirlenmiştir." 2010 yılı

[128] RTÜK, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, RTÜK, Ankara,2006
RTÜK, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, RTÜK, Ankara,2009

araştırmasında ise kadınların en çok izlediği ilk 10 programdan 7'sinin, dizi filmler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.[129]

Bu araştırmalar göstermektedir ki; televizyon Türk toplumunda çok önemli bir yer işgal etmekte ve özellikle aileye yönelik anlatı yapısıyla dizi filmler büyük ilgi çekmektedir. Bu durum ise özellikle tüm aileye rol modeller sunan dizi filmlerin ciddi akademik incelemelere tabi tutulmasını gerektirmektedir.

2.6 TELEVİZYON DİZİLERİNE İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Değerlendirme kıstası olarak hali hazırda toplumda yaşanmakta olan milli ve manevi değerler ve aile yapısı alındığı zaman bu sonuca ulaşmak çok da zor değildir. Durum böyleyken; kamuoyunda konu tartışılırken iki farklı açıdan değerlendirme yapılmaktadır. Bir grup "bunlar zaten toplumda var olan şeyler, dizi filmler bunların ekrana yansıması" şeklinde değerlendirirken, diğer bir grup ise "herkesin ekran başında olduğu saatlerde gösterilen bu dizilerin aile yapımıza zarar verdiği ve milli ve manevi değerlerimize aykırı olduğu" şeklinde değerlendirmektedir. Bakış açısındaki bu farklılığın temel sebebi ise, değerlerin (Özellikle de değerlerin en büyük kaynağı olan ahlakın) temel olarak iki farklı kaynaktan, toplumun kendisi veya aşkın bir kaynaktan geldiği şeklinde ele alınmasıdır. Bu ikisinin en önemli farkı ise toplum kaynaklı değer anlayışına göre değerler, zamana ve topluma göre değişkendir; ancak toplum üstü aşkın yani din kaynaklı değer anlayışına göre değerler, zaman ve toplum üstüdür, değişmezler.

[129] Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, RTÜK, Ankara, 2007
Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, RTÜK, Ankara, 2010

Dizilerde gösterilenlerin zaten gerçek hayatta yaşananlar olduğunu ve bu konuların ele alınmasında bir sakınca olmadığına dair düşüncelere birkaç örnek vermek gerekirse:[130]

Yapımcı Faruk Turgut şu açıklamalarda bulunmuştur:

"…. İnsanların cinsel içerikli sahnelerden şikayetçi olduğuna inanmıyorum. Bu konuda dürüst davranmıyorlar. Reytingler ortada, o zaman kim seyrediyor bu dizileri? Talep olduğu için o sahneler kullanılıyor. Yoksa yapımcı oturduğu yerden böyle bir şey yapalım da ortalığı karıştıralım demez! Eğer şikayet ediyorlarsa seyretmesinler. 'Ailemle birlikte diziyi seyredemiyorum' lafını gerçekçi bulmuyorum. Cinsellik hayatın içinde bir şey, reyting almak için bu tarz unsurlar kullanılabilir….."

Oyuncu Burcu Kara da:

"Bu yıllardır konuşulan ve tartışılan bir konu. O kadar çeşitli proje yapılıyor ki, o kadar çok alternatif var ki, elinizde kumandanız varsa ister seyreder ister seyretmezsiniz. Bu tip şeyleri anlatmaktan ve paylaşmaktan kaçarsak, bu onların olmadığı anlamına gelmiyor. Bunların toplumda daha ağır ve yaygın olanı var. Herkes almak istediği örneği alır. İyi şeyleri örnek alsınlar. Durup dururken kimsenin kafasına bir şey sokamazsınız. Kötü, kötü olarak gösteriliyor, özendirilerek gösterilmiyor."

Oyuncu Bennu Yıldırımlar:

"Diziler toplumumuzda olmayan şeyleri göstermiyor ki! Bunların nasıl gösterildiği önemli. Tabii ki çocukların izleyeceği saatlerin dışında yayınlanması herkes için daha olumlu. Televizyon çocuklar için hipnoz etkisi yaratıyor. Layıkıyla yapıldığı, iyi yazıldığı ve iyi çekildiği zaman, hayatımızda olan şeylerin ekranda gösterilmesinde sakınca yok."

Sosyolog Erhan Yaşar:

"Bugün dizilerde gösterilen unsurlar, Avrupa'da aslında konu bile değil! 'Aman Allahım' demek gereksiz. Bugün ekranda görünen bir çok konu eskiden tabuydu, konuşulmuyordu. Aniden bir çözülme, özgürleşme oldu. Artık daha çok tolere ediliyor. Bu olumlu bir gelişme. Ben normal karşılıyorum. Elbette olumsuz yönlendici etkisi de olabilir. TV yayınlarının denetiminden

[130] Öznur KAYMAK, Erçin DAĞ EYSEN, "Toplum dönüştükçe tabular yıkılıyor, reytingler artıyor", *Akşam Gazetesi*, Eylül 26, 2010, (Erişim) www.aksam.com.tr/2010/09/26/haber/6655/yasam/haber.html , 10 Ekim 2010.

sorumlu makamların sosyolojik, sosyopatolojik potansiyel etkileri göz önünde tutmaları gerekir. Sorumsuzluk kaldıracak bir alan değil bu…."

Sosyolog Doç. Dr. Halil Nalçaoğlu:

"Medyanın çok temel iki stratejisi var. Biri şiddet, biri cinsellik. Tecavüz gibi hassas bir konu iki noktaya da hitap ediyor. 'Eğer gerçek hayatta bu tür üzücü olaylar gerçekleşiyorsa dizilerde neden olmasın?' sorusu akla geliyor. Bunların çok özgür biçimde yayınlanması kamuoyunda rahatsızlık yaratır. Bu konular sanatçı duyarlılığı ve sorumluluğuyla ele alınmalı. Kesinlikle abartılmamalı. Bir karakterin 8 kez kalp krizi geçirmesi de en az bunlar kadar travmatik bir durum. Diziler üzerinde denetleyici otoritenin yasaklarına karşıyım. Eşcinsellik reel bir olgu olarak, heteroseksüel aşklar kadar meşru bir aşktır. Yatakta gösterilmesi konusunda ise, heteroseksüel bir aşkın gösterilme sınırıyla eşcinsel aşkın sınırı da o olmalı. Ektra kısıtlama olmamalı. Türkiye her geçen gün yeniliklerle tanışıyor. Bu bir toplumsal kırılma değil, bir eğrilme. Siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda 'Vay canına' dediğimiz konuları daha görmeye devam edeceğiz."

şeklinde değerlendirmelerde bulunmaktadırlar. Bu görüşün karşısında televizyon dizilerinin milli ve manevi değerlerimize, aile yapımıza zarar verecek boyutlara ulaştığına dair görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere birkaç örnek vermek gerekirse:[131]

Oyuncu Ayşe Şule Bilgiç:

"Bu tür dizileri hiç tasvip etmiyorum ve bu durumdan hiç de mutlu değilim. 'Toplum bunu istiyor bu yüzden bunu yapıyoruz' savunmasında da kimse bulunamaz. Bilakis senaristlerin toplumu dejenerasyona ittiğini düşünüyorum. İhanet, evlenmeden beraber olmak toplum nezdinde kabul edilemez anlayışlar. Eski değer yargılarının önüne geçiyor. Bu çok ciddi ele alınması gereken ve çok büyük bir problem. Toplum nereye gidiyor kimsenin umurunda değil, şu an bu para getiriyor ve insanlar bunu yapıyor."

Psikoterapist Çağatay Öztürk:

"Son yıllarda diziler toplumda fantezi boyutunda yaşanan olayları sanki günlük yaşamda yaşanması normalmiş gibi sunuyor. Şifreli kanallarda olması gereken birtakım şeyler şimdi normal kanallarda yayınlanıyor, bu da tabii ahlaksal erozyonun olmasına sebep oluyor. Sunulan hayatlar toplumda %10'sa bu, dizilerle birlikte daha da artıyor ve normal karşılanıyor. Diziler toplumun kültürel yapısını da değiştiriyor, mesela dizide 16 yaşındaki bir kız arkadaşıyla

[131] Rahime Sezgin, "Önce İzliyoruz Sonra Kanıksıyoruz", *Zaman Pazar*, Mayıs 2, 2010, (Erişim) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=979259&title=once-izliyoruz-sonra-kaniksiyoruz&haberSayfa=1 , 10 Eylül 2010.

öpüşüyor. Bu bizde yoktu ama dizilerle bu hayatımıza girdi ve şimdi var. Dizilerle toplum kabuk değiştiriyor."

Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Sosyoloji öğretim görevlisi Doç. Dr. Emel Karagöz de dizilerin izlenmesi için hep sansasyonel taraflarının ortaya konduğunu söyleyerek, insanlar arasında değerlerin sansasyon oluşturularak gündeme getirildiğini kaydetmektedir. Dizilerin son dönemlerde cinsel konularda ön plana çıkmaya başladığının altını çizen Karagöz, sansasyon uğruna toplumsal değerlerin zedelendiğini önemle vurgulayarak:[132]

"Artık Türkiye'de topluma aykırı konuların gösterilmemesi lazım. Bunları aşmamız gerekiyor. Bu tip dizilerle kadınlar aşağılanıyor. Cinsel bir objeden öteye gitmiyor. İzleyiciler 'diziyi izlesin' diye tecavüz sahneleri, eşcinsel sahneleri koyuyorlar. Sosyal değerler yıkılmış durumda.16-17 yaşlarındaki gençleri etkiliyor. Toplumdaki değerlerle televizyonda gördükleri arasında bir karmaşa yaşıyor çünkü televizyondaki dizide bir gerçeklik olarak sunuluyor. Rol model oluyor ve gençler bundan oldukça etkileniyor. Tam bir tüketim toplumu oluyoruz. Hem manevi hemde maddi anlamda tüketim toplumu haline geliyoruz."

şeklinde konuşmaktadır.

Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Başhekim Yardımcısı Psikiyatrist Uzm. Dr. İsmail Yavaş da televizyon, internet ve gazetelerin toplumu kolaylıkla yönlendirebildiğini, toplum yapısının hızla değiştiğini ve kan kaybettiğini vurgulayarak toplumun kötü örneklerden etkilendiğini savunarak, bugüne kadar binlerce hastayı incelediğini ve bu örnekleri sıkça gördüğünü kaydetmektedir. Birçok hastasının, dizilerdeki yakışıklı erkekler veya güzel kadınlardan etkilenerek eşini beğenmemeye başladığına dikkat çeken Uzm. Dr. İsmail Yavaş, "RTÜK dediğimiz bir müessese, devletin diğer kurum ve kuruluşları var. Belirli kriterler olacak. Bu halkı ahlâksızlığa yönlendiren film veya diğer programlara vize verilmeyecek." demekte ve hiç kimsenin

[132] "TV'ler maddi ve manevi değerleri tüketiyor", *Moralhaber*, Eylül 21, 2010, (Erişim) http://www.moralhaber.net/medya-magazin/tvler-maddi-ve-manevi-degerleri-tuketiyor/, 20 Ekim 2010.

reyting uğruna toplumun ahlâki yapısıyla oynamaya hakkı olmadığını vurgulamaktadır.[133]

Benzer şekilde RTÜK Yasası'nda "Yayınlar edebe aykırı olamaz" ifadesinin yer alacağı yönündeki haberlerin ardından yapılan tartışmalarda, dini çağrışımları olan edep kavramının modern yayın hayatında herkesi bağlayan bir kıstas olamayacağı yönünde ve edepli-edepsiz sıfatlarının kişiye göre değişeceği, dolayısıyla göreceli bir kavram olarak edebin yayın dünyasında bir kriter olamayacağını savunan görüşler ileri sürülmüştür.[134] Bu görüşün temelinde de "değerler" in kaynağına yönelik algıdaki farklılık yatmaktadır. Televizyon yayınlarında özgürlüğü, toplumda her var olan şeyin yayınlanabileceğini ve isteyenin istediğini seyredebilmesi gerektiğini savunanlara "değerler" penceresinden bakarak şu soruyu sormak gerekiyor belki de "Neden diğer önemli değerler de tehlike altındayken seçim özgürlüğü ve hoşgörü hüküm sürmek zorunda ? "[135]

Aslında sadece ülkemizde bu tip tartışmalar yapılmamaktadır. Televizyonun aşıladığı hayat tarzı ve değerler, ülkemize göre oldukça farklı bir toplum yapısına sahip olan A.B.D'de de tartışılmaktadır. David Chagall'a göre bu hayat anlayışı, dini değerlere karşı olmayı yüceltmektedir ve batı medeniyetinin içinde bulunduğu çözülmenin ana sebebidir. Televizyonun geleneksel değerlere karşı savaşı başlığı altında David Chagall şunları söylemektedir;[136]

> "Tarih duyarlılığını kaybetmemiz, TV laçkalığının sadece bir parçasıdır. TV'nin boy gösterdiği ilk zamanlarda TV programları geleneksel aile hayatı ve bu hayatın üzerinde yükseldiği değerleri takviye edici bir niteliğe sahipken, bugünün televizyonu aynı değerleri tahrip etmekte ya da açıkça kaale almamaktadır."

---

[133] "Ahlâkı zedeleyici diziler toplum yapısına kan kaybettiriyor", *8 Sütun*, Ocak 26, 2010, (Erişim) http://www.8sutun.com/-Ahlâki-zedeleyici-diziler-toplum-yapisina-kan-kaybettiriyor-_68722.html , 10 Eylül 2010.

[134] Ahmet Şişman , Her Daim Edepli Olmak, *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 4, İstanbul, 2007b, s. 4.

[135] Michael Sandel, 1984, *Liberalism and its Critics*'den aktaran Serdar Taşçı, *Siyaset Felsefesi Medya ve Ahlak*, Metropol Yayınları, İstanbul, 2002, s.121.

[136] David Chagall, 1996, *Surviving the Media Jungle'* dan çeviren S. Taşçı ,2002 , s.199.

"Prime Time" adlı kitaplarında her biri bir sosyolog olan Robert Richter, Linda Richter ve Stanley Rothman, bugün karşı karşıya kaldığımız ikilemi çok doğru bir şekilde tespit etmekte ve şunları yazmaktadırlar: [137]

> "Televizyon bir zamanlar bir sosyal kontrol faktörü olarak hizmet vermekteydi.Fakat günümüzde sosyal değişim faktörü haline gelmiştir. Artık geleneksel değerlerin ve yapıların doğruluğuna ve gerekliliğine yönelik kuşkuları besleyen bir eğilim içindedir.Tüm bunların bir uzantısı olarak Televizyon günümüzün dünyasında çok değil sadece bir nesil önce toplumun içtenlikle benimsemiş olduğu değerlere karşı son derece karanlık bir bakış açısına sahiptir."

Televizyon yayınlarına ilişkin olarak, ABD'de Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı da yapmış olan Zbigniew Brzezinski, şu tespitte bulunmuştur;[138]

> "...şiddet olaylarını gündelik hale getiren televizyon ve film kültürü, uygar ülkeler içinde ABD'yi en yüksek cinayet oranına ulaştırmıştır. Televizyon, eğlendirme adı altında cinsellik ve şiddet sergileyip izleyicilerde ihtiyaçlarını anında karşılama duygularını körüklemektedir. Televizyon eğlencelerinde hattâ haberlerde, yenilik adına gerçekler magazinleştirilerek sınır aşılmış, her türlü ahlâkî değerden sıyrılınmış ve gayr-ı meşru münasebetler normal, hattâ arzulanır bir tavır olarak sunulmuştur."

Yine ABD'de yakın zamanda yapılan bir araştırmada, televizyon programlarındaki eşcinsel rollerin oranının geçtiğimiz yıl yüzde 2.3, bu yıl ise yüzde 3.9 arttığı belirlenmiştir. Buna göre televizyon programlarında yer alan 600 rolden 23'ü gay ve lezbiyenlerden oluşmaktadır. ABD'de bu sezon yayımlanan 11 televizyon programında eşcinsel karakterler yer almaktadır. [139]

Bu görüşlerden hareketle, bize göre çok farklı bir toplum yapısına sahip olan bir ülkede bile bizdekine benzer tartışmalar yapılmaktadır ve her zaman da yapılacaktır. Bunun sebebi ise televizyonun içinde bulunduğu toplumdan; dolayısıyla tüm dünyadan bağımsız olarak "değer" gibi bir probleminin(!) olmayışıdır.

---

[137] S.Taşçı, 2002, s.199
[138] Zbigniew Brzezinski, *Kontrolden Çıkmış Dünya*, İş Bankası Yayınları, Ankara,1994, S. 117.
[139] Eşcinsellik dizilerin yükselen değeri oldu, *Televizyon Gazetesi*, Eylül 30, 2010, (Erişim), http://televizyongazetesi.com/Page/News/NewsDetail.aspx?CID=28320, 15 Kasım 2010.

BİANET'in, Aşk-ı Memnu dizisi üzerine yapmış olduğu araştırmaya göre, dizi film izleyicileri kendilerinin diziden etkilenmeyeceklerini ama toplumun etkilenebileceğini düşünmektedir.[140] Bu araştırmanın sonucu aslında kamuoyunda çok konuşulan seyredilme oranlarının çokluğu ile şikayetlerin çokluğu çelişkisine de cevap oluşturmaktadır. Televizyon bir kitle iletişim aracıdır ve karşısında sen, ben, o değil kitleler vardır. Kitle psikolojisi de kendilerinin televizyondan etkilenmeyeceğini, başkalarının etkilenebileceğini düşünen, ama aslında televizyon izlesin-izlemesin bütün toplumun etkilendiği bir durumu oluşturmaktadır. Bu yüzden "halk bunu istiyor" şeklindeki savunma oldukça yersiz bir düşüncedir. Samiha Ayverdi'nin söylediği gibi dünyanın hiçbir yerinde yayıncılık halkın ölçü ve seviyesine inmek suretiyle toplumun irfan ve medeniyet seviyesini yükseltmemiştir.[141] Günümüzde yayıncı kuruluşların böyle bir derdi olmayabilir; fakat toplumun önde gelen entelektüel kesimi olarak "sorumlu yayıncılık" gibi bir derdi olmak zorundadır. Uluslararası, ulusal hukuk ve de hepsinden önemlisi vicdanlar bunu gerektirmektedir.

Sadece televizyon yayınlarına, dizi filmlere indirgeyerek ele alınamayacak kadar önemli bir sorundur değerler problemi, üstelik sadece ülkemiz için değil tüm insanlık için. Küreselleşme sürecinin de etkisiyle eskiden sadece belli bölgelerde görülen ahlaki yozlaşma ve değersizleşme, bütün dünyayı etkiler hale gelmiştir. Öyle ki bireysel nitelikli sorunlar toplumsal nitelikli sorunlara, bunlar da küresel sorunlara yol açmıştır.[142]

A.B.D'li psikolog Prof. Jean M. Twenge kendi yaptığı araştırmaları son 50 yılda yapılmış olan ve toplam 1,3 milyon kişiyi kapsayan gençlik araştırmalarıyla karşılaştırmış ve nesiller arasındaki değişimi ortaya koymuştur. Twenge'e göre doğduğumuz dönem karakterimizi, içinde yetiştiğimiz aileden daha çok etkiliyor. Tıpkı "İnsan, içinde yaşadığı çağa, babasına benzediğinden daha çok benzer." atasözünde

[140]Kezban Başkurt, Torun, "Ben Aşk-ı Memnu'dan Etkilenmem, Ama Toplum Etkilenebilir", *Sokaktan Sesler*, Şubat 11, 2010, (Erişim) http://bianet.org/bianet/toplum/119986-ben-ask-i-memnudan-etkilenmem-ama-toplum-etkilenebilir, 30 Mart 2010.
[141] Samiha Ayverdi, *Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2006, s. 190.
[142] Mustafa Köylü, *Küresel Ahlak Eğitimi*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2006, s.7-8.

olduğu gibi. Twenge kitabında günümüz gençliğini "Ben nesli" olarak niteliyor ve bu neslin özelliklerini özgüvenli, benmerkezci ve iddialı fakat bir o kadar da depresif ve kaygılı olarak niteliyor ve nesiller arasındaki değer sisteminin çarpıcı bir şekilde birbirinden farklılaştığını belirtiyor.[143]

Türkiye Benötesi Psikoloji Derneği Başkanı Psikiyatr Dr. Mustafa Merter de, tüm dünyaya yayılan, tarihte eşi benzeri görülmemiş, kitlesel bir yozlaşma süreci ile karşı karşıya olduğumuzu belirterek yeni nesillerin atalarından ve ailelerinden gelen ahlaki değerlere karşı çıkıp isyan ettiğini eklemektedir. Bu değerlerin yitirilmesinin bedeli ise bireysel düzlemde bulaşıcı hastalık derecesinde yaygın bir narsisizm/enaniyet, hayali bir iyimserlik, gittikçe artan oranlarda genel kaygı ve depresyon, takibinde intihardır. Merter, gittikçe yalnızlaşan, aşırı bencil/narsist, zevkperest/hedonist, kaygılı, öfke ve nefret dolu bir insanlığa doğru doludizgin gittiğimizi, gözlerimizin önünde tüm insani değerlerin eriyip gittiğini ve tüm dünyanın sessizce ama kesin bir şekilde bir "açık hava tımarhanesine" dönüştüğünü söylemektedir.[144]

[143] Jean M. Twenge, "Ben" Nesli, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009, s. 11-22.
[144] a.g.e., Mustafa Merter, önsöz, s. 7-8.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AŞK-I MEMNU DİZİSİ

3.1 HALİT ZİYA UŞAKLIGİL VE AŞK-I MEMNU ROMANI

Aşk-ı Memnu, Türk romancılığının gelişiminde önemli bir dönemeç olarak görülmüş, Türk edebiyatının klâsiklerinden kabul edilmiştir. Roman, Şubat 1899 – Mayıs 1900 tarihleri arasında Servet-i Fünûn Dergisinde yayınlanmış ve ilk baskısı 1901 de yapılmıştır. Yazarın en fazla inceleme konusu olan eseri Aşk-ı Memnu'yla ilgili olarak Güzin Dino, Türk Romanının Doğuşu adlı kitabında, Aşk-ı Memnu ile Türk edebiyatında "gerçek romanın ortaya çıkmış olduğunu" söyler.[145] Dr. Enise Kantemir'de, Halid Ziya Uşaklıgil için, Servet-i Fünun edebiyatının en büyük nesir yazarı olup devrinin en güçlü romanlarını vererek devri temsil etme gücünü gösterdiğini söyleyerek; Aşk-ı Memnu'nun yalnız bu devir edebiyatının değil, aynı zamanda bütün Türk edebiyatının şaheseri sayıldığını vurgular.[146] Kantemir'e göre, Aşk-ı Memnu'da Boğaziçi yalılarında o yıllarda başlayan Batılılaşma ve alafranga hayatın masum aile çevrelerinde yaptığı hırpalayıcı tesirleri büyük bir ustalıkla anlatılmaktadır. Halid Ziya romanda aşktan başka düşünce ve dertleri olmayan, çalışmadan yaşayan alafrangalık düşkünü kişileri ve onlar vasıtasıyla da bir toplum katının yaşayışını canlandırmaktadır.[147] Kantemir'e göre bu yaşayıştaki dengesizliklere ve eksikliklere ne iş yaptıkları dahi belirtilmeyen; giyinip kuşanma, gezip tozma ve cinsel ilişkilerinden başka hiçbir kaygıları olmayan insanların sorumsuz davranışlarına (alafrangalık gibi) devrin siyasal ve toplumsal bozukluğu sebep olmaktadır.[148]

---

[145] Güzin Dino, Türk Romanının Doğuşu, Cem Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 8.
[146] Enise Kantemir, "Aşk-ı Memnu Eser İncelemesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, 1982,s. 227.
[147] a.g.e., s.227.
[148] a.g.e., s.227.

Aşk-ı Memnu romanı; 1900, 1925, 1939, 1945, 1962 ve 1963, 1975 ve 1978 yıllarında basılmıştır. Yazar, romanın 1900 yılındaki ilk baskısından 25 yıl sonraki ikinci baskısında, eseri yeniden ele almış ve kelime yapısı ve üslup bakımından bazı değişiklikler yaparak sadeleştirmiştir. Yakın dönemde Muharrem Kaya tarafından yayıma hazırlanan kitap, Özgür Yayınları tarafından 2001 yılından itibaren tekrar basılmaya başlanmıştır. Çalışmada söz konusu yayınevinin 2006 yılı baskısı esas alınmıştır.[149]

Halid Ziya Aşk-ı Memnu'da batılı roman tekniğinin bütün özelliklerini başarılı bir biçimde kullanmaktadır. Roman vakası sağlam bir plana sahiptir. Realist romanın kuralları gerçek anlamda Türk edebiyatına girmiştir.[150] Aşk-ı Memnu romanının kısa özeti aşağıdaki şekildedir:

Firdevs Hanım, "Melih Bey Takımı" diye adlandırılan bir ailedendir. Yaptığı evlilikten Peyker ve Bihter adlı iki kızı olmuştur. Eşi, Firdevs Hanım'a yazılmış aşk mektuplarını okuduktan sonra kalp krizi geçirerek ölmüştür. Kızları, anneleri Firdevs Hanım'ı pek sevmezken, Firdevs Hanım da kızlarından nefret etmektedir. Çünkü ona göre kızları kendisinin gençliğini çalmışlardır. Firdevs Hanım'ın kızları zamanla büyür ve Peyker evlenir. Firdevs Hanım ve kızları güzel görünmeye çok önem verirler, çok zarif giyinirler. Firdevs Hanım, dönemin zenginlerinden Adnan Bey ile evlenmek istemektedir. Ama Adnan Bey, Bihter'i ister. Firdevs Hanım, bu evliliğe başta karşı çıkar ancak daha sonra kabul etmek zorunda kalır. Babasını aldattığı için annesine kızgın olan Bihter aradaki yaş farkına rağmen, annesine inat Adnan Bey'le evlenir. Adnan Bey'in, Nihal ve Bülent adında iki çocuğu vardır. Nihal 15, Bülent ise yaklaşık 9 yaşındadır. Adnan Bey, Bülent'in doğumundan hemen sonra karısını kaybetmiştir. Nihal, önce babasının yeni evliliğine soğuk baksa da, Bihter ile tanışınca kararı değişir; ama bu evliliğin ardından artık babasına karşı mesafelidir. Ancak Nihal, kısa bir zaman sonra Bihter'in evin emektarlarını işten kovması nedeniyle Nihal zamanla Bihter'den nefret

[149] Halid Ziya Uşaklıgil, *Aşk-ı Memnu*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2006.
[150] E. Kantemir, 1982, s. 239.

etmeye başlar. Ayrıca, Bihter'in Nihal ve Bülent'in odalarını ayırması, Nihal'e göre affedilemez bir harekettir.

Bihter iki yıl içinde evliliğinden sıkılır. Çünkü Adnan Bey ile aralarındaki yaş farkı büyüktür ve Bihter ona âşık olmadığını hissetmektedir. Zamanla, onlarla aynı evde kalan Adnan Bey'in yeğeni Behlül ile aralarında yasak bir ilişki başlar. Bihter bir gece herkes uyuduktan sonra Behlül'ün odasına girer ve sabaha kadar ilişki yaşarlar. Bundan sonra da bu yasak aşk gizlice sürdürülür. Evin çalışanlarından Beşir bu yasak ilişkinin farkındadır.

Firdevs Hanım, dizlerindeki romatizma ağrılarını bahane ederek kendi yalısının fazla rutubetli olduğunu öne sürer ve Adnan Bey'in yalısına yerleşir. Aynı dönemde, Nihal'e annelik yapan mürebbiyesi Matmazel De Courton da evden ayrılır ve Fransa'ya geri döner; Nihal onu Bihter'in uzaklaştırdığını düşünmektedir. Nihal'in artık çevresinde kimsesi kalmamıştır. Babasını eskiden çok sevmesine karşı, şimdi içinde ona karşı bir nefret oluşmuştur.

Aynı dönemde Nihal, Behlül'e duygusal bir yakınlık duymaya başlamıştır. Behlül ise Bihter'e duyduğu aşktan zamanla uzaklaşmakta ve yeni arayışlara girmektedir. Firdevs Hanım, Bihter ile Behlül'ün arasında bir ilişki olduğunu fark edince Behlül ile Nihal'i evlendirmeyi planlar. Nihal ve Behlül, Firdevs Hanım'ın bu fikrine önce şaka diye aldırmazlar ama zamanla iş ciddileşir; iki genç birbirlerine aşık olurlar. Bihter, Behlül'ün Nihal'e olan aşkını kıskanır. Nihal, Behlül'le evlenme hazırlıkları yaptığı sırada, Behlül ile Bihter'in arasındaki ilişkiyi sezer. En sonunda Beşir bildiği her şeyi açıklar. Nihal ve Adnan Bey şok geçirirler. Nihal ve Behlül'ün evlenecekleri gün Bihter odasında intihar eder. Behlül ise evden kaçar. Tüm yaşananların ardından Adnan Bey ve Nihal eski mutlu günlerine tekrar kavuşurlar. Evin emektarları Şakire Hanım ve Süleyman Efendi de eve geri döner, Matmazel de Courton da Fransa'dan çağrılır. Ancak tekrar bir arada oldukları bu mutlu günlerde, bir tek Beşir aralarında yoktur. Beşir, uzun süredir mücadele etmekte olduğu hastalığına yenik düşerek ölmüştür.

3.2 TELEVİZYONLARDA AŞK-I MEMNU UYARLAMALARI

Aşk-ı Memnu romanından uyarlanan dizi, daha önce de 1975 yılında Halit Refiğ uyarlamasıyla TRT'de yayınlanmıştır. Türk televizyon tarihinin ilk dizi filmi (aynı zamanda ilk edebiyat uyarlaması) olan Aşk-ı Memnu yayınlandığı zaman oldukça büyük ilgi ve beğeniyle seyredilmiştir. Dizinin TRT versiyonunda, romana sadık kalacak şekilde uyarlaması yapılmış; ancak romandan farklı olarak Osmanlı'nın son döneminde yaşanan bazı siyasi gelişmelere atıflar yapılmıştır.

"Aşk-ı Memnu" dizisi, 4 Eylül 2008 ve 24 Haziran 2010 tarihleri arasında, Kanal D Yayın Kuruluşu'nda yayınlanmış ve ele aldığı konu ve ulaştığı "izlenme oranı" başarısıyla kamuoyunda gündem oluşturmuştur. Tablo 1 de görüleceği üzere; dizinin birinci ve ikinci sezon bölümleri, perşembe günleri, saat 20:00 ile 20:15 de, ana haber bülteninden sonra "prime time" olarak tabir edilen, televizyonların en çok seyredildiği ve tüm aile bireylerinin ekran başında olduğu saatlerde yayınlanmıştır.

Tablo 1: Aşk-ı Memnu dizisinin yayın tarihleri

Sezon	Yayın Günü ve Saati	Sezon Başlangıcı	Sezon Finali	Yayınlanan Bölüm Sayısı	Bölüm Aralığı	TV Sezonu
1. Sezon	Perşembe 20:00	4 Eylül 2008	18 Haziran 2009	38	1-38	2008-2009
2. Sezon	Perşembe 20:15	3 Eylül 2009	24 Haziran 2010 (Final)	41	39-79	2009-2010

Halid Ziya Uşaklıgil'in aynı adlı romanından, Melek Gençoğlu ve Ece Yörenç'in günümüze uyarlayarak senaryolaştırdığı Aşk-ı Memnu dizisinin yapımcılığını Kerem Çatay, yönetmenliğini Hilal Saral Ünalan üstlenmiştir. Dizinin müzikleri Toygar Işıklı tarafından yapılmıştır.

Aşk-ı Memnu dizisi, 1975 yılında TRT'de yayınlanan uyarlamasında 40 dakikalık 6 bölümden oluşurken; Kanal D tarafından ekrana getirilen ve 4 Eylül 2008-24 Haziran 2010 tarihleri arasında iki sezonda yayınlanan uyarlamasında, ortalama 80'er dakikalık 79 bölüm olarak yayınlanmıştır. Aşk-ı Memnu günümüz Türkçesiyle "Yasak Aşk" anlamına gelmektedir ve konusu itibariyle aynı çatı altında yaşayan bir yeğen ile amcasının karısı arasında geçen yasak aşk ele alınmaktadır.

Bu durum da göstermektedir ki; 34 yıl arayla yapılan Aşk-ı Memnu'nun son uyarlamasında, ticari kaygılarla romandan uzaklaşılmış ve yakalanan reyting başarısı nedeniyle de bölüm sayıları çok fazla uzatılmıştır. Romanda yer almayan olay örgüleri ve karakterler diziye eklenmiş ve böylelikle eser 79 bölümlük bir süreyi kapsayacak şekilde yeniden kurgulanarak izleyiciye sunulmuştur. Bu durum da adı üzerinde "yasak aşk"ın iki sezon boyunca, izleyiciler arasında ve toplumun her kesiminde konuşulan bir konu olmasına sebep olmuştur.

3.3 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN KARAKTERLERİ

Kanal D'de yayınlanan Aşk-ı Memnu dizisi "Aşkı arayan bir aşk hikayesi" ve "Halit Ziya Uşaklıgil'in ölümsüz eserinden" anonsuyla izleyiciye sunulmuştur. Dizinin internet sitesinde dizinin konusuna ilişkin bir açıklama yer almamaktadır. Dizinin internet sitesinde dizideki karakterlere ilişkin tanıtım yazıları Tablo 2'deki şekildedir.

Tablo 2: Aşk-ı Memnu dizisinin karakterleri

Oyuncu	Rol	Karakter
Kıvanç Tatlıtuğ	Behlül Haznedar	Çok çapkın, sorumsuz bir genç olan Behlül, amcası Adnan Bey'in maddi gücünden faydalandığı için ne okulunu bitirmeye ne de bir iş bulmaya çalışmaktadır. Hayatını "keyif" üzerine kurmuş, tüm ailenin sevgisini kazanmıştır. Kolay lokma olarak gördüğü kızların ardından Bihter, hayatında önemli bir sınav olacaktır.
Beren Saat	Bihter Yöreoğlu Ziyagil	Babasının ölümünden annesini sorumlu tutan Bihter, ona kin duymaktadır. Annesini mutsuz etmek için zekasını ve güzelliğini kullanmaktan çekinmez. Ancak yalnızlık ve hüzün içinde Adnan Bey'le karşılaştığında, onun güvenli elini tutar ve yeni hayatına doğru yürümeye başlar.
Nebahat Çehre	Firdevs Yöreoğlu	Yakın zamanda eşini kaybetmiş, son derece hırslı bir kadındır. Eşinin ölümüyle beklediği mirasa kavuşamamış, sadece soyadıyla toplumda önemli bir yer edinebilmiştir. Kızlarıyla rekabet halindedir. Kocasının ani ölümü bile onu cemiyet hayatından uzaklaştıramamış, her önemli davetin en dikkat çekici yüzü olmaya devam etmiştir.
Selçuk Yöntem	Adnan Ziyagil	Eşini on bir yıl önce kaybeden Adnan Bey, sosyal hayattan uzaklaşıp köşküne çekilmiş ve bütün ilgisini çocuklarına vermiştir.Adnan Bey, Firdevs için de en uygun eş adayıdır. Ancak aradığı sevgiyi Bihter'de bulmuş, unuttuğu duyguları onunla yeniden yaşamaya başlamıştır. Bu nedenle, anne ve kızı arasında yıllarca sürecek bir çatışma da başlatmıştır.
Zerrin Tekindor	Deniz DeCourton(Matmazel)	Türk bir anne ve Fransız bir babaya sahip olan Deniz, küçük yaşta babası tarafından terkedilmiş ve annesiyle Türkiye'ye yerleşmiştir. Tüm gençliğini Adnan Bey'in yalısında geçirmiş, Adnan Bey'in eşinin ölümüyle çocukların sorumluluğunu üstlenmiştir. Bir yandan çocuklara annelik yaparken, bir yandan da Adnan Bey'e umutsuz bir aşkla bağlanmıştır.
Hazal Kaya	Nihal Ziyagil	Annesini kaybettikten sonra tutunacağı tek dal olarak babasını gören Nihal, sadece evin küçük kızı değil, Adnan Bey'in koruyuculuğu görevini de üstlenmiştir. Onu herkesten kıskanmakta, kendisine yaklaşmaya çalışan kadınları geri püskürtmek için her yolu denemektedir.

Batuhan Karacakaya	Bülent Ziyagil	Adnan'ın küçük, neşeli oğlu. Annesi öldüğünde çok küçük olması ve Deniz'in sürekli onunla ilgilenmesi, onun Nihal kadar kırılgan olmasını engellemiştir.
Nur Aysan	Peyker Yöreoğlu Önal	Firdevs'in ikinci kızı olan Peyker, annesinin hırslı yapısından hoşlanmasa bile, ondan nefret edemez. Ne Bihter'in bildiklerini bilmektedir, ne de annesinden kopacak kadar güçlüdür. Eskiden Behlül'le kötü biten bir ilişki yaşamış, ancak aradığı sevgiyi ve güveni Nihat'ta bularak onunla evlenmiştir.
İlker Kızmaz	Nihat Önal	Babasının otoriterliği karşısında iyice güçsüzleşmiş olan Nihat, kolayca etki altında kalabilen, zayıf bir karakterdir. Babasına açıkça karşı gelememekte, söyleyeceği her kelimede annesinden destek almaktadır. Peyker'le evlenme kararı onu babasından uzaklaştıracak, annesinin maddi desteğine ve korumasına daha çok ihtiyaç duymasına neden olacaktır.
Baran Akbulut	Beşir Elçi	Adnan Bey'in köşkünde çalışan ve Nihal'in çocukluk arkadaşı olan Beşir çok fedakar bir gençtir. Çocukluğundan beri Nihal'i sevmektedir ve onun için her şeyi yapmaya hazırdır. Gözleri Nihal dışında herkese kapalı olan Beşir, Cemile'nin kendisine duyduğu ilgiyi bir türlü farkedemez.
Fatma Karanfil	Şayeste	Nesrin'in dedikodu ortağı Şayeste, mutfakta kızıyla birlikte çalışmaktadır. Bir yandan kızını korumakta, bir yandan da kendisini susturmaya çalışan (kocası) Süleyman'la çatışmaktadır.
Rana Cabbar	Süleyman Efendi	Süleyman mutfakla ilgilenmekte, orada dönen dedikoduları kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. Çok babacan bir insan olmasına rağmen olayları uzaktan izlemekte, gerekmediği sürece fikir yürütmememektedir.
Zerrin Nişancı	Aynur Önal	Nihat'ın annesi Aynur, oğlunu çok sevmekte, onun mutluluğu için Hilmi'yi sürekli idare etmektedir. Ancak oğlu için Hilmi'den yaptığı gizli işler, Nihat'ın her sorunda sırtını ona yaslamasına neden olmuştur.
Recep Aktuğ	Hilmi Önal	Nihat'ın babası olan Hilmi, maddi varlığını büyük uğraşlar sonucu kazanmış, otoriter biridir. Parasını Firdevs'e kaptırmamaya kararlıdır ve bunun için oğlunu reddetmeyi bile göze almaktadır.

Gülizar Irmak	Sevil	Firdevs'in arkadaşı.
Gülsen Tuncer	Ahsen Ziyagil	Adnan Ziyagil'in ablası.
Evren Duyal	Nesrin	Şayeste'yle birlikte mutfakta çalışan Nesrin, yemekten ziyade dedikodu kazanı kaynatmakta, köşkte olan biten her şeyi mutfağa taşımaktadır. Meraklı ve neşeli bir karakter olan Nesrin'in gözleri ve kulakları bir an bile kapanmaz.
Ufuk Kaplan	Katja	Firdevs Hanım'ın yabancı uyruklu, sadık hizmetçisi. Aynı zamanda köşkteki kulağı. Duyduğu her şeyi Firdevs Hanım'a iletmek bir diğer görevi. Aralarındaki yaş farkına rağmen Beşir'e aşık.
Münir Akça	Melih Yöreoğlu	İstanbullu bir işadamı. Dizinin başlangıcından önce ölmüştür. Firdevs Hanım'ın kocası, Bihter ve Peyker'in babaları.
Eda Özerkan	Elif	Behlül'ün manken sevgilisi. Onu içten içe sevmekle birlikte, Behlül'ün ne kadar sorumsuz olduğunu bildiği için beklentilerini sınırlamış, kendine göre bir hayat çizmiştir.
Alay Cihan	Rıza Kaptan	Köşkün hizmetlisi Nesrin'in nişanlısı.Patavatsız ama samimi. Bulunduğu ortama, Karadeniz şivesiyle ve içtenliğiyle neşe katan bir adam.

(Erişim) *www.askimemnu.tv* , 15 Ağustos 2010.

Dizinin geneline bakıldığında, tabloda bahsedilen karakter tahlillerinin, dizi için seçilen oyuncular tarafından başarıyla sergilendiği gözlemlenmiştir. Dizinin internet sitesinde, dizi konusuna ilişkin hiçbir bilgi yer almamaktadır. Dizinin yayınlanan tüm bölümleri seyredilerek diziye ilişkin bir özet hazırlanmıştır. Özette seyredilen diziyi anlatıcı, tasvir edici bir anlatım tarzı kullanılmış, ana karakterlerin çarpıcı diyalogları dizideki haliyle tırnak içinde aktarılmıştır.

3.4 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN ÖZETİ

Adnan Ziyagil, 50'li yaşlarda, eşi İnci Hanım'ı bir hastalık sonucu kaybettikten sonra, 2 çocuğu Nihal, Bülent ve yeğeni Behlül ile birlikte Boğaz'da bir yalıda yaşayan İstanbul'un zengin işadamlarından birisidir. İş hayatı dışında en büyük uğraşı tahta oymacılığı yapmaktır, eşinin vefatından sonra kendisini cemiyet hayatından çekmiştir.

Yalıda yaşayan Fransız dadı Matmazel De Courton (Deniz Hanım), Adnan Bey'in eşinin vefatından sonra çocukların yetiştirilmesini üstlenmiş, onların hem eğitimiyle ilgilenmiş hem de annelik yapmıştır. Matmazel, çocuklara Fransızca eğitimi, piyano çalmak gibi becerileri öğretmektedir. Adnan Bey'e aşık olmasına rağmen aldığı terbiye gereği bunu açıklamamış, içten içe yaşadığı bir sevgi-saygı olarak aşkını devam ettirmiştir.

Adnan Bey'in yeğeni Behlül Galatasaray Üniversitesi'nde okumaktadır fakat haylaz bir öğrenci olması sebebiyle yıllardır üniversiteyi bitirememiştir. Behlül'ün en büyük özelliği kızlara olan yakın ilgisidir. Oldukça yakışıklı olan Behlül'ü kızlar da boş bırakmamaktadır tabi ki. Behlül Adnan Bey'le baba tarafından kuzen çocuğudur. Behlül Haznedar, küçükken ailesini kaybetmiş ve Adnan Bey kendisine sahip çıkmıştır. Babasının vefatından sonra amcası tarafından büyütülmüş, zengin bir ortamda büyümesi ve tabiatının da etkisiyle rahat bir yaşam tarzı sürmeye başlamıştır. Adnan Bey'e devamlı "amca" olarak hitap etmekte, Adnan Bey'de ona "yeğenim, oğlum" şeklinde hitap etmektedir. Behlül, evin büyük oğlu olarak görülmektedir.

Nihal, Saint Benoit Fransız lisesinde okumaktadır, başarılı bir öğrencidir. Pelin dışında yakın arkadaşı yoktur. Yaratılış itibariyle sakin bir tarzı vardır. Babasını çok sevmekte, ondan ayrılmamak için hiç evlenmeyeceğini söylemektedir. Annesinin eksikliğini hep hissetmiş, buna bir de Behlül'e karşı içinde gizlediği aşk eklenince, zor zamanlarında kendisini yalnız bırakmayan psikolojik bayılmalarıyla beraber yaşamaya başlamıştır.

Bülent daha küçük olup, Galatasaray Lisesi'nde okumaktadır; en büyük rol modeli Behlül'dür. Bülent, küçük yaşına rağmen ablasının kız arkadaşı Pelin'e aşıktır. Ahsen Hanım Adnan Bey'in ablası olup şehir dışında bir çiftlikte yaşamakta, şirket işlerinde Adnan Bey'e yardımcı olmaktadır, Ziyagiller Yalısı'nda işler her karıştığında kaçılacak yer bu çiftliktir.

Ziyagiller Yalısı'nda, evin işlerini gören Süleyman Efendi, eşi Şayeste Hanım kızları Cemile, şoför Beşir, mutfak işlerine yardımcı olan Nesrin uzun bir zamandır birarada yaşamaktadırlar. Evin çalışanlarının, Ziyagillerle evin çalışanı olmanın ötesinde oldukça yakın ilişkisi vardır. Dedelerden beri Süleyman Efendi ve ailesi Ziyagillerin hizmetindedir. Nihal, Beşir ve Cemile hep beraber büyümüşler, bir ara Nihal ve Beşir aynı sınıfta bile okumuşlardır. Süleyman Efendi evin ihtiyaçlarını yönetmekte bahçeyle ve serayla ilgilenmektedir. Kadınlar mutfak işleriyle meşgul olmakta, bu arada sıklıkla evde olup bitenlerin dedikodusunu yapmaktadırlar, evin dedikodusunu yapmak mutfak çalışanlarının asli işi gibidir. Çalışanlardan Beşir'in Nihal için ayrı bir yeri vardır, çocukluk arkadaşıdır Beşir, fakat Beşir'in Nihal'e olan ilgisi daha farklı bir düzlemdedir, Beşir Nihal'e aşıktır.

Firdevs Hanım eşini aldatmış ve bu durumu anlayan eşi kalp krizi geçirerek ölmüş, yaşananlara küçük kızları Bihter de şahit olmuştur. Bu durum Bihter'in annesinden nefret etmesine sebep olmuştur; ancak bu nefreti annesiyle küslük şeklinde değil, rekabet şeklindedir. Babasını çok seven Bihter, sıklıkla babası Melih Bey'in mezarına ziyarete gider, onunla dertleşir. Bihter, genç ve oldukça güzel bir kızdır. Adnan Bey de vefat eden eşinin mezarına sıklıkla ziyarete gitmektedir. Bu ziyaretlerde Adnan Bey ve Bihter sık sık karşılaşırlar ve aralarında bir yakınlaşma oluşur. Kendine zengin koca aramakta olan Firdevs Hanım hedefine Adnan Bey'i koymuştur. Bihter annesinin Adnan Bey'in peşinde olduğunu bilmektedir ve biraz kendi ilgisinden biraz da annesinden hıncını almak için Adnan Bey'le evlenecektir. Bihter "Ben babamın kızıyım ama senin sayende bizden Melih Bey Takımı diye bahsediyorlar" diyerek annesine kızmaktadır.

Nihal üzüldükçe gizli aşığı Beşir de üzülmektedir. Beşir'in Nihal'i bu denli düşünmesi ise gizli aşığı Cemile'yi yıpratmakta ve kızdırmaktadır. Bu durum devamlı süregiden bir durumdur yalıda. Yalıda yaşanan bu karşılıksız aşklar, hiçbir ciddi yakınlaşma ya da uzaklaşma olmadan sürecek gizli aşklardır.

Melih Bey Takımı'nda, Bihter hariç herkes Adnan Bey'in Firdevs Hanım'la ilgilendiğini düşünmektedir. Adnan Bey Bihter'le evlenmek istediğini söyleyince hepsi şaşırır. Firdevs Hanım sinirlenip itiraz eder, "Kızım neredeyse kızınız Nihal'in yaşında aranızda bunca yaş farkı var, 2 çocuğunuz var" der ve ortamı terk eder, fakat sonra yine de borçlardan kurtuluş yolu olduğunu düşündüğü bu evliliğe izin verir. Firdevs Hanım para meselelerinden dolayı bu evliliğe ikna olur fakat Firdevs Hanım ve kızı Bihter kavga ederler, Firdevs Hanım Bihter'i ayna karşısında tutarak "Ne kadar babamın kızıyım desen de sen benim kızımsın bu kadını tanıyorum" der. Bihter için hayatta en büyük korku annesi gibi olmaktır, bu evliliği de annesinden kaçış olarak görmektedir.

Bu arada eve gelecek bu genç ve güzel yenge çevresindeki onca kıza rağmen Behlül'ün kafasını karıştırmaya başlamıştır bile. Nihal'in içindeki tek korku babasını kaybetmektir, o yüzden eve gelen bu yabancı kadını; Bihter'i bir düşman olarak görmektedir. Matmazel gitmeye hala niyetlidir, fakat Nihal Matmazel'in bu kararını öğrenince bayılır, Matmazel bundan sonra da ufak girişimlerde bulunsa da uzun süre ayrılamayacaktır yalıdan.

Bülent'in basketbol takımıyla Ankara'da maçı vardır. Adnan Bey, Nihal, Matmazel, Beşir ve Bülent Ankara'ya giderler. Onlar Ankara'dayken Behlül hasta olur ateşler içinde evde yatmaktadır, Bihter Behlül'ün odasına gelir, seni iyileştirecek şeyi biliyorum diyerek mutfağa gider, bu arada elleri birbirine değer ve bir elektriklenme olur Behlül'de. Mutfakta Bihter karışık bitki çayı hazırlar, kendi elleriyle ikram eder Behlül'e. Bihter uzun bir süre geçmesine rağmen Behlül'ün odasındadır, O uyurken Behlül'ün eşyalarını inceler. Daha sonra Behlül üzerini değişir ve salona iner Bihter'i görür, uyuya kalmıştır, saçlarına dokunur, seslenip uyandırır, acıkmış olan Behlül'e

birşeyler hazırlarlar beraber. Behlül aşık olmaktadır Bihter'e, gözlerini alamaz Bihter'den. Aşık olmaktan ve kendinden korkar, bugüne kadar bütün ilişkilerinde galip olan Behlül kendini her zamankinden farklı hissetmektedir. Bihter Behlül'ün ateşini ölçer elleriyle. Behlül yine gözlerini kaçırır Bihter'den, tabii ki Firdevs Hanım'ın gözünden kaçırmayı başaramaz, "Bu evde hep birlikte çok renkli günler geçireceğimizden eminim" der Firdevs Hanım.

Bu arada yalının mutfağında da çözülmeye başlayan aşk ilişkileri vardır. Cemile'nin Beşir'e aşık olduğunu Nesrin, annesi ve Süleyman Efendi iyice anlar. Fakat Cemile' nin aşkı da karşılıksız bir aşktır.

Hayatında olup bitenler Adnan Bey'i de etkiler hayat sigortasını yeniler, varis olarak yüzde 80 çocuklarını yüzde 20 eşini belirler. Bihter hamilelik testi yapar, hamiledir ama "Doğurmayı düşünmüyorum" der, Firdevs Hanım "Tabii ki doğuracaksın o çocuk senin hayat sigortan" der, annesi. Konuşulanları Adnan Bey de duyar ve çok üzülür. Adnan Bey Bihter'den bebeği doğurmasını ister, ama Bihter pek istememektedir.

Adnan Bey ve Bihter'in arası mutfak çalışanları yüzünden açılır. Adnan Bey Süleyman Efendilerin evden ayrılmasını istemez. Bihter doktordan randevu alır, kürtaj yaptırmaya karar vermiştir, çocuğu aldırır. Adnan Bey'le tartışırlar, Bihter dünkü kırgınlığının öcünü bu şekilde almıştır. Adnan Bey sinirle evden çıkar, eve döndüğünde Bihter odasının kapısını kilitleyip yatmıştır, uyanmasına rağmen kapıyı açmaz. Adnan Bey atölyeye gider, geceyi orada geçirir. Adnan Bey ve Bihter arasında ilk kırılma ve uzaklaşmalar başlamıştır. Behlül merdivenden olan biteni izlemektedir. Firdevs Hanım bu meseleyi uzatmaması için Bihter'i uyarır. Bihter atölyeye gider, Adnan Bey'den özür diler, barışalım der. Adnan Bey, "Çocuklar küser barışır, büyükler yaralanır" der, "Yaralandığını, iyileşmesinin biraz zaman alacağını" söyler. İkisinin de aklında aralarındaki yaş farkı vardır. Bihter "Belki de evlenmek için acele ettik, ayrılalım" der, tekrar tartışırlar. Bihter odasında ağlamaktadır. Firdevs Hanım Bihter'in odasına gelir, annesiyle Bihter kavga ederler, "Ben Firdevs Hanım değilim" diyerek ağlar. Bihter

ağlayarak dışarı çıkar, Behlül onu yakalar ve beraber dışarı çıkarlar. Behlül'le Bihter mezarlığa, Bihter'in babasına giderler. Adnan Bey'in aklı Bihter'de kalmıştır, Adnan Bey de mezarlığa gider. Bihter "Bugün ilk kez Adnan'ı kaybedeceğimi düşündüm, onu seviyorum kaybetmek istemiyorum" der. Bihter Behlül'ün omuzuna başını yaslar, Adnan Bey mezarlığa gelir, ikisini görür, şaşırır. Bihter Adnan Bey'e sarılır, eve giderler.

Bihter dernek çalışmalarına başlamıştır bu arada Adnan Bey de destekler Bihter'i, hem manevi değeri yüksektir yaptığı işlerin, hem de sosyal sorumluluğunu yerine getirmektedir. Firdevs Hanım Bihter ve Behlül'ün yakınlaşmasının farkındadır ve kızının evliliğini kurtarmak için Nihal'le Behlül'ü birbirine çok yakıştırdığını söyler. Firdevs Hanım'a göre Behlül de Nihal' den çok hoşlanmaktadır, zamanı gelince Behlül gezip dolaşıp Nihal'e gelecektir. Nihal her ne kadar çocukluğundan beri aşıksa da dışa vurduğu böyle bir niyeti yoktur, "Biz akrabayız" der. Firdevs Hanım Behlül'e de Nihal' le biraz ilgilenmesini tembihler.

Behlül Bihter'i düşünmektedir, aklı hep ondadır. Amcası ve Bihter'in odasına girer, Bihter'in parfümünü koklar ve çıkar. Behlül sürpriz yapıp Elif'le beraber gelir yemeğe, kendini Bihter'den uzak tutmak için Elif'le barışmıştır, aklı Bihter'de eli Elif'tedir. Behlül Elif'le evleneceklerini söyler. Firdevs Hanım, Matmazel, Bihter ve Nihal şaşkındır. Nihal ağlamaklı olur. Behlül ve Elif'in evlilik kararı konuşulur bütün gece, ama kafalar karışıktır. Nihal ders çalışmak için izin ister, salondan çıkar, bayılır. Nihal'in bu baygınlığı ilk değildir, üzüldüğü zamanlar hep olan şey yine olmuştur. Firdevs Hanım Bihter'e "Behlül başıboş dolaştığı müddetçe evliliğin tehdit altında, Elif' le Behlül'ün evliliği senin evliliğini kurtaracak, sen sadece bana karşı çıktığın için evlendin, sen Adnan'ı hiç sevmiyorsun" der. Bihter Behlül'ün odasına girer kimse yokken, çekmecelerini açar eşyalarına dokunur, okuduğu kitaplara bakar, parfümünü koklar, bu sırada Nihal'ler eve döner, aceleyle çıkan Bihter Behlül'ün parfümünü döker. Behlül odasına girince Bihter'in odasına girmiş olduğunu anlar, güler.

Behlül piyano çalacaktır yıllar sonra ilk kez. Bihter dernek işleri için çalıştıktan sonra piyano odasına uğrar, Behlül'ü piyanonun başında görünce şaşırır. Behlül gözleri kapalı çalmaktadır, Bihter piyanonun önüne doğru gider, oradan dinler Behlül'ü. Behlül ısrarlar üzerine tekrar çalar. Bihter atölyeye gider resim seçmek için. Behlül de atölyeye gider peşinden. Behlül "Bihter senden defalarca özür dilerim." der, benden uzak dur dediği için pişman olmuştur. Bihter, "Bu saçmalık beni germeye başladı, ne yapmak istediğini anlamıyorum" der. Behlül bambaşka bir haldedir, Bihter'e yaklaşır, "Konuşalım , ne yaptığımı ben de bilmiyorum, ateşle oynuyorum" der. Bihter "Lütfen beni yalnız bırak" der , bu arada Behlül iyice yaklaşmıştır, öpüşmeye başlarlar. Bihter Behlül'e tokat atıp çıkar atölyeden, Behlül şaşkındır. Bihter ağlayarak eve gider. Bihter Adnan Bey'in yanına yatar, "Seni seviyorum" der defalarca. Adnan Bey sabah Bihter'i öpecekken, Bihter öpmesini istemez, hasta oluyorum der ama dudaklarını kirlenmiş hissetmektedir. Akşam Behlül'ü de eve girerken gören Firdevs Hanım'da iz peşindedir.

Annesi çay koyarken, Bihter'in aklına Behlül'e yaptığı çay gelir. "Allah'ım ne olur bana yardım et" diyerek dua eder. Bihter Elif'i arar, akşam için Behlül'le beraber yemeğe çağırır. Bihter'e göre de en güzeli bir an önce Behlül'ü evlendirmektir. Behlül deniz kenarındadır, kafası çok dağınıktır. Nişan tarihi kararlaştırılır, iki hafta sonra. Behlül'ün nişan gecesi gelir. Behlül seslenir, Bihter'e "Çok acı çekiyorum, beynim, yüreğim suçlu, keşkenin ne demek olduğunu en çok bu gece hissediyorum". Bihter, "Bırak" der, annesinin odasına girer. O'nun da aklı çok karışıktır, acı çekmektedir. Behlül üzgün, Bihter üzgün, Nihal üzgün nişan yüzükleri takılır. Nihal'in gözleri dolar, gözünden yaşlar süzülür. Adnan Bey kızının gözyaşlarını görür. Matmazel "Nihal için çok zor bir gece olduğunu, çünkü Nihal'in Behlüle karşı değişik duygularının olduğunu" söyler. Adnan bey duyduklarına inanmak istemez, şaşkınlıkla aşağıya iner.

Behlül bir arkadaşının evine gider, kahve içerler, Behlül "Aşk bir yalaktır içine düşen salaktır" der. Kız arkadaşı Behlül'le birlikte olmak ister, ama Behlül istemez "Hani dünya kocaman bir bahçe kızlar o bahçeyi süsleyen çiçektir her birinden ayrı bir koku ayrı bir zevk almalı diyen sen değil miydin, beni mi istemiyorsun" der. Behlül

arkadaşını öpüp çıkar, aklında Bihter vardır, deniz kenarına gider. Behlül akşam yemeğe Elif'e gitmez, balıkçılarla yer, içki içer. Elif Bihter'i ve evi arar ama Behlül'ü bulamaz, spor salonundan Selen diye bir kızla çıktığını öğrenir, Behlül'ün onunla beraber olduğunu düşünür. Behlül, "Ben bütün ilişkilerimde galiptim ilk defa en başından "yenilgiyi yaşıyorum" diye düşünür. Behlül içip sızar, balıkçılar Adnan Bey'i arar haber verirler. Adnan Bey ve Beşir Behlül'ü almaya giderler. Behlül sarhoştur, "seviyorum" diye sayıklar.

Behlül Bihter'i mantı yemeye çağırır, Behlül ve Bihter beraber mantı yerler, sohbet ederler, biraz daha yakınlaşırlar. Bihter ve Behlül beraber balıkçılara teşekküre giderler. Behlül arabaya döner, konuşurlar daha sonra Bihter Behlül'e doğru yaklaşır, öpüşürler. Yaptıklarının yanlış olduğunu konuşurlar, ama Behlül kendine karşı koyamadığını söyler. Behlül, "Biraz önce ateşe uzattım elimi, bu bir yangın yanıyorum ama acıyı hissetmiyorum" der. Behlül bu gece atölyeye gel diye ısrar eder Bihter'e. Akşam yemek yenir, Behlül hala dalgındır. Nihal piyano çalacaktır, hep birlikte müzik odasına giderler. Behlül Bihter'i beklemektedir atölyede fakat Adnan Bey gelir, "Oğlum, Bihter burada olduğunu söyledi seninle konuşmamı istedi, halini hiç beğenmiyorum" der.

Bihter Behlül'e "Gelemedim yapamazdım, anlaman lazım" der. Behlül "O gece niçin gelmedin amcamı yolladın diyerek kızar Bihter'e, ama iyi ki öyle oldu aklım başıma geldi" der. Behlül yaptıklarına pişmandır, "Bana yardımcı ol, ne olur çağırma beni" der. Öpüşmek üzerelerken Behlül kendini geri çeker, o sırada Matmazel kapıyı açar koridorda ikisini görür. Behlül, Bihter'e "Bu durum daha da tehlikeli olmaya başladı, lütfen uzak dur benden" diyerek uzaklaşır.

Behlül arka bahçedeki koruda Bihter'i beklemektedir, Bihter camdan Behlül'e bakar, odaya Adnan Bey girer, Bihter'i öpmeye başlar, aşağıdan Behlül görür, ağlamaya başlar, Bihter perdeleri kapatır. Bihter'in aklı Behlül'dedir, ağlamaya başlar. Adnan Bey farklı bir şeyler olduğunu anlar. Behlül bir süre evden ayrılmaya karar vermiştir,

“Amcam sana dokundukça dayanamıyorum, ben böyle bir adam değildim, senin yüzünden amcamın gözüne bakamıyorum, bu haksızlık amcam bunu haketmiyor” der. Bihter de çok üzgündür. “Şimdiye kadar kimse beni böyle dağıtamadı, kimseye kapılmadım, sana da kapılmıyacağım” der Behlül. Bihter’de “Geçici bir şey biraz uçuştuk birbirimize o kadar” der, ama öyle olmayacaktır, aslında her şey yeni başlamaktadır.

Behlül’ün nişanlısı Elif’te yalıya gelecektir, bunu duyan Bülent halasına gitmekten vazgeçer, Elif burada kalsa gitmem der, Adnan Bey “Adama bak yaa adamın gözüne baka baka yengesine asılıyor, unutursan Behlül çok fena hatırlatır sana” der, Behlül amcasının bu sözleri üzerine elindeki çayı döker. Firdevs Hanım herşeyin farkındadır. Behlül ve Bihter sofrada yalnız kalırlar, Behlül bahçede geçmiş günleri hatırlar, “Güvenmeyi burada öğrendim der”. Bihter Behlül’e “Matmazel’in Adnan Bey’e aşık olduğunu biliyor muydun” diye sorar. Behlül çok güler, komik bulur, “Bizim yanlışımıza bahane arıyorsun” der .

Mutfakta hıdırellez için hazırlık yapılmaktadır bu arada, Nihal ben inanmam böyle şeylere der, ama yine de bir dilek yazar, ilk iki harfi “be….” dir . Evin bahçesinde ateş yakıp hep beraber hıdırellezi kutlarlar, mutluluk içinde. Nihal dileğini denize atarken, Beşir dengesini kaybedip denize düşer, dilekte kayığa düşer. Beşir hastane dönüşü, Nihal’in dilek kağıdını aramak için “sevda” adlı kayığa çıkar ve kağıtta Behlül yazısını görür, sinirlenip yırtar kağıdı.

Behlül, Bihter’in odasına gider, Bihter banyodadır, dalmıştır, Behlül banyoya girer, Bihter gitmesini ister, bu sırada Peyker gelir, Behlül banyonun diğer kapısından kaçar. Bihter Behlül’ü telefonla arar, “Neler olabilirdi hiç düşündün mü” der, banyoda Bihter’i çıplak gören Behlül “Görebildiğim kadarıyla güzel şeyler oldu” der, birkaç kompliman daha yapar.

Akşam Bihter ve Adnan Bey şiddetli bir şekilde kavga ederler, evde durumlar karışır. Bihter gün geçtikçe Adnan Bey'den uzaklaşmaktadır. Adnan Bey Behlül'le dertleşir, "Sadakat benim için en önemli şey" der. Behlül Bihter'i arar, "Amcama bunu yapma" der, Behlül tekrar yaptıklarına pişman olmaya başlamıştır. Sabah Bihter Behlül'e "Dün gece dediğini yaptım tamamen teslim oldum amcana" der. Behlül ve Bihter tartışırlar. Behlül "Seni istiyorum ama kendimden utanıyorum" der. Bihter Behlül'e "Böyle kocamızı, amcamızı aldatarak, kendimizden nefret ederek mi yaşayacağız herşeyi bırakıp gidelim, gidelim buralardan" der. Behlül "Tamam, amcamın gözünün içine baka baka seni sevmek çok zor" der. Bihter "Adnan'la konuşup ayrılacağımı söyleyeceğim" der. Bihter ve Behlül'ün aklı karışıktır, nasıl gideceklerini ve gittikten sonra ne yapacaklarını düşünürler. Bihter Adnan Bey'e çok soğuk davranır ve ayrılmak istediğini söyler. Adnan Bey çok sinirlenir odadan çıkar atölyeye gider. Bihter Behlül'ün odasına gider "Hemen yarın gidelim buradan, sen gelmezsen ben giderim" der. Behlül internetten biletleri alacaktır.

Bihter Adnan Bey'e veda mektubu yazar. Adnan Bey'i hala çok sevdiğini ancak onu ve çocukları daha fazla aldatamayacağını yazar. Bihter ve Behlül havaalanında buluşacaklardır, Behlül'ün aklı çok karışıktır. Havaalanında buluşurlar, Behlül "Yapamıycam" der, Adnan Bey eve varmak üzeredir, Bihter'in yazdığı mektup yataktadır. Behlül özür diler, Bihter "Sana güvenmekle hata etmişim" der. Adnan Bey eve gelir. Bihter annesini arar, mektubu almasını söyleyecektir ki, Firdevs Hanım mektubu almıştır zaten. Bihter ağlaya ağlaya eve döner. Bihter eve gelince hemen Firdevs Hanım'ın odasına gider yırtılmış mektup parçalarını alır. Adnan Bey ve Bihter olup biteni konuşurlar, her şey tatlıya bağlanır, ama Adnan Bey "Bir kez daha ayrılalım dersen bu iş bitecek" der.

Akşam Behlül sürpriz yapar ve mezuniyet balosunda Nihal'in kavalyesi olmak için gelir, oysa ki daha önce Nihal'in teklifini reddetmiştir. Behlül Nihal'i görünce çok şaşırır, Nihal çok güzel olmuştur. Bihter kavalyelik meselesine çok bozulur, alkol almaya başlar. Baloda Behlül ve Nihal çok güzel vakit geçirirler. Firdevs Hanım Behlül

ve Nihal'in ne kadar çok birbirlerine yakıştığını söyledikçe Bihter delirir, alkol almaya devam eder. Bihter, balo sırasında Behlül'ü arar, "Sadece bir gün bizim olsun istiyorum, seni seviyorum" der Behlül'de "Ben de seni seviyorum" şeklinde karşılık verir. Her ne kadar birbirlerinden kopmaya çalışsalar da gittikçe birbirlerine daha çok yaklaşmaktadırlar.

Şirkette toplantı yapılır, toplantı sonunda Adnan Bey Behlül'ü önemli bir iş için görevlendirir. Behlül iyi iş çıkarır, Behlül'ün şirket işlerine sarılmasından dolayı Nihat'ın canı sıkılır. Behlül eve iyi haberlerle gelince, Adnan Bey Behlül'e "Sana güvenebileceğimi biliyordum" der, Behlül'ün suratı asılır, "güven" kelimesi üzerine. Adnan Bey ve Behlül bahçede satranç oynarlar, Bihter'de onları izlemektedir. Behlül ve Bihter yalnız kalırlar, beraber içki içerler, Pazar günü Nihal'in üniversite sınavının olduğu gün beraber olmak için sözleşirler. Bihter otel odasında banyoya girer, elini yüzünü yıkar. Behlül üstünü çıkarır, Bihter düğmelerini çözmeye başlar, ama gergindir. Behlül Bihter'i kendine çeker sarılır "Bir otel odasında olmaz, çok zorlama, hadi git" der. Bihter çıkar eve gider.

Firdevs Hanım kızının evliliğini kurtarmak için harekete geçer, Elif'ten ayrılan Behlül'ü hemen Nihal'le dışarıya gezmeye gönderir. Behlül ve Nihal gece geç vakitte eve dönerler. Bihter'de uyumamıştır, bahçedeki serada Behlül'le buluşur. Behlül ve Bihter tutkuyla sevişmeye başlarlar. Serada sevişirler, ilk kez beraber olmuşlardır. "Çok özledim seni, sana doğrudan bakmayı bile özledim, hiçbir şey umurumda değil artık, benimsin benim" der Behlül. Bu sırada bahçede bir tabure devrilir, heyecanla bakar, aceleyle üzerlerini giyerler. Behlül korunun kapısından çıkar, dışarı gider. Bihter korunun kapısını kilitler, arkasına döndüğünde Nihal'i görür. Bihter'in küpesinin teki düşmüştür, eve dönerken Matmazel'e rastlarlar, onu da uyku tutmamıştır. Bihter dağılmıştır, kendinden utanır, atölyeye gidip ağlamaya başlar. Behlül geceyi teknede geçirecektir. Bihter'in aklına "Ne kadar babamın kızıyım desen de sen benim kızımsın" diyen annesinin sözleri gelir. Matmazel Nihal'e "O kadar masumsun ki dikkatli ol"

diyerek nasihat eder. Adnan Bey de bahçeye çıkmıştır Bihter'e bakmak için. Bihter serada küpesini arar fakat bulamaz, Adnan Bey'le birlikte eve dönerler.

Gazeteciler, magazin programında "Behlül ve Nihal arasında ortaya çıkardıkları aşkı" haber yapmışlardır. Adnan Bey çok sinirlenir, "Benim kızımı kimse diline dolayamaz" diyerek söylenir. Behlül Elif'i arar kızgınlıkla Elif planlamıştır herşeyi. Adnan Bey Behlül'ü çalışma odasına çağırıp kızar, dışarı çıkmayı yasaklar. Behlül bir süre ortalıktan kaybolacaktır, Amerika'ya gider.

Adnan Bey Bihter'in kendisinden uzak kalmasına anlam verememektedir, Bihter yatakta devamlı Adnan Bey'den kaçmaktadır. Bihter her fırsatta Amerika'daki Behlül'ü aramaktadır. Behlül internetten bir ev bulur, Bihter gidip bakacaktır. Bihter kendisine gelen mesajdaki adrese gider, ev boştur, içeri girer, birden Behlül'ü karşısında görür. Behlül sürpriz yapmıştır. Behlül ve Bihter sahildeki taş evde beraber olurlar. Bihter ve Adnan Bey, Behlül ve Bihter'in serada birlikte oldukları geceden beri hiç beraber olmamışlardır.

Behlül herkesi sahildeki evden idare etmektedir. Bihter kendisine bir çanta hazırlayıp evden çıkar, doğruca Behlül'ün yanına gider ve Adnan'la mecburen birlikte olduklarını söyler. Ağlayarak o eve bir daha gitmeyeceğini söyler. Firdevs Hanım sabah Adnan Bey'e Bihter'in gittiğini söyler. Adnan Bey Bihter'i arayarak eve dönmesini ister özür diler. Bihter birkaç gün düşünmek istediğini söyler. Adnan Bey'de çiftliğe gider, kafası çok karışıktır. Bihter Adnan' dan boşanmayı kafasına koymuştur. Firdevs Hanım Bihter'e mesaj atar, "Aptallık etme eve dön". Behlül Bihter'e korunmak için önlem alıp almadığını sorunca, Bihter sinirlenir "Bir de bebek çıkarmayayım başına değil mi".

Bihter taş evde, Behlül'ü beklerken annesinin babasını çiftlikte aldattığını ve annesinin kendisine "Ne kadar babamın kızıyım desen de benim kızımsın" dediğini hatırlar, elindeki içki bardağını kırar. Behlül'ü arar ve "Senin şu anda burada olman

gerekiyordu" der, çok kızar telefonu kapatır, çiftliğe doğru gitmektedir, Adnan Bey'e bütün gerçeği söyleyecektir.

Bihter yolda giderken kaza yapar, hastahaneye kaldırılır, bilinci açıktır. Behlül olanlardan kendisini sorumlu tutar. Bu arada Behlül' le tartışan Elif'te intihara teşebbüs etmiştir. İkisi de aynı hastahanededir. Elif kendine gelince Hilmi Önal'ı arar, Behlül çok canını yakmıştır ve Hilmi Önal'dan yardım ister. Elif, Ziyagil'lere karşı savaşmaya karar vermiştir.

Bihter Adnan'la yalnız kalmak ister, her şeyi açıklamasından korkan Behlül panikler. Behlül doktorla konuşalım eve gidelim sonra bakarız gibi konuşarak Bihter'i ikna eder eve gitmeye. Bihter Behlül'ü arar "Ben buraya ait değilim, sana aitim, bu böyle devam edemez, bu Adnan'a da haksızlık" der. Bihter Behlül'ün odasına gider, herşeyi bırakıp gitmek istemektedir, Behlül'ün kararsızlığı karşısında çıkar gider. Salonda Adnan'la karşılaşırlar, Adnan'ı öper, Behlül de ikisine bakmaktadır. Adnan Bey ve Bihter'in barışmasına herkes çok sevinir, Behlül çok bozulur. Behlül'den yüz bulamayan Bihter tekrar Adnan Bey'e dönmüştür. Çıkmak isteyen Behlül'e Bihter engel olur, "Evlilik yıldönümümüzde kimse bir yere kaçamaz" der.

Behlül Bihter'in odasına gider, tavırlarından rahatsız olmuştur. Firdevs Hanım gelir ve Behlül banyoya saklanır. Firdevs Hanım Bihter'e nasihat eder, evliliğini sürdürmesi gerektiğini söyler, "Adnan'dan başka kimseden hayır yok" der, evlilik yıldönümünü kutlar. Firdevs Hanım gidince Bihter Behlül'e kızar "Senin istediğin tek şey bu korkak, ürkek, kapıların arkasında bir ilişki, sana güvenmiyorum korkaksın" diyerek Behlül'ü kovar.

Firdevs Hanım yine harekete geçer, Nihal ve Behlül'ü birbirine yakınlaştırma peşindedir. Adnan Bey ve Bihter'in evlilik yıldönümü için çok büyük bir davet yapılır, Behlül gelmez, Adnan Bey arayıp kızar "Oğlum, niye gelmedin, telefon da açmadın". Sabah erkenden evden çıkar Bihter, Behlül'ün sahildeki evine gider. Bihter'i bir sürpriz

beklemektedir, Behlül akşam diskodan bir kız getirmiştir eve, yataktadırlar. Bihter hızla uzaklaşır, “Senden nefret ediyorum” diyerek. Behlül “Bana zaman ver” der, Bihter “Çoktan bitti, geri dön o zavallının yanına yatağını soğutma, bizim yatağımıza başka bir kadını aldın” diye kızar Bihter.

Behlül Bihter’i arar ve Nihal meselesinden kurtulmak için yardım ister, Bihter reddeder “Ne yaşıyorsan hakediyorsun” der. Behlül Bihter’e taş eve gelmesini teklif eder, Bihter reddeder, telefonu kapatır, fakat dayanamaz ve taş eve gider. Bihter Behlül’e senden nefret ediyorum dese de öpüşürler, “Geleceğini biliyordum” der Behlül. Taş evde sevişmeye başlarlar, “Niye sana direnemiyorum” der Bihter, “Bunun adı aşk” diye karşılık verir Behlül. Bu sırada olan biteni kameraya kaydeder Beşir. Görüntüleri kaydeden Beşir hızla uzaklaşır, arabanın sesini duyan Behlül bakar ama kimseyi göremez. Bihter ve Behlül geceyi birlikte geçirirler. Bihter Behlül’e “Seni ondan çok sevmiyorum ama seninle başka. Kendimden korkuyorum, hep çok kontrollüydüm” der. Bihter’in aklına babasıyla birlikte annesini sevgilisiyle yakaladıkları ve babasının kalp krizi geçirdiği gün gelir ve Behlül’e anlatır. “Hayatım boyunca ona benzemek en büyük kabusumdu şimdi tam anlamıyla onun kızı oldum” der ve ağlamaya başlar. Behlül “Sen o değilsin sen Bihtersin, sen aşksın, sen benimsin, sen benimlesin” diye karşılık verir.

Beşir eve gelir videodaki görüntüleri cd ye kaydeder. Beşir cd yi kargoyla Adnan Bey’e gönderir. Beşir, çalışmak için gemiye başvurur, işe başlayacaktır hemen, çok heyecanlıdır bir an önce gitmek istemektedir. Beşir’in gönderdiği kargo şirkete ulaşır. Matmazel Nihal’le Behlül konusunu konuşur ve duygularının karşılıksız olduğunu Behlül’ün dünyaya farklı bir yerden baktığını söyler bu sırada Beşir kapıdan konuşulanları dinlemektedir. Nihal de Behlül’ü çok sevdiğini, ona olan sevgisinin küçüklüğünden beri içinde büyüttüğü bir çiçek olduğunu söyler. Aynı hisleri kapıyı dinleyen Beşir de Nihal’e karşı paylaşmaktadır. Kapıyı dinleyen Beşir hızla şirkete doğru yol alır. Nihal’in “Behlül’e olan aşkımı kimse söndürmesin” demesinden dolayı cd yi geri almak için harekete geçmiştir. Şirkete gelen Nihat kendine gelen mektupları alır üzerinde kişiye özel yazan zarfta karışmıştır mektupların arasına. Nihat cd yi

bilgisayarına takar bu sırada odaya Beşir girer ve içinde hastahane raporları olduğunu söylediği cd yi geri ister. Nihat cd ye bakmadan geri verir Beşir'e ama şüphelenmiştir.

Behlül çok çaresizdir Bihter'e "Bir tarafta masum aşkıyla beni ezen Nihal, bir tarafta güveniyle ezen amcam, bir tarafta sen, (ağlar) günahımız. Allah'ım ben nasıl kurtulacağım bu işkenceden" der. Bihter "Seni ben kurtarayım bu işkenceden öyle olsun" der. Bihter'in de gözleri dolmuştur. Merdivenlerde ağlayan Behlül'ü Nihal görür ve "Bu gözyaşlarının sebebi ben miyim?" diye sorar, "Niye konuşmuyorsun benimle" der. Behlül "Çünkü imkansız, ben çok utanıyorum kendimden" der. Nihal kendisi için ağladığını düşünerek "Babam izin verdi" der. Behlül "Ben seni üzerim, (ağlamaya devam eder) sen bu dünyayı tanımıyorsun, o kadar masumsun ki ben seni incitirim, ben sana kıyamam" der.

Bihter taş eve Behlül'ün yanına gider, "Benim için bu iş bitti ama sen nasıl kurtulacaksın Nihal meselesinden" der. Bihter ısrarlıdır bu evlilik olmayacaktır. Behlül Bihter'le yaşadıklarından pişmandır, "Zarar verdiğimiz insanları düşünmüyoruz" der. Bihter "Hani bunun adı aşktı, bensiz olmayı göze alamıyordun, senin Behlül olduğunu unutmuşum" der ve ağlayarak taş evden ayrılır.

Behlül sürpriz yaparak çiftliğe gider. Nihal niye geldin diye sorunca "Seni görmek istedim" der. Nihal ağlar. Behlül Nihal'e "Ağlama, artık hiç kimse senin canını sıkamayacak. Hiç kimsenin seni üzmesine izin vermeyeceğim" der. Beşir gemide Behlül ve Nihal aşkıyla ilgili internette çıkan haberleri okur ve odasına gidip kayıt yaptığı cd yi kırar, hastalığı da ilerlemektedir gittikçe.

Tüm sosyetede yılbaşı balosu hazırlıkları sürmektedir, Çetin Özder de gelecektir baloya, Amerika'dan dönmüştür. Çetin Özder en zengin iş adamları listesinde 2. sıradadır ve bekardır. Nihayet balo günü gelir, "Koruncuk, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı" nın yardım yemeğidir düzenlenen. Firdevs Hanım kendisine yeni bir hedef bulmuştur, Çetin Özder. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı'nı tanıtan kısa bir

konuşmadan sonra yardımlarından dolayı Bihter Ziyagil'e şükran plaketi verilir. Bihter de vakıf hakkında konuşup teşekkür eder.

Bu arada evde de Rıza Kaptan ve Nesrin'in nişanı yapılmıştır. Bihter annesine kızar "Herşeyi hallettin şimdi kendine çalış, Çetin Özder Adnan Ziyagil'den daha sağlam bir kasa" der. Matmazel'in babası Lyon'da bir hastahanede vefat etmiştir, Paris'e gider Matmazel ve babası için kilisede cenaze töreni düzenler. Beşir'in hastalığı ilerlemektedir iyice, ağzından kan gelir. Beşir gemide rahatsızlanıp yere düşer. Behlül kalmıştır bir tek evde ve Beşir'in çalıştığı geminin elektrik mühendisi evi arar, Behlül'e Beşir'in hastalığını haber verir. Behlül Estonya'ya gider Beşir için. Beşir Behlül'e "Her şeyi biliyorum, Bihter Hanım'la seni biliyorum, serayı, kaybolan tek taş küpeyi, Riva'daki evde buluştuğunuzu biliyorum" der. Behlül şok olur, hiç beklemediği bir şeyle karşılaşmıştır tam her şey bitti derken.

Beşir, Behlül'e "Konuşulacak tarafı yok rezilliğinizin ikiniz de alçaksınız, Adnan Bey'i aldattınız" der. Behlül "Bilmememesi lazım Adnan Bey'in" der. "Rezaletinizi Nihal'le perdelemeye çalışıyorsunuz" diye karşılık verir Beşir. Behlül de "Kimse sana inanmaz, herkes Nihal'e aşık olduğunu biliyor. Ben artık Nihal'i seviyorum" der. Beşir "Eğer Nihal'in gözünde bir damla yaş görürsem sizi mahvederim" der. Akşam ki davetten önce Behlül Nihal'e sürpriz bir şekilde evlenme teklif eder. Nihal Behlül'ü salona götürüp Behlül'ün teklifini söyler ve yüzüğünü salondaki ev halkına gösterir. Bihter çok üzgündür. Adnan Bey şaşırdığını, beklemediğini ifade eder. Bihter'de Nihal'i tebrik eder, "Behlül hepimizi şaşırttı sözünün arkasında durdu aşkına sahip çıktı" der imalı bir şekilde.

Bihter ve Behlül öpüşürler, Bihter "Benden kopamayacaksın demiştim" der. Akşam evde nişan kutlaması yapılır. "Çok acı çekiyorum, beynim suçlu, yüreğim suçlu, keşkenin ne demek olduğunu en çok bu gece hissettim" der, Bihter Behlül'ü tebrik ederken. Behlül ve Nihal nişanı kutlamak için gece klübüne giderler. Evde Bihter çok hırçındır, Bihter dışında herkes uyumuştur. Behlül Nihal'e piyano çalar, Bihter de

piyano odasının balkonundadır. Nihal Behlül'den ilk gerçek öpücüğünü ister, tam bu sırada Bihter balkonda saksı devirir, Nihal öpücüğünü alamaz. Nihal yatmaya çıkar Behlül piyano odasına geri iner, balkona bakar Bihter piyano odasındadır, "Yapamıyorum sana dokunmasına dayanamıyorum" der Bihter ve Behlül'le öpüşmeye başlarlar, yukarıda Nihal yatağında çok mutludur.

Behlül ve Nihal düğün tarihini de az çok kararlaştırdıklarını söylerler, Bihter şoktadır. Gece Bihter yan odaya gidip kapıyı kilitler ve diğer odadan Behlül'ün odasına gider, evlilik meselesi için kızar Behlül'e, öpüşürler.

Bihter evin salonunda Behlül'ü öperken Adnan Bey Bihter'i arar, konuşurlar. Bihter Behlül'le Nihal'i yalnız bırakmamak için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Bihter tam bir krizdedir, her şeyi yanlış anlar, etrafa saldırmakta, sinirli hareketler sergilemektedir. Behlül'e de Nihal'e karşı mesafeli davranmasını söyler. Nihal birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini anlatıp düğün planları yaparken, evin salonunda da Behlül ve Bihter birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini söylemektedirler, el ele, göz göze "İçimizdeki müzik bitmeden sahneden çekilmeyeceğiz" derler.

Adnan Bey Hilmi Önal'ın söylediklerinden şüphelenmiştir Ahsen Hanım'a benimle konuşurken kimler vardı yanında diye sorar. Adnan Bey'in odasında dinleme cihazı ararlar, Bülent'in eskiden Sait hakkında dediklerini hatırlar, Sait'ten şüphelenir. Adnan Bey'e bir zarf içinde Riva'daki evin anahtarı gelmiştir. Peşinden Adnan Bey'e ve Bihter'e aynı anda zarf gelir, zarftan Bihter'in yediği trafik cezasının makbuzu çıkar, oysa ki önceki akşam Bihter yalanlamıştır böyle bir iddiayı. Adnan Bey Riva'daki taş eve gider, merakını yenemeyip ve yataktaki yastığı koklar, Bihter'in kokusudur yastıktaki. Hilmi Önal Adnan Bey'i arar ve "Yazık sana" der, Adnan Bey "Öldüreceğim seni" diye bağırır, çok sinirlenir, evdeki eşyaları dağıtır, çıkar.

Hilmi Önal Bihter'i de arar ve "Adnan Ziyagil şu anda Riva'da, kocan ihanetini öğrendi" der. Salona giden Bihter bayılır. Adnan Bey yol kenarında bir lokantada durur

içmeye başlar. Sait deşifre olduğunu anlayınca kaçar. Sait Hilmi Önal'a ulaşmaya çalışır fakat artık işi bitmiştir, telefonlara cevap alamaz. Sait'e bir miktar para gönderir Hilmi Önal ama ciddi bir miktar değildir. Behlül Riva'daki eve gider ve Adnan Bey'in parçalanmış cep telefonunu bulur, dönerken Adnan Bey'i içtiği lokantada görür, taksiye biner ağlamaya başlar, pişmandır yaptıklarına. Firdevs Hanım söylenenlerin yalan olduğunu iddia ederek "Bu hakareti kabul edemeyiz" diyerek evde dolanmaktadır. Behlül eve gelince odaya gider ve Bihter'i arayıp gördüklerini anlatır, ağlar, çok pişmandır, Bihter'de ağlar. "Her şeyin bittiği yerdeyiz, gitme zamanı geldi" der Bihter, Behlül "Hayır hayır" der, ağlıyorlardır.

Adnan Bey'e ulaşamazlar bir süre. Sonunda Adnan Bey'den haber gelir Matmazel'in evindedir. Bihter her şey bitti diyerek eşyalarını toplamaya başlar, çekip gidecektir. Behlül de odasında eşyalarını toplamaktadır. Adnan Bey'in de kafası karışıktır ne yapacağını bilememektedir. Akşam nihayet Adnan Bey eve döner, Bihter'i sorar, Firdevs Hanım Bihter'in gittiğini söyler, bu hakarete dayanamamış ve Adnan Bey'i terketmiştir. Bu sırada Nihat Sait'i yaka paça eve getirir, Sait her şeyi itiraf etmiştir. Behlül'ün evine Bihter'e ait izler bırakmıştır Sait. Adnan Bey Sait'e saldırır, polis çağırırlar, Hilmi Önal'a dava açacaktır Adnan Bey. Firdevs Hanım Bihter'den eve dönmesini ister ama Bihter kararlıdır "O eve bir daha dönmeyeceğim". Firdevs Hanım Adnan Bey'e "Onu çok kırdınız" der, her şeyi bildiği halde üste çıkmaktadır. Behlül ortalık sakinleşince gideceğini söyler. Bihter ve Behlül telefonlaşırlar önce ayrı ayrı yurtdışına gidip sonra da gizlice, buluşacaklardır.

Adnan Bey Behlül'le konuşur, özür diler, fakat Behlül "Yeter artık dayanamayacağım" der, çıkar. Nihal, Behlül'ün elinden gitmesine sebep olan babasına "Senden nefret ediyorum" der. Nihal Behlül'ün peşinden giderken bayılır, hastahaneye kaldırırlar. Bihter'de Nihal'i ziyarete hastahaneye gelir ve Behlül'e hamile olduğunu söyler. Bihter artık gitmek gerektiği hususunda ısrarlıdır. Hamile olduğunu ve bunun Behlül'den olduğunu düşünmektedir. Behlül Bihter'e inanmaz ve mahsus yaptığını düşünür. Bihter ise "Senin çocuğunu doğuracağım" der Behlül'e.

Firdevs Hanım Adnan Bey'e Bihter'in otel odasını bildirir. Adnan Bey otele gider ve Bihter'le konuşur. Bihter kararlıdır eve dönmeyecektir. Adnan Bey'in ardından Behlül gelir, içeride konuşulanları dinlemiş olan Behlül "İçeride bambaşka bir kadın konuşuyordu" der, iyice Bihter'den uzaklaşmaktadır. Bihter ona hamile olmadığını söyler, Behlül aşşağılar gözlerle Bihter'e bakar ve "Sen gerçekten Firdevs Hanım'ın kızıymışssın" der. Bihter ona tokat atar, "Defol" diye bağırır. Behlül "Gözünü kırpmadan yalan söylüyorsun beni de amcam gibi oyuncak ettin kendine. Yaşadıklarımızın sebebi sensin" der. Bihter de "Sen rezil bir adamsın. Nihal de anlayacak kim olduğunu" diye bağırır. Behlül "Nihal'i entrikalarınla kirletemeyeceksin" der ve çıkar.

Bihter sinir krizine girer. Firdevs Hanım'ın kızı olarak nitelenmek Bihter'i çok yaralamıştır. Firdevs Hanım Bihter'i arar, Bihter annesine "Senden ne kadar nefret ettiğimi bir kere daha anladım, Melih Bey Takımı bir gol daha yedi" der. Behlül eve arka kapıdan döner ve seraya gider, adeta günah çıkarıyordur serada, suçludur.

Bihter gerçekten hamiledir ve bebeği aldırmak için doktora gider, doktor tekrar hamile kalamamama riski olduğunu söyler. Bihter kürtaja girer, anestezi verilince defalarca "Bu bebeği çok istiyorum" demiştir, kürtajı yapmaz doktor. Bihter ağlayarak doktora teşekkür eder, mezarlığa gider ve babasıyla dertleşir, karnındaki bebekten bahseder ve Behlül'ün kendisine döneceğini söyler. Bihter'e göre Behlül kendini kandırmaktadır ve geri dönünce aşklarını büyüteceklerdir. Behlül'ün de aklında Bihter vardır, radyoda çıkan bir aşk şarkısında Bihter'i hatırlar. Akşam yemekte Bihter'in jinekoloğa gitmiş olduğunu öğrenirler, Behlül gerçekten hamile olduğunu anlar Bihter'in.

Behlül gazetecilere Nihal'le çok mutlu olduklarını ve yakında evleneceklerini söyler heyecan içinde. Behlül'ün açıklamalarını akşam tv de seyreden Bihter Adnan'ı arar ve "Sana söyleyeceklerim var" der. Adnan Bey Bihter'in ayrılmak için konuşmak

istediğini düşünür fakat Bihter Adnan Bey'e eve dönmek istediğini söyler ancak bu seferde Adnan Bey düşünmek istediğini söyler.

Bihter Peyker'i arar gideceğini söyler, "Paramparçayım, yorgunum, benim bir suçum yok" der, ama pişman değildir. "Çocukları öp benim için" der kapatır telefonu, ağlar. Firdevs Hanım Adnan Bey'i arar ve Bihter'in Peyker'i arayarak gideceğini söylediğini ve Bihter'in hamile olduğunu bildirir. Bihter mezarlıktadır, babasıyla vedalaşmaya gelmiştir. Adnan Bey de gelir mezarlığa. Mezarlıkta Firdevs Hanım Adnan Bey'i arar ve telefonu Bihter açar annesine kızar, bebek meselesini yalanlamaya çalışır. Firdevs Hanım yoksa bebek Behlül'den mi diye düşünür. Bihter Adnan Bey'e "Bizi barıştırmak için annem yalan uydurmuş" der. Adnan Bey ve Bihter mezarlıkta konuşup barışırlar, fakat Bihter geri dönme konusunda kararsızdır. Behlül geri dönmemesine dair bir mesaj yazar Bihter'e. Bu mesaj karşısında Bihter, yani Firdevs Hanım'ın kızı tabi ki geri dönecektir. Bihter eve döner, bebek falan olmadığını Firdevs Hanım'ın başının altından çıktığını söyler.

Behlül ve Nihal tekneyle açılırlar dolunay gecesinde. Firdevs Hanım ve Çetin Özder de evliliğe doğru gitmektedirler. Behlül ve Nihal gemide Bihter'in de aklı onlardadır. Bihter çok gergindir, hıncını mutfak çalışanlarından alır, mutfağa iner ve Cemile'yi işten kovar. Oysa ki Adnan Bey Cemile'yi kovmak değil konuşmak istemektedir. Süleyman Efendiler de işten ayrılmak istediklerini söylerler, bu talepleri kabul görür.

Behlül ve Nihal eve gelir yukarı çıkarlar, Bihter onlara bakmak için yukarı çıkınca ikisini öpüşürken görür ve altüst olur, dağılır. Nihal Bihter'i odasına çağırır ve heyecanla "Biz dün gece ilk defa birlikte olduk" der, dün gece yaşadıklarını anlatır. Behlül Nihal'e "Sende arınmak istiyorum" demiştir. Nihal Behlül'ü "Kafasında hiçbir plan olmadan sevmektedir" Behlül'ün deyimiyle. Bihter bütün sinirini mutfaktakilerden çıkarmaktadır. Behlül'den yüz bulamayan Bihter etrafa saldırır. "Ben bu evin

hanımıyım, Adnan Ziyagil'in karısıyım" diyerek haykırır evde. Bihter, Behlül ve Nihal'i samimi bir şekilde görünce yatak odasına gider aynaya bir eşya fırlatıp kırar.

Süleyman Efendiler evden ayrılır. Nesrin'le evlenecek olan Rıza Kaptan ilgilenecektir Ziyagil yalısının işleriyle. Matmazel'in yanına yerleşir Süleyman Efendi ve Şayeste Hanım.

Bihter annesine "Bu evliliği engelle" der, eğer yapmazsa Adnan'a Behlül'le ilişkisini söylemekle tehdit eder. "Ben Adnan'dan bu sebeple ayrılırsam sen de evlenemezsin" diye de ekler. "Onlar gözlerimin önünde birbirlerini severken ben acıyla kıvranıyorum, ölüyorum. Bu evliliğe engel ol" der annesine. Firdevs Hanım bu evliliğe engel olacaktır ama Bihter'e "Sen de bu adamdan kurtulacaksın" der.

Beşir Süleyman Efendi'yle konuşur ve kasadan bahseder "Eğer bana bir şey olursa kasayı aç içindekileri Matmazel'e ver" der. Beşir Fransız La Paix Hastanesinde yatmaktadır. Behlül "Sakladığın herhangi bir şey var mı" diye sorar Beşir'e ama aradığı cevaba ulaşamaz. Süleyman Efendi kasanın anahtarını Matmazel Deniz Hanım'a verir.

Bihter ve Behlül koruda koşarken karşılaşırlar öpüşmeye başlarlar. Birbirlerini çok özlemişlerdir. Yerlerde yatıp öpüşürler. Bihter birbirlerini istediklerini söyler ama şartı vardır, Behlül'ün Nihal'i bırakması. Firdevs Hanım Bihter'in odasına gider ve "Ben senin için o kadar tehlikeye atılıyorum ama sen hala Behlül'ün peşindesin, söz vermiştin vazgeçmek için" diyerek kızar. Bihter çok emindir, Behlül beni seviyor Nihal'le evlenmeyecek der. Firdevs Hanım "aptal" der kızına. Firdevs Hanım Bihter'in yanındayken Behlül arar, Firdevs Hanım görür telefonu, "Ben artık yokum neyi hakediyorsan onu yaşayacaksın" der. Bihter gittikçe yalnızlaşmaktadır.

Bihter Behlül'e "Amcanın imkanlarından vazgeçemediğin için evleniyorsun Nihal'le" der. Behlül Beşir'le konuşur ve yaptıklarından ne kadar pişman olduğunu anlatmaya çalışır, hiçbir zaman temizlenemeyeceğini söyler. Nihal'i gerçekten çok

sevdiğini, Nihal sevilmeyi hakettiği için sevdiğini ve de kendisinin bunu hiç haketmediği halde sevdiğini söyler. Bunları konuşabileceği bir tek Beşir vardır dünyada o yüzden Beşir'le konuşmuştur. Beşir kasadaki cd den bahseder ve onu vereceğini, yoketmesini söyler. Beşir cd de görüntüler olduğunu söyler Behlül'e, Adnan Bey'e vermeyi düşündüğünü fakat vazgeçtiğini söyler. Nihal'in mutluluğu için her şeyden vazgeçmiştir Beşir. Süleyman Amca'ya söyleyecektir Behlül ve cd yi alıp kıracaktır Behlül. Beşir Behlül'ün telefonundan Süleyman Amca' yı arar ve cd' yi alıp Behlül'e vermesini söyler. Behlül bankaya gider fakat Matmazel de oradadır cd elindedir. Behlül Matmazel'in elinden cd yi alır. Behlül cd ye deniz kenarında bilgisayarından bakar cd yi kırıp denize atar.

Bihter "Benden başka hiç kimse bunu açıklamaya cesaret edemez, beni bunu açıklamaya mecbur etme" der Behlül'e. Tek tehlike Bihter'dir artık. Behlül'ü bu evlilikten vazgeçirmeye çalışır. Bihter, rüya gördüğünü, taş evde beraber olduklarını ve dünyada başka hiç kimse olmadığını söyler, ama Behlül Bihter'le yaşadıklarından pişmandır, geri dönmeyecektir kararından. Bihter annesine de bu evlilik olmayacak der. Bihter çıldırmıştır Nihal'i arar her şeyi söylemek için, Firdevs Hanım alır elinden telefonu. Bihter bu evlilik asla olmamalı der ama Firdevs Hanım kendisi için de korkmaktadır artık. Bihter'e yaşanacakları anlatır vazgeçirmek için.

Adnan Bey'in avukatı gelerek daha önce Adnan Bey'le paylaşmadığı bilgileri paylaşır. Adnan Bey olan bitenleri düşünmekte ve parçaları birleştirdikçe şüpheleri artmaktadır. Adnan Bey'in kafası çok karışmıştır. Adnan Bey Nihal'e birkaç yıl önce daha mutluyduk der. Taş eve gider ve Bihter'i, Behlül'ü evin telefonundan arar. Bihter Behlül'e Adnan'ın taş eve gittiğini söyler, "Her fırsatta bu evlilikten kaçmak istiyorsun düşünme bu gece kaçalım . Birbirimizden başka kaybedecek birşeyimiz yok" der. Behlül 10 gün sonra evlenip gideceğini söyler.

Bihter koruda Behlül'le buluşur. Bihter Behlül'ü öper, "Her şeyi hazırladım kaçalım" der. Behlül Bihter'e "Seninle vedalaşmaya geldim. Bugüne kadar değer

verdiğim herkese, herşeye ihanet ettim ben. Etrafımıza yeterince zarar verdik, çılgınlıktı yaşadığımız bitti, bundan sonra bir tek hata bile olmasın" der. Bihter "Sen benim sorun çıkarmayacağımdan emin olmak için gelmişsin" der. "Sen beni sevmiyorsun öfkelisin" diye cevap verir Behlül. "Kendini feda ettiğini düşünüyordum son ana kadar, ne kadar bencil olduğunu düşünmüyordum son ana kadar" der Bihter, uçak biletlerini yırtar ve gider. Behlül ağlıyordur. Yerdeki kağıt parçalarını Behlül toplar fakat biri kalmıştır onu da Matmazel alır.

Bihter odasında krizdedir. Bihter ağlamaktadır devamlı "nasıl dayanacağım" der. Adnan Bey eve gelir, çok gergindir, kafası çok dağınıktır. Açık açık Bihter'e "Ben ayrılmak istiyorum, evliliğimizin geleceğini göremiyorum" der. Bihter "Başka biri mi var" der. Adnan Bey "hayatımda sadece sen varsın veya yoksun" der. Bihter boşanma kararı karşısında "Bu kadar basitti aslında" der mırıldanarak. Adnan Bey "Hala bütün bir hayatı benimle paylaşmak istediğinden emin misin ?" der, Bihter "Seni seviyorum" diye cevap verir. Adnan Bey düğünden sonra bu fikri uygulamak istediğini söyler. Bihter "Haklısın, ikimiz için de en iyisi olur" der. Bihter sinirden gülmektedir.

Adnan Bey yürüyüşe çıkar. Bihter Behlül'ü arar ve boşanma kararını söyler, "Artık özgür olacağım" der. Behlül'ü evlenmekten vazgeçirmeye çalışır. Behlül Nihal'le evleneceğini söyler. Beşir Adnan Bey'e bildiklerini söylemek ister, artık bu yük çok ağır gelmektedir. Nihal ve Bihter telefonda konuşurlar, Bihter Nihal'e "Sen kazandın ben kaybettim" der. Bihter annesine "Bugün herkes herşeyi öğrenecek, bugün bu evden gideceğim. Neler olacak çok merak ediyorum. Buradan hemen uzaklaş bugün bu evde büyük bir fırtına kopacak" der.

Nihayet düğün günü gelmiştir. Matmazel mezarlıkta Adnan Bey'e "Behlül Nihal'e ve size ihanet ediyor , benim hissettiğim ama Beşir'in bildiği şeyler var" der. Firdevs Hanım Behlül'e mesaj atar "Bihter her şeyi itiraf edecek, çabuk gel bir şeyler yap" der. Behlül hemen çıkar aceleyle, Bülent'e hemen döneceğim der. Bülent'te mesajı okumuştur, Nihal'e de söyler. Adnan Bey eve gelir ve Beşir'in yanına gider, her şeyi

anlat der. Bihter banyodan çıkmıştır, Behlül'le telefonda konuşurlar, Behlül Bihter'e "Hayatımızı mahvetme" der. Bihter Behlül'ün kendisine geldiğini zannetmekteyken Behlül aslında onu susturmak için gelmiştir. Beşir Adnan Bey'e Bihter ve Behlül'ü gördüğünü anlatır. Adnan Bey eve doğru gelir, Behlül Bihter'in yanındadır. Adnan Bey "Bihteer" diye bağırır. Bihter'in elinde silah vardır, göğsüne dayar. Bu sırada Firdevs Hanım evden çıkmaktadır, elinde çantayla. Nihal "Bihter neyi itiraf edecek ?" diye sorar. Bihter ve Behlül aynı odadadır, Adnan Bey kapıyı açar "Sen benim oğlumdun" der, Bihter tetiği çeker kendini vurur, ölmüştür.

Firdevs Hanım felç geçirir. Beşir de ölür, aynı gün iki cenaze çıkar evden. Cenaze törenleri düzenlenir. Nihal hastahanede yataktadır, başında babası ve Bülent. Adnan Bey "Uzun bir seyahate çıkacağız hep güneş olan bir yere gideceğiz" der. Eve döndüklerinde her şeyin eskisi gibi olacağını anlatır çocuklarına ama Beşir olmayacaktır hayatlarında. Behlül Bihter'in mezarına gider ve suçun kendisinde olduğunu ifade eden cümleler kurar, ama artık çok geçtir. Adnan Bey ve Nihal bahçede oturur, konuşurlar. Kirlerinden arınmışlardır. Yeni bir eve taşınacaklardır. Bülent bağırır "Baba evi kapattık". Ablasına sarılır yeni eve bayılacaksın der. Nihal arabanın arkası daha rahat der arkaya biner, Matmazel Adnan Bey'in yanına oturur tıpkı eşi gibi. Araba hareket eder, sonbahar yaprakları yerlerde sürüklenmektedir.

3.5 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN LAJOS EGRİ YÖNTEMİYLE ÇÖZÜMLENMESİ

Aşk-ı Memnu dizisine ilişkin çözümleme yapabilmek için Lajos Egri'nin tüm dramatik ürünlerin ortak bir oluşum yapısı olduğu varsayımından hareketle oluşturmuş olduğu çözümleme yönteminden faydalanılacaktır. Dizi filmlere ilişkin bölümde de anlatıldığı üzere televizyonlarda yayınlanan dizi film ve seriyaller ortak yapılara sahiptirler ve bu durum bir yöntemle çözümleme yapabilme imkanını vermektedir.

Egri'ye göre, her hikâyede olması gerekli eylemler bir önerme içermelidir. Önerme tartışmaya temel teşkil eden görüştür, nedendir. Bir önermede olması gerekli öğeleri de karakter, çatışma ve sonuç olarak belirlemiştir. Egri çözümlemesinin temeline karakteri yerleştirir ve öncelikle insanın çok iyi tanınması gerektiğini önerir.[151] Burada ele alınan dizide de karakterlerin önemi oldukça fazla olduğu, dizi film karakterlerin savaşı şeklinde geçtiği için Egri'nin çözümleme yöntemi oldukça faydalı olacaktır. Aşk-ı Memnu'da ele alınan aşk ilişkileri adeta bir satranç oyunu gibidir, birbirinden uzaklaşan aşıklar hemen bir diğer aşkına yakınlaşmakta, sonra tekrar diğer aşkına geri dönmektedir.

Egri'ye göre, insanın fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik olmak üzere üç boyutu vardır. Bu üç boyutu dikkate almadan, insan varlığını tanıyamayız. Bir insanı incelerken başta gelen boyut, fizyolojik boyuttur. Bir kamburun dünya görüşü ile kusursuz vücut yapısına sahip birisinin dünya görüşü arasında tam bir karşıtlık olduğu her türlü tartışmanın dışında bir gerçektir. Bir topal, bir kör, bir sağır, bir çirkin, bir güzel, uzun boylu, kısa boylu biri her şeyi kendileri gibi olmayanlardan başka gözle görürler. Hasta insan için sağlık her şeyin üstündedir; sağlıklı bir insan ise, sağlıklı olmanın önemini ya küçümser ya da hiç aklına getirmez.

İkinci olarak sosyolojik boyut önem kazanır. Bodrum katında doğmuşsanız, oyun yeriniz kentin pis sokaklarıysa; sizin davranışlarınız, tepkileriniz, elbette varlıklı evlerde doğup tertemiz oyun alanlarında oynayan çocukların davranışlarıyla tepkilerinden farklı olacaktır.

Üçüncü boyut olan psikolojik boyut, ilk iki boyutun ürünüdür. Fizyolojik ve sosyolojik boyutların birleşik etkileri tutkunun, düş kırıklığının, değişik huyların, davranışların, komplekslerin doğmasına neden olur. Psikolojik boyut öncekileri tamamlar.

---

[151] Lajos Egri , *Piyes Yazma Sanatı*,(Çev. Suat Taşer), Papirüs Yayınevi, İstanbul, 2004, s.52-54.

Üç boyutlu bir karakter yapısının nasıl ve nelerden oluştuğunu ayrıntılarıyla gösteren bir taslak olarak Egri aşağıdaki listeyi verir:[152]

Fizyolojik Boyut;

1. Cinsiyet
2. Yaş
3. Boy ve kilo
4. Saç, göz, cilt rengi
5. Tavır, hareket ve duruş
6. Görünüş: Yakışıklı, şişman, ya da zayıf, temiz, zarif, hoş, pasaklı. Baş, yüz ve dudakların yapısı.
7. Kusurlar: Biçimsel bozukluklar, doğaya aykırı yönler, doğuştan gelme özellikler, Hastalıklar.
8. Kalıtım

Sosyolojik Boyut;

9. Sınıfı: İşçi, yönetici, kentsoylu
10. Uğraş: Yapılan iş, çalışma süresi, gelir, çalışma koşulu, sendikalı ya da sendikasız oluşu, kuruma karşı tutumu, çalışmaya uygunluk
11. Eğitimi: Okuduğu okulların sayısı ve niteliği, alınan notlar, çok sevilen, az sevilen konular, yetenekler, eğilimler.
12. Ev yaşamı: Aile içi ilişkiler kazanma gücü, öksüz/yetim, ana-baba ayrılmış ya da boşanmış, ana-babanın alışkanlıkları, ana-babanın zihinsel gelişim düzeyi, ana-babanın kusurları, savsaklama, ihmal, karı-kocalık durumu
13. Dini inanç
14. Irk, milliyet
15. Çevre içindeki yeri: Arkadaşları arasındaki durum, lider olmak, kulüplerde, spor etkinliklerinde önde gelmek
16. Hoşlanılan şeyler: Kitap, gazete, dergi okumak vs.

Psikolojik Boyut;

[152] L. Egri , 2004, s. 56-57.

17. Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler
18. Kişisel davranışa yön veren güçler (önermeler), tutku
19. Umduğunu bulamama, düş kırıklıkları
20. Mizaç: Sinirli, uysal, karamsar, iyimser
21. Yaşama karşı tutum: Ezik, savaşkan, saldırgan
22. Kompleksler:Saplantılar, yasaklar, boş inançlar, taşkınlık, hastalıklar, yılgınlıklar
23. İçedönük, dışadönük, ikisi ortası
24. Beceriler: Dil ve yetenekler
25. Nitelikler: Düş gücü (imgelem), yargı gücü, beğeni, denge
26. Zeka düzeyi

Nurdan Öncel Taşkıran, "Aşk-ı Memnu" dizisine ilişkin olarak Lajos Egri yöntemiyle yaptığı çalışmada; "Sağlam temellere dayanmayan ve ön hazırlığı olmayan aile kurumunun alelacele oluşturulması bu kurumu yaratanları felakete sürükler" ana fikri ile yerleşen hikâyenin, bunların hepsini kapsayacak bir veya birkaç önermesi olabileceğini söyleyerek; "Davul dengi dengine vurmalı", "Yasak aşk felâket getirir", "İhanetin bedeli ağırdır", "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al", "Gerçekleri zamanında fark etmek insanların mahvını engelleyebilir" şeklindeki önermelerin değerlendirilebileceğini belirtir.[153]

Aşk-ı Memnu romanı ve dizisinin genel hikayesi değerlendirildiği zaman kesinlikle yukarıdaki şekilde önermeler çıkartılabilecektir. Ancak dizinin izleyiciye "aşkı arayan bir aşk hikayesi" şeklindeki sunumundan ve dizide baş karakter olan Bihter'in de bu "aşkı arayan kişi" olarak işaret edilmesinden görüleceği gibi; dizi "aşkının peşinden giden genç bir kadın ve buna hakettiği karşılığı vermeyen çapkın bir genç" arasındaki hikayeye indirgenmekte ve "aşk" sunulurken yukarıdaki önermelerin gözden kaçırıldığı rahatlıkla görülmektedir.

[153] Nurdan Öncel Taşkıran , Roman Uyarlaması Televizyon Dizilerinde Kadın Karakterlerin Karakter Çözümlemeleri: Eski Ve Yeni 'Aşk-ı Memnu', *3. Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın:Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu*, 28-30 Nisan 2010, Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı, Konya, 2010, s. 259

Aşağıda, dizinin temel karakterleri olan Bihter, Behlül, Nihal, Adnan Bey ve Firdevs Hanım, Lajos Egri'nin karakter çözümleme yöntemine göre çözümlenmiştir:

BİHTER

Fizyolojik Boyut;

1. Cinsiyet: Kadın
2. Yaş: 25
3. Boy ve kilo: 1,64 ve 50
4. Saç, göz, cilt rengi: koyu kahve, kestane, buğday
5. Tavır, hareket ve duruş: yaşına göre oldukça olgun, alımlı, albenisi olan
6. Görünüş: Oldukça güzel, giyim kuşamına dikkat eden, zaman zaman saç şeklini ve rengini değiştiren bakımlı
7. Kusurlar: Yok
8. Kalıtım: Yok

Sosyolojik Boyut;

9. Sınıfı: Kentsoylu
10. Uğraş: Temel bir uğraşı yok, tüketici sınıfta. Zaman zaman hayır işleriyle uğraşan bir dernekte çalışıyor
11. Eğitimi: Amerika'da bir üniversiteden mezun, İngilizce biliyor, piyano çala biliyor
12. Ev yaşamı: Aile içi ilişkileri gel-gitler halinde, hiç kimseyle ilişkisi düzeyli ve düzenli değil, evde giyinip kuşanmak, dergi karıştırmak, dvd seyretmek, çocuklarla video oyunu oynamak gibi uğraşlarla vakit geçiriyor, evin çalışanlarıyla devamlı kavga halinde, ev dışında spor salonu, restaurant, klüp, Ahsen Hanımın çiftliği, eğlence mekanları, babasının mezarı, Behlül' le beraber oldukları taş ev gibi mekanlarda bulunuyor
13. Dini inanç: Hiçbir belirti yok, dizinin sonunda İslam inancına göre kesinlikle yasaklanmış olan intihar eylemini gerçekleştiriyor
14. Irk, milliyet: Beyaz Türk

15. Çevre içindeki yeri: Melih Bey Takımı'ndan, Firdevs Hanımın kızı, Adnan Ziyagil'in karısı, eşinin verdiği güçle başarılı bir dernek başkanı
16. Hoşlanılan şeyler: Eğlence ve gösteriş odaklı herşey, lüks eşyalar, mücevherler

Psikolojik Boyut;

17. Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler: Kocasını eşinin yeğeniyle aldatacak ve bunu uzun süre devam ettirecek kadar düşük, bu durumu devam ettirmek için yalan söylemekten çekinmeyen, partnerine yoğun duygular besleyen, kıskanç ve takıntılı, sevdiği insana son derece bağlıdır ve dolayısıyla, reddedilmekten korkan sorunlu bir aşık
18. Kişisel davranışa yön veren güçler (önermeler), tutku: Tutkulu bir aşık, aşkını elde etmek ve başkasına kaptırmamak için her şeyi yapabilir, kendini öldürmek dahil
19. Umduğunu bulamama, düş kırıklıkları: Mutsuz evliliği, aşkına karşılık bulamama
20. Mizaç: İşler yolunda giderken uysal, mutlu, sevecen, iyimser; işler yolunda değilse saldırgan, sinirli, karamsar
21. Yaşama karşı tutum: Savaşkan, fakat çaresiz kalınca terk edip kaçmaya eğilimli, kendini alkole veren
22. Kompleksler: Ben merkezli bir hayat, annesine benzeme saplantısı, stres altında, zor durumda saldırganlaşması, çevredeki her şeye hakim olma isteği
23. İçedönük, dışadönük, ikisi ortası: Hakimken dışa dönük, yenikken içe dönük
24. Beceriler: Yardım derneklerinde görev alması, piyano ve video oyunlarında iyi
25. Nitelikler: Tutkularına yenik düşene kadar oldukça mantıklı, yönetim kabiliyeti olan, becerikli, ama yenik düştükten sonra dengesiz, hata yapan
26. Zeka düzeyi: Zeki

BEHLÜL

Fizyolojik Boyut;

1. Cinsiyet: Erkek

2. Yaş: 26
3. Boy ve kilo: 1,87 ve 80
4. Saç, göz, cilt rengi: sarı, mavi, buğday
5. Tavır, hareket ve duruş: Kadınların dilinden anlayan, çekici
6. Görünüş: Oldukça yakışıklı, çevredeki bütün kızların ilgisini çekecek atletik yapılı
7. Kusurlar: Yok
8. Kalıtım: Yok

Sosyolojik Boyut;

9. Sınıfı: Kentsoylu
10. Uğraş: Uzun süredir bitiremediği üniversitede öğrenci, zaman zaman amcasının şirketine uğruyor, aylak takımından, amcasının hazır parasını harcadığından oldukça savurgan.
11. Eğitimi: Başarısız bir öğrenci, üniversiteye devam ediyor
12. Ev yaşamı: Babası küçükken vefat etmiş, daha sonra amcası tarafından büyütülmüş, aile içinde herkes tarafından sevilen, arkadaş çevresince de aranıp sorulan, geniş ilişkilere sahip, ev dışında eğlence mekanları, spor salonu, okul, klüp, Bihter'le yasak ilişki yaşadığı taş ev
13. Dini inanç: Hiçbir belirti yok
14. Irk, milliyet: Beyaz Türk
15. Çevre içindeki yeri: Arkadaşları arasında sevilen, aranan
16. Hoşlanılan şeyler: Kızlar, cinsellik, eğlence , araba kullanmak

Psikolojik Boyut;

17. Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler: Bir çok kız arkadaşı var, Bihter'in ablası Peyker'le ilişkisi olmuş, onu aldatmış, sonra sırayla nişanlısı Elif'le evlenmeden beraber yaşıyor, onu da aldatıyor, amcasının karısı Bihter'le beraber oluyor, hatta Bihter'i bile aldatıyor, amcasının kızı Nihal'le evlenmeden önce ilişki yaşıyor, dizideki evin görevlileri dışındaki bütün genç kadınlarla ilişkisi oluyor. "Dünya kocaman bir bahçe, kızlar o bahçeyi süsleyen çiçektir her birinden ayrı bir koku ayrı bir zevk almalı" felsefesinde yaşıyor

18. Kişisel davranışa yön veren güçler (önermeler), tutku: Cinsellik odaklı yaşıyor, Bihter'e "Daha önceki bütün ilişkilerimde galiptim bu sefer başka" diyor ama daha sonra 2 ilişki daha yaşıyor. Aşk oyunu oynuyor ve onu kazanmaktan hoşlanıyor, hiçbir ilişkisi uzun sürmüyor, partnerini artık sıkıcı bulduğunda ya da iş ciddiye bindiğinde ilişkisini bitiriyor
19. Umduğunu bulamama, düş kırıklıkları: Aşık olduğunu söylediği halde amcasından kaynaklı zenginliği bırakıp Bihter'le gidememesi, amcasının güvenine ihanet etmesi, Nihal'in masum aşkına karşılık verememesi
20. Mizaç: Uyumlu, her ortama giren, erkeklerden ziyade kadınlarla daha iyi anlaşan
21. Yaşama karşı tutum: Amcasından kaynaklanan zengin ve rahat ortamı seven, eğlenmeyi ve zevk almayı iyi bilen
22. Kompleksler: Cinsel olarak sapkın, ilişki yaşamadan duramayan
23. İçedönük, dışadönük, ikisi ortası; Dışadönük
24. Beceriler: Fransızca, piyano
25. Nitelikler: İnsan ilişkileri güçlü
26. Zeka düzeyi: Zeki

NİHAL

Fizyolojik Boyut;

1. Cinsiyet: Kadın
2. Yaş: 18
3. Boy ve kilo: 1,58 ve 47
4. Saç, göz, cilt rengi: kumral, yeşil, buğday
5. Tavır, hareket ve duruş: Masumiyetiyle ön plana çıkan, gösterişsiz, sade, ağır, mesafeli
6. Görünüş: Güzel fakat çok çekici değil, soğuk bir yapısı var
7. Kusurlar: Yok
8. Kalıtım: Annesini kaybetmiş, babasını kaybetmekten korkuyor.

Sosyolojik Boyut;

9. Sınıfı: Kentsoylu

10. Uğraş: Öğrenci
11. Eğitimi: Liseden ikincilikle mezun oluyor, üniversite sınavında bayılıyor
12. Ev yaşamı: Aile içinde babası, kardeşi Bülent ve Matmazel tarafından seviliyor. Mutfak çalışanlarından Beşir Nihal'e aşık, Süleyman Efendi kendi kızından daha çok seviyor. Üvey annesi Bihter ve Firdevs Hanım masumiyetinden dolayı her zaman korkuyorlar. Annesi küçükken vefat etmiş, babasına çok düşkün.
13. Dini inanç: Hiçbir belirti yok
14. Irk, milliyet: Beyaz Türk
15. Çevre içindeki yeri: Fazla arkadaşı yok, Pelin'le sık görüşüyor, kısa süreli bir erkek arkadaşı oluyor
16. Hoşlanılan şeyler: Piyano çalmayı seviyor, alışveriş, gazete-dergi okumak(Ziyagillerle ilgili haberler) , eğlence mekanları

Psikolojik Boyut;

17. Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler: Behlül'le evlenmeden önce cinsel birliktelik yaşıyor
18. Kişisel davranışa yön veren güçler (önermeler), tutku: Çocukluğundan beri Behlül'e açıklayamadığı gizli bir aşkı var, babasına çok düşkün
19. Umduğunu bulamama, düş kırıklıkları: Behlül'e kavuşamama, babasından uzaklaşma
20. Mizaç: Genel olarak uysal fakat Behlül konusunda tutkulu
21. Yaşama karşı tutum: Olumlu bakış açısı var, umutlu
22. Kompleksler: Korktuğu, üzüldüğü, kıskandığı durumlarda psikolojik bayılmaları
23. İçedönük, dışadönük, ikisi ortası: İkisi ortası
24. Beceriler: Fransızca, piyano
25. Nitelikler: Saf ve temiz, masumiyet timsali, derslerinde ve diğer uğraşlarında başarılı, insanlarla ilişkilerinde bazen sorunlu
26. Zeka düzeyi: Zeki

FİRDEVS HANIM

Fizyolojik Boyut;

1. Cinsiyet: Kadın
2. Yaş: 66
3. Boy ve kilo: 1,65 ve 55
4. Saç, göz, cilt rengi: Sarı, kahve, beyaz / kızıl, kahve, buğday
5. Tavır, hareket ve duruş: Özgüvenli, kibar, olgun, cezbedici
6. Görünüş: Her yaşında çekici olabilmiş, çevresindeki bütün erkekler için tehlikeli bir kadın (femme fatal)
7. Kusurlar: yok
8. Kalıtım: Hep odakta olma arzusu, para, şan-şöhret isteği (kaynağı belli değil, bütün Melih Bey Takımı'nda var)

Sosyolojik Boyut;

9. Sınıfı: Kentsoylu
10. Uğraş: Yok, miras ve kızlarının kocalarından geçiniyor
11. Eğitimi: Belli değil
12. Ev yaşamı: İstirahat, kahveli arkadaş sohbetleri, hizmetçileri baskı ve kontrol altında tutmaya çalışan, yemek sohbetleri, dedikodu
13. Dini inanç: Hiçbir belirti yok
14. Irk, milliyet: Beyaz Türk
15. Çevre içindeki yeri: Melih Bey Takımı'ndan, kötü bir üne sahip ama yine de cemiyet içinde yeri var, ilişkilerinde karşı cins için tehlikeli
16. Hoşlanılan şeyler: Eğlence, mücevher, lüks, spor

Psikolojik Boyut;

17. Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler: Eşini aldatmış ve kalp krizi geçirerek ölümüne sebep olmuş, fakat bu durumu umursamayan bir yapıda
18. Kişisel davranışa yön veren güçler (önermeler): Zenginlik, lüks,güç tutkuları, bunun için zengin koca peşinde
19. Umduğunu bulamama, düş kırıklıkları: Genel itibariyle doyumsuz
20. Mizaç: Otoriter, sinirli, kinci

21. Yaşama karşı tutum: Kocasının ölümünden sonra her şeye karşı tutunmaya çalışan, hırslı
22. Kompleksler: İtibar kaybetme, iltifat
23. İçedönük, dışadönük, ikisi ortası: Dışa dönük
24. Beceriler: İnsanları ve olayları yönetme, yönlendirme, hakimiyet kurma
25. Nitelikler: Sezgileri güçlü, yargı gücü dengesiz ve çıkarcı
26. Zeka düzeyi: Zeki, kurnaz

ADNAN BEY

Fizyolojik Boyut;

1. Cinsiyet: Erkek
2. Yaş: 56
3. Boy ve kilo: 1,78 ve 73
4. Saç, göz, cilt rengi: Siyah, kahverengi, buğday
5. Tavır, hareket ve duruş: Olgun, İstanbul Beyefendisi
6. Görünüş: Yakışıklı, çekici
7. Kusurlar: Yok
8. Kalıtım: Yok

Sosyolojik Boyut;

9. Sınıfı: Kentsoylu
10. Uğraş: İstanbul'un en zengin iş adamı
11. Eğitimi: Belli değil ama eğitimli
12. Ev yaşamı: İyi bir aile babası, eşiyle ve çocuklarıyla hatta evin çalışanlarıyla ilgili, boş zamanlarında tahta oymacılığı yapıyor
13. Dini inanç: Hiçbir belirti yok
14. Irk, milliyet: Beyaz Türk
15. Çevre içindeki yeri: İş dünyasında iyi bir yeri var
16. Hoşlanılan şeyler: İş dışında tahta oymacılığı yapıyor

Psikolojik Boyut;

17. Cinsel yaşam, ahlaksal ölçütler: Ahlaklı, tek eşli

18. Kişisel davranışa yön veren güçler (önermeler), tutku: İşine ve ailesine önem veren iyi bir baba ve patron
19. Umduğunu bulamama, düş kırıklıkları: Evliliği kendisinden kaynaklanmayan ve anlam veremediği şekilde kötü gidiyor
20. Mizaç: Uyumlu, katılımcı
21. Yaşama karşı tutum: Kurallara uygun şekilde rekabetçi, düzene uyan
22. Kompleksler: Eşini, çocuklarını mutlu edememe
23. İçedönük, dışadönük, ikisi ortası: ikisi ortası
24. Beceriler: İş hayatında başarılı, tahta oymacılığında yetenekli
25. Nitelikler: Aile ve iş hayatında denge sağlayıcı
26. Zeka düzeyi: Zeki

3.6 AŞK-I MEMNU DİZİSİ ÜZERİNE İZLEYİCİ ŞİKAYETLERİ VE RTÜK KARARLARI

Aşk-ı Memnu dizisi yayınlanmaya başladığı dönemden bölümlerin ilerlemesiyle beraber, RTÜK "444 1 178" İletişim Merkezi ve web sitesine gelen şikayet sayısında artışlar izlenmiştir. Kamuoyunda Aşk-ı Memnu'yla beraber diğer dizilerin de Türk aile yapısına zarar verdiği, milli ve manevi değerlerimize aykırı olduğu yönünde tartışmalar yaşanmıştır.

RTÜK İletişim Merkezi'ne dizinin başlangıç tarihi olan 4 Eylül 2008'den, bitiş tarihinin 1 hafta sonrası olan Haziran 2010 sonuna kadar gelen şikayet dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir;

Tablo 3; RTÜK İletişim Merkezi'ne Gelen Şikayetler

Şikayet Türleri	Toplam Şikayet	Dizi Filmlere Gelen Şikayet	Aşk-I Memnu Dizisine Gelen Şikayet
Çocuk Ve Gençlerin Korunması	34.824	18.421	8.048
Türk Aile Yapısına Ve Ahlaka Aykırılık	31.767	19.029	12.646
Milli Ve Manevi Değerlere Aykırılık	20.327	9.502	5.231
Cinsellik Ve Müstehcenlik	9.162	3.489	1.699
Şikayet Toplamı	245.482	85.143	38.462

Genel olarak bakıldığında, toplam şikayetin yaklaşık üçte biri dizi filmlere, dizi filmlere gelen şikayetlerin de yaklaşık olarak yarısı Aşk-ı Memnu dizisine gelmiştir. Dizinin ve kamuoyundan gelen yoğun şikayetlerin değerlendirilmesi sonucunda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu uzmanlarınca diziye ilişkin üç adet değerlendirme raporu düzenlenmiş ve değerlendirilen bu raporlar doğrultusunda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu aşağıdaki kararları vermiştir;

Aşk-ı Memnu dizisinin, 18.06.2009 tarihinde saat 20:47 de başlayan ve izleyicilere "Sezon Finali" adıyla takdim edilen 38. bölümünde dizi karakterlerinden Behlül ile amcasının eşi olan Bihter arasında, 5 dakika 30 saniye süren bir sevişme sahnesi yaşanmıştır. Sezon finalinde yayınlanan bu sahneler kamuoyunda büyük tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur.

Diziye ilişkin olarak yazılan değerlendirme raporunda;

"Aile Dizisi" konseptinde değerlendirilen ve genel olarak her yaş kuşağına hitap eden bir dizide bu tür sevişme sahnelerinin yer almasından duydukları rahatsızlığı yüzlerce izleyici "ALO RTÜK" hattı ve internet aracılığıyla dile getirdiği belirtilerek gelen şikayetlerin çok büyük bir kısmında dizideki Behlül karakterinin yengesi rolünde olan Bihter ile yasak aşk yaşamasının Türk aile yapısına aykırı olduğu ve dizide yayınlanan sevişme sahnesinin aşırı ölçüsüzlüğünü vurgulanmıştır. Programın yayına başlamadan önce "Genel İzleyiciye Uygun" ibaresiyle yayına girmesinin de izleyicileri yanlış bilgilendirmesi açısından da başka bir hatalı uygulama olduğu belirtilmiştir. Nitekim RTÜK İletişim Merkezi'ne gelen şikayetler arasında böyle bir bilgilendirmeye rağmen yayının ahlaka, Türk aile yapısına aykırı olduğu ısrarla vurgulanmıştır.

İnsanların bilinçaltında yasağa karşı bir ilginin her zaman var olduğu, yapılan bu türlü yayınların bilinçaltındaki dürtüleri uyandırdığı ve sonucunda hiç de karşılaşılması istenilmeyen sonuçlara yol açtığı vurgulanarak, bilhassa "Aile Dizisi" formatında yayına başlayan dizilerde işlenen çarpık ilişkilerin toplumun ahlak kurallarını, gelenek ve göreneklerini ve dahası toplumun temel yapı birimi olan aile kurumunu yıpratacak düzeylere kadar götürülmesinin, onarılması çok güç tahribatlara neden olacağı belirtilmiştir.

Dizinin bu bölümüne ilişkin olarak yazılan raporun değerlendirilmesi sonucunda 3984 sayılı Kanunun 4756 sayılı Kanunla değişik 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirlenen "Radyo, televizyon veri yayınları, … genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır. …" ilkesinin ihlal edilmesi nedeniyle Yayıncı Kuruluş'a "uyarı" müeyyidesi uygulanmasına RTÜK'unca 02.07.2009 tarih ve 2009/37 sayılı Üst Kurul Toplantısı'nda karar verilmiştir.[154]

[154] RTÜK, "Üst Kurul Kararları", (Erişim) , Temmuz 03, 2009, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=09411e7f-a795-4b8b-8cf9-348412c8955b, 10 Eylül 2010

Yukarıda bahsettiğimiz Üst Kurul Kararı'na karşı yayın kuruluşu tarafından dava açılmış ve bu davanın Ankara 8. İdare Mahkemesi tarafından değerlendirilmiştir (Esas No: 2009/1019, Karar No: 2010/90). Mahkeme tarafından dizi filmde dizinin iki karakteri arasında yaşanan sevişme sahnesinin çocukların ve gençlerin izleyebileceği bir saatte yayınlanan ve çok fazla reyting alan böyle bir dizide yer almasının dizinin adı geçen iki karakterinin rol model alınabilme ihtimalinin de bulunması hususu gözetildiğinde toplumun önemli bir kesimini oluşturan çocukların ve gençlerin cinsellik hususunda erken uyarılmasına sebep olabileceği ve sezon finalinde yer alan sevişme sahnesinin genel ahlakı zedeleyici nitelikte olduğu kanaatine varılması nedeniyle mahkeme tarafından dava reddedilerek Üst Kurul haklı görülmüştür.

Dizide devam eden "ihanet", "yozlaşma", "yasak aşk" gibi temaların reyting unsuru olarak görülüp, fazlasıyla uzatılmıştır. Bunun üzerine yazılan yeni bir değerlendirme raporunda ihanetin, aldatmanın normal şeylermiş gibi görünmesine, sürekli yeniden üretilerek meşrulaştırılmasına sebep olunduğu ve söz konusu ilişkilerin bu bölümde de romantik ifadeler ve sempatik tavırlarla ifade edilerek, reyting unsuru olarak kullanıldığı ve yayıncının sorumluluğunun göz ardı edildiği belirtilmiştir.

Aynı raporun devamında ülkemiz tarafından 07.09.1992 tarihinde imzalanan ve 01.05.1994 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Sınır Ötesi Sözleşmesi'nin "Yayıncının Sorumlulukları" başlıklı 7. maddesinde de programların ahlaka aykırı olmaması gerektiğinin vurgulandığı, bu konuda yayıncıya özel bir sorumluluk yüklendiği belirtilmiştir. Dolayısıyla toplumun ahlaki değerlerinin korunmasının sadece iç hukukumuz değil uluslararası hukuk prensiplerinde de güvence altına alınmayı gerektirecek kadar önemli ve hassasiyet gösterilmesi gereken bir husus olduğu belirtilmiştir.

Söz konusu yasak ilişkilerin sürdürülmesi sonucunda, dizinin 19 Kasım 2009 tarihinde yayınlanan bölümüne hazırlanan bu rapor doğrultusunda RTÜK'nca 3984 sayılı Kanunun 4756 sayılı Kanunla değişik 4 üncü maddesinin (e) bendinde yer alan

“Yayınların toplumun milli ve manevi değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması” ve 4 üncü maddesinin (z) bendinde yer alan “Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması” ilkelerine aykırı bulunması nedeniyle, Yayın Kuruluşu’na “uyarı” müeyyidesi uygulanmasına 14.01.2010 tarih ve 2010/03 sayılı Üst Kurul Toplantısı’nda karar verilmiştir.[155]

Yayıncı Kuruluş tarafından Üst Kurul kararına karşı dava açılmış ve Ankara 10. İdare Mahkemesi’nde görülen davada (Esas No: 2010/335, Karar No: 2011/332) 19.11.2009 tarihinde yayınlanan bölümde sıradan bir öpüşme sahnesine yer verildiği ve görüntünün saat 22:00 civarında çocukların ve ergenlerin yatma saatlerinde yer aldığı gerekçeleriyle dava konusu Üst Kurul kararının iptaline karar vermiştir. Davanın Danıştay’da temyiz işlemi devam etmektedir.

Dizinin 20-28 Mayıs 2010 tarihlerinde yayınlanan bölümlerine ilişkin olarak gelen şikayetlerde belirtilen "Dizinin zina ve çarpık ilişkiler içerdiği; ahlaki değerlerimizin reyting uğruna dejenere edildiği, aldatma ve ihanetin meşrulaştırıldığı; küçük yaştaki amcasının kızıyla nişanlıyken birlikte olup, birinden sıkıldığında diğeriyle flört edip, aynı zamanda amcasının eşiyle yasak aşk yaşanmasının güzel ve doğru şeylermiş gibi gösterildiği; lüks yaşamlar uğruna insanların saflığından istifade edildiği; cinsel içerikli söz ve davranışlarla aile mahremiyetinin afişe edildiği; Türk aile yapısına, manevi değerlerimize ve örf adetlerimize aykırı olduğu: dizinin genel konusunun çocuk ve gençlerin ruh sağlığına zarar verici ve kötü örnek teşkil edici olduğu vs. " hususları ve dizide yer alan; bir yandan yengesiyle aşk yaşayan delikanlının, aynı zamanda kuzeniyle evlilik hazırlıkları içerisinde olması; yengesinin de onları destekliyor görünüp, delikanlıyı baştan çıkaran tavırlar sergilemesi ve bütün bunlara rağmen her ikisinin de aile fertlerinin gözünün içine bakarak masum rolü oynamaları; çocuk ve gençlerin

[155] RTÜK, “Üst Kurul Kararları”, (Erişim) , Ocak 14, 2010, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=fe3d629c-cab5-40ea-9911-879da5b264b2 , 10 Eylül 2010

gözünde bu tür ilişkilerin normal olaylar gibi algılanmasına neden olabileceği değerlendirilmiştir.

Dizide yer alan "çarpık ilişkilerin" sürmesi nedeniyle yazılan değerlendirme raporu üzerine, 20 - 28 Mayıs 2010 tarihlerinde yayınlanan "Aşk-ı Memnu" adlı dizinin; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (z) bendinde yer alan "Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması." ilkesini tekraren ihlal etmesi nedeniyle RTÜK'unca Yayın Kuruluşu'ndan "program durdurma" müeyyidesine esas savunma istenmesine oy birliği ile 20.07.2010 tarih ve 2010/41 sayılı Üst Kurul Toplantısı'nda karar verilmiştir.[156]

Yayıncı Kuruluş tarafından Üst Kurul kararı yine dava edilmiş, dava süreci devam ederken 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Mahkeme sürecinin ve yayın kuruluşunun savunmasının ve Üst Kurul Hukuk Müşavirliği'nin savunmaya konu yayının 6112 sayılı Kanunun 8. maddesinin 2. ve 3. fıkrasında yer alan yayın ilkesini ihlal eder nitelikte bulunmadığı şeklindeki görüşünün Üst Kurul tarafından yeniden değerlendirilmesi sonucunda 19.04.2011 tarih ve 2011/22 sayılı toplantısında alınan 19 nolu kararı ile daha önce Üst Kurulca istenmiş olan "program durdurma" müeyyidesine esas savunma talebi iptal edilmiştir.[157]

[156] RTÜK, "Üst Kurul Kararları", (Erişim) , Temmuz 20, 2010, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=3571de58-9c36-42cd-9946-104c60e21892 , 10 Eylül 2010
[157] RTÜK, "Üst Kurul Kararları", (Erişim) , Nisan 19, 2010, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=66b5e237-0739-4780-a830-7836d8ea40ee, 1 Kasım 2011

3.7 AŞK-I MEMNU DİZİSİNİN TOPLUMUN MİLLİ VE MANEVİ DEĞERLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıda çıkarılmış olan dizi özeti ve karakter analizlerinin, çalışmanın ilk iki bölümünü oluşturan "milli ve manevi değerler" ve "aile" kavramları çerçevesinde değerlendirilmesi bu bölümde yapılacaktır. Burada değerlendirme kıstası bahsedilen bölümlerde çerçevesi çizilmiş olan kavramlar olacaktır. Kamuoyunda diziye ilişkin tartışmalar sırasında yoğun bir şekilde öne çıkan belli temalar olsa da dizide olumlu/olumsuz olarak değerlendirilebilecek belli konular bulunmaktadır. Diziden yansıyan davranışlara yönelik; önce olumlu olarak, sonra da olumsuz değerlendirmeler sırasıyla ele alınacaktır.

3.7.1 Olumlu Yönde Değerlendirmeler

Dizide en çok dikkat çeken, olumlu olarak değerlendirilebilecek unsur; ana karakterlerden Bihter'in, bir süre toplum yararına bir dernekte çalışması ve başkanlığını yapmasıdır. Bunun dışında düşük yoğunlukta da olsa evde yapılan hıdırellez kutlaması ve evin şoförü Beşir'in askere gidemediği için üzülmesi, bu konunun birkaç bölümde işlenmesi de, olumlu davranışların desteklenmesi yönünde dikkat çekmektedir..

3.7.1.1 Bihter'in Sosyal Çalışmaları

Dizinin ana karakterlerinden Bihter, yardım faaliyetleriyle uğraşan bir derneğin başkanlığı yapmaktadır. Adnan Bey de eşi Bihter'i bu konuda desteklemektedir: Eşi hem sosyal sorumluluğunu yerine getirmektedir, hem de yaptığı işlerin manevi değeri büyüktür Adnan Bey'e göre. Bu derneğin faaliyetleriyle yoğun bir şekilde ilgilenen Bihter Darüşşafaka Eğitim Kurum'larında bir toplantıya katılır ve okulun 2009 yılında yapacağı sınavın tarihini söyler, eşi Adnan Bey'i de arayarak sınav tarihini tekrarlar,

Adnan Bey de çok önemsediğini belirterek not alır sınav tarihini. Yine bu dernek faaliyetleri kapsamında Koruncuk, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı için bir yardım yemeği düzenlenir. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı'nı tanıtan kısa bir konuşma yapılır ve ardından yardımlarından dolayı Bihter Ziyagil'e şükran plaketi verilir. Bihter de vakıf hakkında konuşup, teşekkür eder.

Koruncuk Vakfı için sadece "Aşk-ı Memnu" dizisinde yardım yapılmamış, dizinin oyuculari ve yapımcı firma Ay Yapım'ın yetkililerinin katıldığı, vakfa bağış karşılığı davetiyeleri satılan bir yemek düzenlenmiştir. Yemekten sonra da bir açık artırma yapılarak dizi karakterlerinin dizide kullandıkları eşyalar ve günlük hayatta kullandıkları özel eşyaları da satılmış: Koruncuk Vakfı için satılan davetiyeler ve yapılan açık artırma sonucu yaklaşık 150.000 TL gelir elde edilmiştir.

Böylece babasını kaybetmiş, maddi olanakları yetersiz olan çocuklara 1863 yılından bu yana eğitim fırsatı sunan ve kurulduğu günden beri pek çok kişi ve kuruluşun verdiği desteklerle varlığını sürdüren Darüşşafaka Cemiyeti'ne ve de korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı gelişmeleri, eğitim ve öğretim görmeleri, kişisel yeteneklerini geliştirmeleri ve topluma faydalı bireyler olmaları için çalışan Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı'na (Koruncuk) hem dizi oyuncuları, hem de Ay Yapım tarafından bir sosyal sorumluluk örneği olarak katkı sağlanmıştır. Türkiye'de ilk kez bir televizyon dizisi hem dizide hem de gerçek hayatta bu şekilde bir yardım kampanyası gerçekleştirmiş ve çok büyük bir izleyici grubunun dikkatini bu derneklerin üzerine çekmiştir.

3.7.1.2 Hıdırellez Kutlaması

Dizinin bir bölümünde Ziyagil Yalısı'nın mutfak çalışanları, hıdırellez için hazırlık yaparlar, akşam da bahçede ateş yakıp kutlama yaparlar. Nihal de "Ben

inanmam böyle şeylere” der ama yine de bir dilek yazar ve denize atar. Evin bahçesinde hep beraber hıdırellez kutlanır.

Hıdırellez, Türk dünyasında kutlanan mevsimlik bayramlardan biridir. Hızır günü olarak adlandırılan Hıdırellez günü, Hızır ve İlyas Peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gün olduğu düşünülerek kutlanmaktadır. 6 Mayıs’tan başlayıp 4 Kasım’a kadar olan süre “Hızır Günleri” adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım’dan 5 Mayıs’a kadar olan süre ise Kasım Günleri adıyla kış mevsimini oluşturmaktadır. Bu yüzden 5 Mayıs günü gecesi kış mevsiminin bitip sıcak yaz günlerinin başladığı anlamına gelmektedir. Hıdırellez’in UNESCO’nun “İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası Listesi”ne alınması amacıyla 2010 yılında da çalışmalar başlatılmıştır.

Hıdırellez gecesi, Hızır'ın yeryüzünde gezindiği ve dokunduğu yerlere feyiz ve bereket vereceği inancı çok yaygındır. Bu nedenle evlerdeki yiyecek ve içecek kaplarının, ambarların, cüzdanların ağzı bir gece boyunca açık bırakılır. Mal, mülk edinmek isteyenler, genellikle oturdukları evin bahçesine inerek toprak üzerinde istedikleri şeyin küçük bir maketini yaparlar. Kimi zaman da dileklerin Hızır'a ulaşması için istenilen şeyler küçük bir kağıda yazılarak bir akarsuya veya denize atılır.

Gelenek ve görenekler toplumları bir arada tutan, bir toplumda yaşayan insanların ortak değerler etrafında toplanmasını sağlayan, toplumsal yapının kuvvetli olması için oldukça gerekli olan davranış kalıplarıdır. O yüzden dizide bu tür bir inanışa değinilmesi ve evin hanımlarından biri ile farklı bir sınıfa ait olan evin çalışanlarının birlikte hıdırellez kutlaması yapması, eski köklü bir geleneğe işaret edilmesi açısından gayet önemlidir.

3.7.1.3 Beşir'in Askere Gidememesi

Ziyagil yalısının şoförü olan Beşir hastalığından dolayı askerlik hizmetinden muaf olmuştur. Beşir askere gidemediği için çok üzülür, uzun süre bunun sıkıntısını çeker, "Borçlu kalacağım ömür boyu" der. Ev halkıyla da bu sıkıntısını paylaşır.

Vatanı korumak için askere gitmek, gerçekten yüce bir görevdir. Yasalarımız, gelenek, göreneklerimiz, dinimiz, bizden vatanı korumamızı ve askerlik yapmamızı istemektedir. Ülkemizde, T.C Anayasasının hükümleri gereğince herhangi bir sağlık sorunu olmayan 20 yaşına gelen her Türk genci askere alınır. Peygamber Efendimiz de, vatan savunmasına büyük önem vermiş ve "Allah rızası için sınırda bir gece nöbet beklemek, dünya ve dünyadakilerden hayırlıdır..." demiştir. Askerlik, Türklerde kutsal bir değer ve öneme sahiptir. Tarihin en eski zamanlarından beri "asker millet" olarak bilinen Türkler, Müslüman olduktan sonra askerliği dini bir görev olarak algılamışlardır. Vatan sevgisi de milletimiz için sevgilerin en güzeli ve kutsalı olarak görülmüştür. Dizide de Beşir'in askere gidemediği için üzülmesi, hep borçlu kalacağını düşünmesi, bunun vurgulanması olumlu bir rol model oluşturmaktadır.

3.7.2 Olumsuz Yönde Değerlendirmeler

Aşk-ı Memnu dizisi, sınırlı sayıdaki olumlu özelliklerinden ziyade kamuoyunda gerek milli ve manevi değerlere aykırı, gerekse Türk aile yapısına aykırı olan senaryosu ile gündem yaratmış ve tartışılmıştır. Bu bölümde, her ne kadar birbirinden ayırmak güç olsa da, dizide tespit edilen bazı olumsuz davranışlar çeşitli başlıklar altında toplanmıştır. Dizi filmin gerek içeriğine gerekse dış dünyada yeniden üretimine bakışla değinilecek olumsuz olarak değerlendirilen konular şunlardır; Romanın uyarlanması, evlilik sözleşmesi, aşkın cinselliğe indirgenmesi, yasak ilişkiler, müstehcen sahneler, Bihter'in kürtajları, dizinin gündelik hayatta yeniden üretimi, Aşk-ı Memnu'nun kadın karakterleri, Bihter'in intiharı.

3.7.2.1 Romanın Uyarlanması

Özellikle son birkaç yıldır televizyonlarda gösterilen ve seyirciyi ekran başına toplayan birçok yapım, edebiyat uyarlaması dizilerden oluşmaktadır; "Yaprak Dökümü", "Aşk-ı Memnu", "Hanımın Çiftliği", "Samanyolu", "Kalp Ağrısı" gibi isimler hemen akla gelen ve çok dikkat çekmiş olanlarıdır.

Bu süreçte; bu romanlar ve yazarları uzun yıllar sonra yeniden gündeme gelmiştir. Üstelik sadece okurların ve edebiyatın değil; aynı zamanda belki de daha fazla televizyonun, dizi yapımcılarının ve seyircinin gündemine gelmiştir. Romanlardaki karakterler ve olaylar, romanın geçtiği dönemden ve atmosferden uzaklaştırılıp bugüne uyarlanmakta; başka karakterler ve olaylar eklenerek uzun yıllar süren diziler haline getirilmekte. Romanlarda olmayan karakterlerin ve olayların dizilere eklenmesi, dizilerin giderek romanla ilişkisinin kalmaması en çok tartışılan konulardan birini oluşturmaktadır. [158]

Uyarlama televizyon dizileri aslında son dönemde başlamamıştır. Halid Ziya Uşaklıgil'in "Aşk-ı Memnu" romanı 1899-1900 yıllarında, Servet-i Fünun Dergisinde yayınlanmış çok eski bir roman olmasına rağmen, yazıldıktan tam 75 yıl sonra 1975 yılında Halit Refiğ tarafından 6 bölümlük bir televizyon dizisi olarak aslına uygun şekliyle uyarlanmış ve TRT tarafından yayınlanmış, büyük ilgi ve beğeni görmüştür. Bugün de romanın yazımından 110 yıl sonra, yeni uyarlamasıyla Aşk-ı Memnu tekrar gündeme gelmiştir.

Edebi romanların son zamanlarda ilgi görmesi, yeterince kitap satışı olmayan ülkemizde iyi bir durum gibi gözükse de: yayınevleri ve kitap eleştirmenleri farklı dönemlere ait romanların dizi haline getirilmesine ve içerik olarak çok fazla değişikliğe uğratılmasına karşı tepkilidir. Halid Ziya Uşaklıgil'in eserlerini yayınlayan Özgür

[158] Semiha Şentürk, "Ekranın dizi dizi romanları", *Milliyet Kitap*, Mart 17, 2010, (Erişim) http://kitap.milliyet.com.tr/ekranin-dizi-dizi-romanlari/kitap/haberdetay/17.03.2010/1212854/default.htm , 20 Mayıs 2010.

Yayınları'ndan ismini vermek istemeyen bir yönetici, kitapların içerik olarak dizilerde katledildiğini, kitapların diziye çevrilmesinden yana olmadığını ve dizilerin eserlerle alakasız olduğunu dile getirmektedir. "Kitap satışları arttı fakat bu artışın sebebi, diziyi izleyen kesimin dizinin sonunu merak etmesi ve dizi sonunun kitaplarda aranması" diyen yönetici, Aşk-ı Memnu'nun hikâye olarak diziye uygun olmadığını, dizi yerine güzel bir drama filmi olabileceğini anlatmaktadır.[159]

Türk edebiyatının güçlü kalemlerinden yazar Ayla Kutlu da uyarlama dizilerin, kullandıkları hikayelere bağlı kalmadıklarını söyleyerek:

> "Aşkı Memnu'nun yazarı Halid Ziya Uşaklıgil ve Yaprak Dökümü'nün yazarı Reşat Nuri Güntekin'in mezarlarında hiç rahat olmadıklarına inanıyorum. İzleyiciyi etkilemek ve televizyona bağlamak uğruna onca emeğin döküldüğü bu kitapların konuları, ne yazık ki saptırılıyor ve romanlarıyla hiçbir ilgileri kalmıyor."

şeklinde konuşmaktadır.[160]

Edebiyatın televizyon dizileriyle olan ilişkisini "Magazinde Edebiyat, Edebiyatta Magazin" konulu söyleşide değerlendiren Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Erdoğan Erbay da, televizyon dizilerinin edebiyata zarar vermesinden endişe ettiğini belirtmiştir.[161] Edebi eserlerden uyarlanan TV dizilerine akademik bir bakışla yaklaşan Erdoğan Erbay, edebi eserlerin televizyona aktarılması konusunda şunları söylemektedir:

> "Yönetmenin, oyuncunun bir metni sinemaya uyarlanırken onu başka bir noktaya indirmeye hakkı yoktur. Sanat eserini devriyle birlikte anlamalıyız. Dizilere konu olan eserler –Aşk-ı Memnu ve Çalıkuşu vs.- öyle ya da böyle kendi devrinin sanat, edebiyat, estetik ve tarihî değerlerini yansıtır. Bu ve benzeri eserlere, yapımcı, yönetmen veya oyuncunun tasarruf hakları saklı kalmak şartıyla, söz konusu metinlerin ruhlarını değiştirme ve bozma hakkının bulunmadığı kanaatindeyim. Çünkü her eser, olumlu ya da olumsuz, kendi devrinin değer yargılarını yansıtır,

[159] Ufuk Ülger, Mine Savaş, Romanın Adı Var Kendi Yok, *Habervesaire*, Aralık 17, 2008, (Erişim) http://www.habervesaire.com/haber/1154/, 10 Eylül 2010.
[160] Mezarlarında Rahat Değiller, Temmuz 7, 2010, *8 Sütun*, (Erişim) http://www.8sutun.com/Mezarlarında-rahat-değiller_86466.html , 10 Eylül 2010.
[161] "Magazinde Edebiyat, Edebiyatta Magazin Söyleşisi", 25Haber.com, (Erişim), http://www.25haber.com/2010/01/'magazinde-edebiyat-edebiyatta-magazin'-soylesisi/ , 12 Eylül 2010.

değer yargılarını taşır. Yenileştirmek veya çağa uydurmak adına, söz konusu eserlerin, kendi şartlarından, çevre ve anlarından koparılarak, adeta yeniden yazılmış şekliyle ortaya konulması, hem esere, hem de müessire yapılmış bir haksızlıktır, diye düşünüyorum."

Tiyatro sanatçısı Kenan Işık da Aşk-ı Memnu dizisine ilişkin şu değerlendirmeleri yapmaktadır:[162]

"Eserin ana temasını ortaya koymaktan uzaklar. Bunun en büyük örneği Aşk-ı Memnu'da yaşandı. Oysa bir dönemi tarihçilerden çok daha duyarlı bir biçimde anlatan bu roman, Batılılaşma süreci içindeki Türk insanının konumuna dikkat çekiyor. Tanzimat'tan beri edebiyatçılarımızın Batılılaşmaya karşı olan tavrının da en keskin örneklerinden. Yozlaşan kültür içindeki bir Osmanlı figürü olarak görüyor dizideki Adnan Bey'i."

Yazar Nurdan Gürbilek'in Batılılaşma ile ilgili söylediği "Artık erkeklerin feslerinin rengi değişiyor, ayna düşkünleri." sözünü hatırlatan Işık, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur romanı ile Aşk-ı Memnu arasındaki farkı ise şöyle açıklamaktadır;

"Huzur'da Nuran'ın kalkıp Taksim'de bir barda olması büyük hadise, bir kadının müzikhole gidişi ve onun boşanmış olması bile devrimdir aslında. Ancak bu Aşk-ı Memnu'da yoğun biçimde vardı. Edebiyatçılar Batılılaşmaya karşı çıkarken, 'Osmanlı artık yaşlanmış bir adam, Batı da Osmanlı'yı ayartan genç bir fahişe' konumunda der bazı edebiyat eleştirmenleri. Bu cümle Aşk-ı Memnu'da karşılığını bulmuştur. Aşk-ı Memnu'yu, bir toplumun sosyal anlamdaki kayışının dönüşümünü olumlu ve olumsuz yönleriyle anlatan bu tarafından okuyamadık biz. Bu yazar adına, tema adına iyi bir şey değildi."

Yaprak Dökümü dizisinin de senaristleri olan Ece Yörenç ve Melek Gençoğlu henüz Aşk-ı Memnu dizisinin senaryosuna yeni başladıkları dönemde "Yaprak Dökümü" dizisine ilişkin verdikleri bir röportajda diziyi neden kitabın aslındaki gibi senaryolaştırmadıklarına dair şu değerlendirmelerde bulunmaktadırlar, "Kitabın yazıldığı dönemin şartlarıyla şu an aynı değil. Kitabı şimdi tekrar okuyun şu anda Ali Rıza Bey size haklı gelmiyor. Oradaki aileyle şimdiki aile arasında çok çok fark var".[163] Senaristlerin değerlendirmelerini okuyup, ele aldıkları romana bakış açılarını görünce

[162] Yusuf Bülbül, "Tanpınar'ın 'Huzur'u dizi oluyor", *Zaman Gazetesi*, Temmuz 6, 2010 (Erişim) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1003016&keyfield=61C59F6B2DC4B1206D656D6E75, 10 Ekim 2010.
[163] "Sırada Aşk-ı Memnu Var", *Yeni Şafak*, Ocak 1, 2008, (Erişim) http://yenisafak.com.tr/Televizyon/?i=90631, 3 Ekim 2010.

Kenan Işık'ın yukarıda bahsedilen değerlendirmelerinde ne kadar haklı olduğu görülmektedir.

Aşk-ı Memnu, 33 yıl arayla iki kere televizyon uyarlaması yapılan romanlardan olup, son dönem uyarlamasıyla da kendinden oldukça fazla söz ettirmeyi başarmıştır. TRT tarafından çekilen ve 1975 yılında yayınlanan Aşk-ı Memnu 40 dakikalık 6 bölümden oluşurken Kanal D tarafından ekrana getirilen Aşk-ı Memnu dizisi 80'er dakikalık 79 bölüm olarak yayınlanmıştır. Sadece iki dizinin sürelerini karşılaştırmak bile aynı romandan ne denli farklı uyarlamalar yapılabileceğini ve de bunların ne derece romanı yansıtabileceği ya da yansıtamayacağı konusunda bir fikir vermektedir. TRT uyarlaması toplam 240 dakika sürerken, Kanal D'de yayınlanan uyarlama yaklaşık 6320 dakika gibi bir süreyle TRT versiyonunun 26 katı bir süreye sahiptir.

Aşk-ı Memnu'nun 1975 uyarlaması bugünkü uyarlamasıyla karşılaştırılırken romana daha fazla sadık olarak değerlendirilse de, orijinal eserin edebi gücünden çok şey eksilten bir uyarlama olduğu kolayca fark edilmektedir. Oysa Uşaklıgil'in yüz on yıl önce kaleme aldığı eseri bugün yeniden okunduğunda, yalın hikaye gücünden ve en önemlisi karakterlerin psikolojik kurgusu etrafındaki derinlikli tahlillerden etkilenmemek mümkün değildir. Televizyon için yapılan bu ilk uyarlamada, bu incelikli duyguları izleyiciye geçirme imkanı sınırlıdır. Romanda iç konuşmalar ve uzun psikolojik tahlillerle, karakterlerin olaylara verdiği tepkiler açıklanır ve nedensellikler kurulurken televizyonda bunlar birer eksiklik olarak kalmaktadır.[164]

Aşk-ı Memnu'nun son uyarlamasında dizi film ticari kaygılarla romandan oldukça farklılaşacak şekilde, çok fazla uzatılmıştır. Romanın günümüze uyarlanması, romanın dilinin seyirciye aktarılmasının önüne geçmiş ve bu zaman kayması bile tek başına dizinin romanın aslından uzaklaşmasını beraberinde getirmiştir. Romanda yer almayan olay örgüleri ve karakterler diziye eklenmiş ve 79 bölümlük bir süreyi kapsayacak şekilde tüm bunlar kurgulanmıştır. Romanda Cemile'nin Beşir'e hiçbir ilgisi

[164] S. Çelenk, 2010, s. 22-23.

yokken ve de Behlül'e aile içinde bu denli "büyük oğul" değeri verilmediği halde "aile içi aşk" ilişkileri iyice katmerlendirilmiş ve "yasak aşk" teması ev halkının tümüne yayılmıştır. [165] Yazar Halid Ziya Uşaklıgil'in hayattayken romanda bazı sadeleştirmeler yaptığı ancak bunu yaparken romanın ruhundan uzaklaşmamak için oldukça özenli bir şekilde davrandığı, yani kendi yazdığı eseri bile artık yazılıp bitmiş olması sebebiyle ciddi değişikliklerden kaçınması esere karşı saygının güzel bir örneğidir.

Televizyon, hemen hemen tüm toplumlarda merkezi ve en etkin öykü anlatma aracıdır. Televizyonun yaşamımıza girmesiyle ve etkinliğini artırmasıyla birlikte, sürekli bir öykü bombardımanıyla karşı karşıya kalmış durumdayız. Televizyonun ve televizyon dizilerinin yukarıda saydığımız özelliklerinden dolayı ekranda yer alan her şey; -ki buna elbette uyarlanmış edebiyat eserleri de dahil- hakikatin kaybını, yaşamın her alanında kendini kuvvetle hissettirerek gözlerimizin önünde gerçekleştirmektedir. Medyanın gücü öyle etkili boyutlara ulaşmış durumdadır ki hakikate, hayata dair okumalar bunları televizyonun, gazetenin nasıl gördüğü üzerinden yeniden üretilmekte, deformasyona uğramaktadır.[166]

Kendine has anlatım biçimi ve anlam dünyasıyla televizyon için edebiyat eserlerinin de diğer kullandığı metinlerden bir farkı yoktur. Televizyona aktarıldığı andan itibaren en iyi uyarlamasında bile seyredilen artık edebiyat eserinin kendisi değil, lunaparklardaki sihirli aynalardan yansımasıyla seyircinin karşısına çıkmaktadır. Bu durum da her şeyden öte en başta romanın kendisinin "değer kaybına" uğramasına ve yazılmış telif bir eserin milyonların gözünde başkalaştırılmasına sebep olmaktadır. Özellikle burada ele alınan dizideki gibi konu toplum yapımız için çok önemli olan aile ve aile değerleri olunca, romanlar "artık o zaman ki aile yok" denilerek okunduğu zaman, yazarın ve eserin verdiği mesaj bambaşka yerlere çekilmekte ve kitabi kültürden uzaklaşmış milyonlarca insana yanlış mesajlar verilmektedir.

[165] S. Çelenk, 2010, s. 25.
[166] Asuman Susam, "Yaprağını Bilmeyen Ağaç", *Sanat Cephesi Dergisi*, Sayı 36, Şubat 2010, sayfa 24.

3.7.2.2 Evlilik Sözleşmesi

Dizide evlenme aşamasına gelen karakterlerden Adnan Bey-Bihter, Peyker-Nihat ve Firdevs Hanım-Çetin Özder'in evliliklerinde hep "evlilik sözleşmesi" tartışması yaşanmış, bunlardan Adnan Bey-Bihter evliliği dışındakilerde "evlilik sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu durum Behlül- Nihal evliliğinde gündeme gelmemiştir, onlar da yakın akrabadır, birisi Adnan Bey'in kızı birisi yeğenidir.

Evlilik, insan soyunun devamını sağlayıcı, ailenin kurulması ve sürdürülmesini belirleyen temel bir öğe olarak, tüm toplumlarda var olan sevgi-saygı temelinde oluşturulması gereken sosyal bir müessesedir. Dizide sıkça gündeme getirilen "evlilik sözleşmesi" de ailenin kurulmasını bir şirket kurulmasına indirgeyici ve aileyi değersizleştirici, yıpratıcı bir fonksiyon görevi görmektedir. Bizim toplumumuzda evlilik için atılan imza "iki dünyada beraber olmak" için ve bu dünyada da "bir yastıkta kocamak" için atılan tek imzalı bir kurumdur, yoksa hem evlilik defterine hem de evlilik sözleşmesine atılan çift imzalı bir kurum değildir. Bugün Batı dünyasında böyle bir algı olabilir, evlilik için atılan imzalar bir iş anlaşması için atılan imzalar gibi görülebilir; fakat eski yıllardan beri bizim toplumumuzun en sağlam temellerinden biri olarak gösterilen "aile" kurumunun temelini oluşturan "evlilik" kurumunu sarsacak şekildeki bu algının oluşturulması oldukça yanlıştır.

3.7.2.3 Aşk'ın Cinselliğe İndirgenmesi, Yasak İlişkiler

Dizide Adnan Bey Bihter'e, Bihter Behlül'e, Matmazel Adnan Bey'e, Cemile Beşir'e, Beşir Nihal'e, Nihal Behlül'e aşıktır ve bu aşk ilişkileri tüm bölümlere yayılacak şekilde sürmektedir. Ayrıca düşük düzeyde de olsa hizmetçi Katja'da şoför Beşir'e aşıktır. Bu aşk ilişkilerinin dışında Behlül'ün eski nişanlısı Elif'le işadamı Hilmi Önal evlilik dışı bir ilişki yaşamışlardır.

Evin büyük oğlu konumuna yerleştirilmiş olan ve dizideki en önemli karakterlerden biri olan Adnan Bey'in yeğeni Behlül, çapkınlıklarıyla ön plandadır. Önceleri Bihter'in kız kardeşi Peyker'le beraberdir, sonra ondan ayrılır, Elif adında bir kız arkadaşı vardır bir süre onunla beraber olur, nişanlanır, bu arada amcasının karısıyla beraber olmaya başlar, hatta onunla birlikteyken bile bir iki tane de tek gecelik ilişki yaşar. En son amcasının kızı Nihal'le de, evlenmeden önce birlikte olur. Böylece Behlül neredeyse dizide rol alan hizmetliler dışındaki bütün genç kadınlarla ilişki yaşamış olur. Bunlardan Nihal kuzeni, Bihter yengesi, Peyker sonradan yengesi olan Bihter'in kız kardeşi, Elif aile dışından kız arkadaşıdır ve dizi boyunca bir çok kez bu dört kadın aynı ortamda Behlül'le beraber bulunmuşlardır. Dizinin resmi internet sitesinde ve dizide Behlül Adnan Bey'in yeğeni olarak tanıtılmış, daha sonra dizide iki sahnede aslında aralarında doğrudan bir amca-yeğen ilişkisi bulunmadığı belirtilmiştir, ancak tüm bölümlerde sıklıkla baba-oğul kadar yakın amca-yeğen ilişkisi dile getirilmiştir. Bu yakın akrabalık ilişkileri de ensestöz ilişkileri akla getirmektedir. Bu durumun kadın ve erkeğin cinsel birlikteliğini ne kadar basite alan, sıradanlaştıran bir durum oluşturduğu ortadadır.

Dizinin yayınından önce yapılan tanıtım toplantısında oyuncu Selçuk Yöntem, proje hakkında son derece iddialı konuşarak "Zengin ve edebi yönü kuvvetli bir eser Aşk-ı Memnu... Öte yandan tam bir entrikalar zinciri... Bu açıdan bakarsak Dallas bizim yanımızda hafif bile kalır." şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Dizinin kötü adamı ise Behlül'dür. O'nu Dallas dizisindeki J.R Ewing karakterine benzeten arkadaşları, "Aşk-ı Memnu'nun J.R'ı da (Ceyar) Kıvanç olacak" demişlerdir.[167] Nitekim bu açıklamaların ne kadar doğru olduğunu dizinin yayına başlamasından 1,5 yıl sonra yaptığı açıklamalarla Türk sinemasının kötü adamı Nuri Alço da desteklemektedir. Alço;

> "Aşk-ı Memnu'da onun yatak odası, diğerinin yatak odası, adam çıkıyor odadan o onun odasına giriyor, yok böyle bir şey. Koridorda karşılaşıyorlar, bir bakıyorsun o onun odasına giriyor, bakıcısı, aşçısı, bilmem nesi. Hakikatten çok çirkin şeyler. Bir sahneyi bir kez verdin, iki kere

[167] "Dallas bile hafif kalır", *Hürriyet Kelebek*, (Erişim) http://www.hurriyet.com.tr/magazin/anasayfa/9801948.asp?m=1, 10 Eylül 2010.

> verdin ama aynı evde devamlı yok böyle bir şey, o adam ne duruma düşüyor? kızın kocası ne duruma düşüyor? o da onun yeğeni."

diyerek diziye tepki göstermekte ve Aşk-ı Memnu dizisinin Dallas dizisine döndüğünü öne süren Alço;

> "Dizi, kendi kitabı olan Aşkı Memnu'dan çıktı. Reyting olduğu için uzattıkça uzatıyorlar. Dizide yaşananlar bizim öyle bir aile düzeni örf ve anenelerimize göre çok yanlış, insanlar özellikle de büyük ailelerde, herkes kendi ailesinde tedirgin olmaya başladı. Çünkü acaba yeğenime amcası sarkıyor mu? Yok hakikaten evden çıkıp işe gidiyor gibi yapıp eve dönenler filan var. Hakikaten insanlar bunları konuşuyor. Ben iyi bir izleyiciyimdir ama insanların rahatsız olduğunu duyuyorum. Fazla açılmamak gerekiyor, bir sınır koymak gerekiyor bunlara. Zaten bir mesaj veriyorsanız vereceksiniz, bunları gündeme getirmek için de bir öpüşme sahnesini haftalarca aylarca vermek, bunlar yanlış şeyler."

şeklinde değerlendirmelerine devam etmektedir.

Romanda ve ilk TRT uyarlamasında "masumiyet" timsali olarak gösterilen, (ki bu durum Kanal D'de yayınlanan dizide de devam ettirilmektedir) Nihal Kanal D uyarlamasında Behlül'le evlenmeden önce bir ilişki yaşar ve bunu üvey annesi olan Bihter'e övünerek anlatır. Bu durum da dizinin en başından beri "masumiyet" timsali olarak gösterilen Nihal'e bir halel getirmemiş ve dizinin sonuna kadar onun bu temizliği (!) izleyicinin gözü önüne serilmiştir. Bu şekilde de "aile" için, "evlilik" için önemli bir değer taşıyan "bekaret" kavramı yozlaştırılmış ve değersizleştirilmiştir.

Yine TRT tarafından yayınlanan uyarlamada; Bihter "Gece Behlül'ün odasına gelip gelemeyeceği" sorulduğunda son derece masum ve utangaç bir tavır sergilerken, -romanda da böyledir-, Kanal D uyarlamasında Bihter tutkusunun da verdiği cüretle, Behlül'ü tehdit etmekte, saldırgan tavırlarla onu birlikte olmaya zorlamaktadır.[168] Bihter, izleyiciye "kocasını aldatan bir kadın" olarak değil "tutkulu bir aşık" olarak sunulmaktadır. Zaten bundan dolayıdır ki dizinin son bölümü sona erdiğinde Bihter' in intihar ederek ölmesine seyircilerin çoğunluğunun ağladığı gazetelere yansımıştır.

[168] N.Ö. Taşkıran , 2010, s. 267.

Romanın aslı ve 1975 uyarlamasında Behlül'ün baskılarına daha fazla direnemeyen bir Bihter karakteri varken, 2008 uyarlamasında dizinin tanıtım sloganı olarak kullanılan "aşkı arayan bir aşk hikayesi"ndeki "aşkı arayan" karakter Bihter'dir. Evli bir kadının, başka bir erkekle birlikte olması; milli ve manevi değerlerlerimize ve aile yapımıza tamamen ters düşmektedir. Bihter, aldatma sürecinde eşi Adnan Bey'le de birlikte olmamış, böylece "kötü kadın" yerine "bahtsız kadın" olmuş ve izleyicinin gözünde Bihter karakteri "aşkına sahip çıkan gururlu kadın" haline gelmiştir. Eşiyle birlikte olmamasının sonucunda bir bölümde eşi tarafından tecavüze uğramış ve kendisine tecavüz eden eşinin "zavallı karısı" olarak izleyiciye sunulmuş, böylece izleyici gözünde yasak aşka hak verilmesine zemin oluşturulmuştur. Böylece, izleyicinin gözünde Bihter eşinden başka birine yönelmekte haklı çıkarılmak istenmiştir.

Dizinin son bölümüne damgasını vuran Bihter'in intihar sahnesinde de bu durum güçlendirilmiş; "aşkı arayan" karakter Bihter; romanda, Behlül'le ilişkisinin ortaya çıkmasından sonra kendisinin kirli bir fahişe olarak sokağa atılacağını ve bunun bir iki gün içinde bütün halka yayılacağını, kendisi için bir Firdevs Hanım hayatı başlayacağını düşünerek intihar etmekteyken, dizide Behlül'ün Nihal'le evleniyor olmasından dolayı "aşkından" intihar etmektedir.

Dizide sergilenen duygusal yaklaşımlarda Adnan Bey Bihter'e, Matmazel Adnan Bey'e, Cemile Beşir'e, Beşir Nihal'e, Nihal Behlül'e aşıktır ve bu aşklar "saf ve temiz" olarak nitelenebilecek, karşı tarafın iyiliğini isteyen "verici özgeci aşk" olarak adlandırılan, koşulsuz ilgilenme, verme ve bağışlamanın söz konusu olduğu aşklardır. Bihter'in Behlül'e olan aşkı ise; hastalıklı, sahip olmaya odaklı "Deli gibi aşık olma" şeklinde tabir edilen, partnere yoğun duygular beslenen, kıskanç ve takıntılı, sevdiği insana son derece bağlı olan ve dolayısıyla, reddedilmekten korkan, onu kaybetmemek için her türlü deliliğin yapıldığı bir aşktır. Dizide Behlül karakterinin aşkları ise; "Aşk oyunu" olarak tabir edilen ve karşı tarafı kazanmaktan hoşlanılan, hiçbir ilişkinin çok uzun sürmediği, genellikle partner artık sıkıcı bulunduğunda ya da iş ciddiye bindiğinde bitirilen ilişkilerle örülü aşklardır. Dizide yer alan Bihter'in annesi Firdevs Hanım'ın

aşkları ise; "Mantık aşkı" olarak tabir edilen, uygun bir eş bulmak için "pazara çıkmak" tan ibaret, gerekli olan tek şeyin ilişkinin iyi gitmesi, partnerlerin uyumlu olması ve birbirlerinin temel ihtiyaçlarını gidermeleri olan, heyecandan çok memnuniyet istenen aşktır.

Dizide esas işlenen ve ön plana çıkarılan Bihter'in "Deli gibi aşık olma" şeklinde anlatılan ve çevredeki insanlara zarar veren aşktır. Günlük gazetelerde de sıklıkla okuduğumuz bu "zararlı" aşk türünün, milyonlara "aşkı arayan aşk hikayesi"ndeki "aşk" olarak sunulması ile diğer temiz aşklar geri planda bırakılmıştır. Gençlik çağında yaşanan ve "ilk aşkın gözü kör oluyor" ifadesiyle de belirtildiği gibi duygu yoğun olan aşkın afişe edilmesi, bir çok genç izleyicisi olan dizinin verdiği yanlış bir mesajdır. Aslında söz konusu yayınların toplumda nasıl sonuçlara sebep olduğuna en iyi cevabı Aşk-ı Memnu dizisini yayınlayan Kanal D Yayın Kuruluşu vermektedir.[169] Yayın Kuruluşu'nun internet sayfasında, Aşk-ı Memnu'nun final bölümünün nasıl olabileceğine dair farklı sahneler bir araya getirilmiş ve "Bihter-Behlül", "Nihal-Behlül", "Adnan-Bihter" ve "Matmazel-Adnan" aşklarını savunanları karşı karşıya getiren oylamada, site ziyaretçileri gönüllerindeki final tahminine göre oy vermişlerdir. Sitenin sunumuna göre oylama sonucunda yasak aşkın önünü açmak isteyenler çoğunluğu oluşturmuştur. En çok puan alan ihtimal, "Behlül ve Bihter birlikte olsun. Nihal, Beşir'e aşık olsun. Adnan Bey ise Bihter'den boşanıp, Matmazel'e aşık olsun ve evlensinler." fikri olmuştur. Çıkan sonucu da internet sitesi "Yasak Aşk Kazandı" başlığıyla vermiştir.

Dizide ve günümüz medyasında adı "aşk" da olsa, aslında kadın ve erkeğin evlilik dışı cinsel birlikteliğine "zina" denilmektedir. Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde aşk kelimesine "Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu", fuhuş kelimesine "İçinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma", zina kelimesine de "Aralarında evlilik bağı

[169] "Yasak Aşk Kazandı", *Kanal D Haber*, Mayıs 10, 2010, (Erişim) http://haber.kanald.com.tr/Haber/Magazin-38/Yasak-ask-kazandi-3141.aspx, 10 Eylül 2010.

olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki" anlamları verilmektedir.[170] Burada verdiğimiz anlamlar gözönünde bulundurulunca, dizideki ilişkilerin aslında nasıl adlandırılması gerektiği daha net olarak ortaya çıkmaktadır. Uzun süredir özellikle iletişim araçlarında bu kavramlar birbirinin yerine kullanılmaya başlamış ve "aşk" gibi yüce bir değerde anlam kaymasına uğratılmıştır.

Zina, İslam dinince bizzat kendisindeki kötülük sebebiyle, baştan itibaren ve temelden haram kılınmış bir fiildir. İnsanın fıtratının gerektirdiği cinsî ihtiyaç ve arzuların tatmini son derece tabii bir ihtiyaçtır ve bu konuda fert ve toplumun huzurunu, sağlam ve sağlıklı gelişimini hedef alan düzenlemeler de İslam dinince ve insanoğlu tarafından yapılmıştır. Evlilik kurumunun ve ailenin en önemli görevlerinden birisi de cinsel münasebetlere meşru bir zemin oluşturmasıdır.[171]

Cinsel hayatın, evlilik kurumu olmadan başıboş bir şekilde yaşanması; nesillerin karışmasına, insanlar arasındaki sevgi ve saygının azalmasına, ruh ve bedenen birçok hastalığın ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Günümüz toplumlarında zinanın, birçok cinsel suç ve sapıklığın yaygın bir hal alması, aileyi ve toplumun ortak mânevî ve ahlâkî değerlerini sarsıcı bir boyuta ulaşmıştır. Cinsel hayata ilişkin giderek artan birçok olumsuz yayın, yönlendirme ve özgürlük propagandasına rağmen toplumumuzda zinanın ve diğer cinsel suç oranlarının Batı toplumlarına göre daha düşük olmasının temel nedeni, İslâm dininin ve genel ahlâk ilkelerinin fertlerin günlük hayatlarında etkinliğini sürdürmekte oluşudur.

3.7.2.4 Müstehcen Sahneler

Aşk-ı Memnu dizisinin özellikle "Sezon Finali" diye takdim edilen bölümünde dizi karakterlerinden Behlül ile amcasının eşi olan Bihter arasında uzun süreli bir

[170] *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005, s. 138, 718, 2238.
[171] Ali Bardakoğlu, "Zina Yasağı", *İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006, s. 129-131.

sevişme sahnesi yayınlanmış ve bu sahneler kamuoyunda büyük tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Bu tepki çeken sahnenin dışında da dizinin tamamına yayılacak şekilde Bihter ve Behlül'ün sevişmeleri, öpüşmeleri, bakışmaları, evli olmayan çiftlerin birlikteliği yer almıştır.

Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği de "Aşk-ı Memnu" dizisini psikolojik açıdan incelemiş ve dizinin cinsel istek uyandırdığını açıklamıştır.[172] CİSED Adana Şube Başkanı Dr. Taner Canatar, inceleme sonuçlarını açıklarken, "Aşk-ı Memnu'da yaşanan aşk, ödipal (fallik, utanma duygusu olmayan) bir aşktır. Dizide yaşananlar Türk toplumunun bilinç dışı fantezilerini aktüalize ediyor" demiştir.

İslâm'ın teşhirciliği, müstehcenliği, çıplaklık ve hayasızlığı, karı koca olmayanlar için şehvetle dokunma ve bakmayı, alkolü, kadın-erkek ilişkilerinde ölçüsüzlüğü kınayıp yasaklaması, bunların önlenmesi için birtakım tavsiyelerde bulunması fıtratı ve tabii olanı koruma, mâkul ve dengeli bir cinsî hayatı yaşatma, sapıklık ve aşırılıkları önleme çabası olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu konularda insan, duygu ve bedenî arzularının yoğun baskısı altında olduğundan çoğu defa akıl ve iradesiyle hareket edemez. Aklın ve hür iradenin hâkim olmadığı alanda kişiye verilecek serbestlik, onu başı boşluğa, sapıklığa ve duygularının esiri olmaya götürecektir.[173]

Son yüzyıllarda özellikle Batı dünyasında cinsel hayata dair özgürlük akımı yaşanmakta ve bu durum birçok sapıklığın, doğal olmayan ilişkilerin, hastalıkların, ruhî bunalımların yayılmasına sebep olmaktadır. Modern hayatla birlikte evlilik yaşı tüm toplumlarda yükselirken, bununla beraber cinsel ilişkiye girme yaşı küçülmeye başlamıştır. Bu olumsuz gelişmelerden başta fertlerin kendisi olmak üzere, aile kurumu ile gençlik ve dolayısıyla tüm toplum olumsuz yönde etkilenmektedir. Toplumumuzda bu şekilde cinsel özgürlük ve sapık ilişkiler çok yaygın olmamamakla beraber, özellikle iletişim araçlarında bu konuların sıklıkla ele alınması evlilik içi huzursuzluk ve

[172] "Cinsel İstek Uyandıran Dizi", *İnternet Haber*, (Erişim) http://www.internethaber.com/cinsel-istek-uyandiran-dizi-243884h.htm#ixzz15NTc1bns, 30 Eylül 2010.
[173] Ali Bardakoğlu, "Cinsi Hayat ve Yasaklar",*İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006, s. 127-128.

tatminsizliklere sebep olmaktadır. Toplumumuzda bahsedilen cinsel özgürlük propagandalarına rağmen, İslam inancından dolayı çok büyük sapmalar yaşanmamaktadır.

İslâm dini ve toplumumuz zinayı yasaklamakla yetinmeyip, zinaya götüren yolları, müstehcenliği, kadın-erkek ilişkilerinde ölçüsüzlüğü ve aşırı serbestliği de önlemeye yönelik örf ve adetleri geliştirmiştir. Kötülüğün önlenmesi kadar ona giden yolların kapatılması da çok önemlidir. Bu da kitle iletişim araçlarının toplumsal sorumluluğununun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

"Toplumsal sorumluluk nerede ?" diye soran Prof. Dr. Naci Bostancı da:[174]

> "Kitle iletişim araçları, cinselliği daha fazla okuyucuya ve izleyiciye ulaşmak için kullanıyor. Daha fazla izleyici ve okuyucu ona reklam pastasından pay getirecektir. Ama unutulmaması gerekir ki bir sınır hayatın kendisinde ve her konuya ait bir hususdur. Öylesine rekabetçi bir ortam var ki sürekli o sınır zorlanıyor. Daha çarpıcı, daha baştan çıkartıcı olmak için sanki bir yarışın yaşandığını görüyoruz. Gazetelerde televizyonlarda cinselliğe ilişkin birçok program yapıldı, görüntüler ortaya konuldu. Artık öyle anlaşılıyor ki olağan cinsellik ve ona ilişkin bilgi artık yayıncıyı kesmez hale geldi. Bunun yerine homoseksüel ilişkiler anlatılmaya başlandı. Böylelikle farklı olana karşı insanların ilgisi üzerinden daha fazla kişiye ulaşılmaya çalışılıyor. Bunun arkasındaki mantık bu. Çok satmak, daha çok okuyucuya ulaşmak isteyebiliriz ama kamusal bir iş yapıyorsak toplumsal sorumluluk içinde davranmamız gerekmez mi? Rol modeller sunan medyanın toplumun kodlarını iyi okuması gerekir. Eşcinsel ilişkilere romantiklik kazandırıp adeta olağan ilişkileri dahi sıradanlaştıran tarzda bir anlatımı çok hastalıklı bulurum."

şeklinde değerlendirmelerde bulunmakta ve cinsellik konusunun kitle iletişim araçlarında ele alınırken ne kadar dikkatli olunması gerektiğini söylemektedir.

3.7.2.5 Bihter'in Kürtajları

Dizinin baş karakteri Bihter, biri kocası Adnan Bey'den, diğeri de kocasının yeğeni Behlül'den olmak üzere iki kere kürtaj yaptırmıştır. Bihter her iki kürtajı da

[174] Rahime Sezgin, "Bu yayınlardan Kamu Vicadnı Rahatsız", Zaman Gazetesi, Ekim 11, 2009, (Erişim) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=901824&title=bu-yayinlardan-kamu-vicdani-rahatsiz&haberSayfa=2, 3 Eylül 2010.

bebeğin babası olan kişilerden intikam almak için yaptırmıştır. Birincisinde Adnan Bey'i yeterince sevmemesinden ve arasının kötü olmasından kaynaklanan bir intikam duygusuyla, ki bu olaydan sonra Adnan Bey ve Bihter arasında ilk kırılma ve uzaklaşmalar başlamıştır. İkincisinde de aşık olduğu Behlül'ün Nihal'le ilk kez birlikte olmasına ve Behlül'ün Nihal' e söylemiş olduğu "Sende arınmak istiyorum", "Kafanda hiçbir plan olmadan beni seviyorsun" gibi Bihter'in çok önemsediği "aşkını" küçülten, aşağılayan ifadelerden dolayı Behlül'den olacak olan bebeğini aldırır.

Bihter ve Behlül tutku dolu aşklarını yaşarken Behlül'ün "ilişki sırasında önlem alıp almadığı uyarısına yer verilmiş; ancak bu kadar bilinçli olmalarına rağmen dizide reyting uğruna hamilelik ve kürtaj konusu iki kez işlenmiştir.

Döllenme gerçekleştikten sonra rahimde oluşan ceninin dış etki ve müdahale ile düşürülmesi, çok eski dönemlerden beri dinin, ahlâk ve hukukun tasvip etmediği ve önlemeye çalıştığı bir davranış olmakla birlikte çeşitli toplumlarda sık sık karşılaşılan bir olgu olma niteliğini de hiçbir zaman yitirmemiştir. İnsan hayatının korunması, İslâm dininin beş temel ilke ve amacından biri olduğu gibi insanın en şerefli varlık olduğu, insanın saygınlığı ve dokunulmazlığı da İslâm'ın ısrarla üzerinde durduğu ana fikirlerden biridir. İnsanın yaşama hakkı, erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin başladığı andan itibaren Allah tarafından verilmiş temel bir hak olup artık bu safhadan itibaren anne baba da dahil hiçbir kimsenin bu hakka müdahale etmesine izin verilmemiştir. Çünkü cenin yaşama hakkını anne babasından değil, doğrudan yaratandan alır. Anne babanın başlangıçta çocuk sahibi olup olmamakta iradeleri ve seçme hakları varsa da, gebeliği önleyici tedbir ve yöntemleri kullanmalarına dinen izin verilmişse de, artık gebelik teşekkül ettikten sonra doğacak çocuğun hayatına son verme hakları yoktur.[175]

[175] Ali Bardakoğlu, "Çocuk Düşürme", *İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006, s. 137.

Fazla çocuk sahibi olmayı engellemeye yönelik propagandalar, evlilik dışı ilişkilerin artması gibi sebeplerle toplumumuzda da kürtaj yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle Batı ülkelerinde kürtajın serbest bırakılması yönünde baskılar olsa da toplumsal sağduyu bunun açık bir cinayet olduğu noktasında birleşmektedir. Kürtaj, dinen ve ahlaken ağır bir suç olarak görülmektedir. Kürtajın dizide ele alındığı gibi basit bir mesele olarak gösterilmesi insan hayatının bu kadar basite alınması toplumsal değerlerimize aykırılık teşkil etmektedir.

3.7.2.6 Dizinin Gündelik Hayatta Yeniden Üretimi

Popüler televizyon dizisi Aşk-ı Memnu, bu popülerleşmeye bağlı olarak kendi modasını da oluşturmuştur.[176] Tüketim endüstrisi çarkları hemen çalıştırılmış, yüksek izlenme oranlarına ulaşan dizinin görsel statü sembolleri, sosyal tırmanıcıya pazarlanarak umut tacirliği yapılmış, özendirici psikoloji desteklenerek tüketim kültürü körüklenmiştir. Bu körüklemede araç başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarıdır.[177] Dizinin baş kahramanlarının giydiği, taktığı, yediği her şey tüketicilerin yakın takibine girmiş ve popüler kültürün, kitle kültürünün bir öğesi haline gelmiştir. Diziyi izleyenler kıyafetten, takıya, makyaj ürünlerinden, ayakkabıya kadar oyuncuların kullandığı ürünleri bulmak için mağazaların yolunu tutmaktadırlar. Bihter'in kullandığı makyaj ürünleri ve takıları, Adnan ve Bihter çiftiyle, Behlül karakterlerinin yatak odalarını süsleyen nevresim takımları, Adnan karakterinin giydiği tişört, Nihal'in beyaz piyanosu, Bihter'in çantaları, hatta trajikomik bir şekilde Bihter'in intihar ederken kendini vurduğu silah, birer tüketim sembolü olmuştur. Hatta diziye ilişkin bilgisayar oyunu bile piyasaya çıkarılmıştır.

Dizilere sponsor olan firma yetkilileri "İmaj anlamında çok faydası var. Mağazalarımızdan gelen tepkilere göre dizi, oyuncu ve karakter seviliyorsa bu birebir

[176] Sibel Atik, "'Aşk-ı Memnu modası' ihya ediyor" , *Referans Gazetesi*, Ekim 7, 2009, (Erişim) http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=130513, 10 Eylül 2010.
[177] N.Ö. Taşkıran, 2010, s. 267.

satışa dönüşüyor", "Dizi karakterlerini giydirerek bir yandan da Türkiye'deki yerli idolleri bulmaya çalıştıklarını, Türkiye'de markalarıyla bütünleşecek yerli kahramanlar aradıklarını ve bunun için de dizilerde yer aldıklarını" söylemektedirler. Bir kaç örnek vermek gerekirse:[178]

Dizide; Bihter ve Peyker'in ayakkabılarını tedarik eden firma yetkilileri "Aşk-ı Memnu bir marka dizisi ve trend yaratma gücü var. İnsanlar dizide gördükler herhangi bir aksesuarın peşine düşebiliyor. Dolayısıyla böyle bir dizinin sponsorları arasında yer almak bizim açımızdan önemli" diyerek dizinin satışlarını yüzde 25 artırdığını kaydetmektedirler.

Aşk-ı Memnu dizisinin makyaj malzemelerinin sponsorluğunu yürüten firma yetkilileri ise ürünlerinin dizide kullanılan diğer markalar gibi kadınların ilgi odağında olduğunu belirtmektedir. Türkiye'de İstanbul ve Ankara'da satış mağazası olan markanın ürünlerine diğer illerden ulaşmak isteyenler olduğunu belirten kozmetik firması yetkilileri, özellikle dizi yayımlandıktan sonra Cuma günü ve hafta sonunda mağazalarına gelen ziyaretçilerin dizide kullanılan ürünlere ilgi gösterdiklerini dile getirmektedirler. Mağazalarında dizilerden veya dergiler için yapılan işlerden kesitlerin yer aldığı çekimlerin bir katalog halinde müşterilerine gösterildiğini söyleyen yetkililer, "Dizinin izlenme oranları çok yüksek. Görüntü kalitesi ve mecra olarak da bize uygun ayrıca daha çok kadınların izliyor olması nedeniyle hedef kitlemiz açısından markamıza çok uygun bir dizi oldu ve sponsor olduk. Satışlarımıza olumlu etkisi yadsınamaz" şeklinde açıklamalarda bulunmaktadır.

Dizi karakterleri sadece dizilerde kullandıklarıyla değil reklamını yaptıkları ürünlerle de tüketim alışkanlıklarını etkilemektedirler. Bir cips firmasının yetkilisi " Beren Saat'li reklam filmiyle satışlarımız ikiye katlandı ve toplam satışlarımız rekor kırarak tarihinin en yüksek seviyesine ulaştı. Hedefimiz 2010'un ikinci yarısında da bu

[178] S. Atik, 2010

ivmeyi hiç kesmeden devam ettirmek ve markamızı yeni zirvelere taşımak" şeklinde açıklamalar yapmıştır.[179]

Aslında modern zamanlarda hep var olan ancak televizyon dizilerinin popülerlik kazanmalarıyla tekrar gündeme gelen marka konusu kamuoyunda da tartışılmıştır[180] Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Tekin "Edep: İnsanlık formu" başlıklı yazısında "Günümüzde markaların elbiselerin görünür yerlerinde arzı endam etmesi, giyinmeyi bir ihtiyaç olmaktan ziyade bir prestij meselesi haline getirmiştir. Bu da toplum nezdinde edep dışı davranışları daha çok teşvik etmektedir" şeklinde değerlendirmektedir. Modacı Cemil İpekçi de marka giymenin gerekçesinin o markanın kalitesi değil, popüler olması olduğunu belirtmekte ve modanın insanların ruh sağlığını bozma derecesine geldiğini söylemektedir.

Televizyon ekranları toplumu tek tip bir şekilde giydirmek ve süslemek görevlerini de üstlenmiştir. Modaya ilişkin değerlendirmelerde bahsedildiği üzere toplumun televizyondan aldığı sadece kılık kıyafet olmamakta, aynı zamanda birer rol model olan karakterlerin davranış biçimleri de birer modaya dönüşebilmektedir.

3.7.2.7 Aşk-ı Memnu'nun Kadın Karakterleri

Aşk-ı Memnu'da kadın karakterler ve onlara biçilen roller özel olarak incelenmeye değerdir. Günümüzde kadın artık sosyal hayatın tümüne katılan, kendisine edinmiş olduğu becerilerle toplumsal hayatta yer edinebilen bir konuma sahiptir. Aşk-ı Memnu dizisinin kadın karakterleri incelendiğinde ise iki temel grup ile karşılaşılmaktadır.

---

[179] "Beren Saat'li reklamlar Patos satışını patlattı",*ReferansGazetesi*, Ağustos 10, 2010, (Erişim) http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=142774, 10 Eylül 2010.

[180] Gülin Yıldırımkaya, "Marka 'gökgörünmedik' edepsizliği mi teşvik ediyor?", *Gazete Habertürk*, Eylül 23, 2010, (Erişim), http://www.haberturk.com/yazarlar/gulin-yildirimkaya/554706-marka-gokgorunmedik-edepsizligi-mi-tesvik-ediyor, 20 Ekim 2010.

Birinci grup; Adnan Ziyagil'in eşi Bihter, Adnan Ziyagil'in kayınvalidesi Firdevs Hanım, Adnan Ziyagil'in kızı Nihal, Bihter'in ablası Peyker'dir. Bu grubun özelliği Firdevs Hanım dışındaki tüm kadınların genç olmaları, Firdevs Hanım'ın da yaşına rağmen hepsinin güzellikleriyle ön plana çıkarılmalarıdır. Bihter Amerika'da bir üniversiteden mezundur; fakat buna rağmen kısa süreli dernek çalışmaları dışında her hangi bir işte çalışması gündeme bile gelmemiştir, ki dizinin başlarında babasının ölümünün ardından şirketin işlerinin yönetilmesi gerekmektedir. Bihter'in tercihi çok az tanıdığı, zengin bir kocayla evlenmekten yana olmuştur. Firdevs Yöreoğlu da bir gün olsun çalışmayı düşünmez, üstelik büyük kızı Peyker'in evliliği karşılığında da damatla yaptığı gizli antlaşmayla yüklü bir miktar para almıştır. Yine küçük kızı Bihter'in de aslında hiç onay vermeyeceği evliliğine kendi ekonomik rahatlığı için razı olmuştur. Adnan Bey'i kızının kapmasından sonra da bütün mesaisini zengin bir koca bulmaya harcamış ve Adnan Bey'den sonra girdiği arayışta en zengin ikinci iş adamı olan Çetin Özder'le evlilik aşamasına gelmiştir. Evin kızı Nihal de başarılı bir lise öğrencisiyken üniversite sınavında bayılmış, daha sonra bu mesele unutulmuştur, O da kurtuluşu Behlül'le evlilikte bulmuştur. Bihter'den uzaklaşmak için Amerika'ya gitme konusu ortaya atılınca da aklına orada üniversite okuma fikri gelmiştir. Belki bu grubun biraz daha dışında tutulabilecek olan, daha az etkinliği olan Peyker'in ise bir sanat galerisi vardır; fakat burası Peyker için daha çok hobi olarak görülmektedir, para işleri söz konusu olduğu zaman hep kocası Nihat ön plana çıkarılmaktadır.

Dizi filmde esas karakter olan bu birinci gruptaki kadınlar için; düzenli spora giden, yüzen, bitki çayı içip dengeli beslenmeye dikkat eden, bakımlı, kahvaltı, öğlen ve akşam yemeklerine dışarıya çıkıyormuş gibi itinalı ve şık, giysileri düzenli kuru temizlemeye gönderilen, özel yardımcılı, eşinin kredi kartından istediği gibi harcayabilecek mali güce sahip, üretmeden tüketen, ekonomiye sadece tüketim katkısında bulunan, amaçsız bir yaşam süren, gösteriş ve pahalı eşyalara, markaya

düşkün bir kadınlar grubu görüntüsü çizilmiştir.[181] Bu grubun tamamında zengin bir koca bulup hayatını rahat yaşama arzusu mevcuttur.

İkinci grup kadınlar ise; mutfak çalışanları olan Şayeste Hanım, kızı Cemile ve Nesrin'dir. Bu karakterler evin hanımlarına nazaran oldukça şişmandırlar, evin hanımları gibi formlarına dikkat edemezler, Firdevs Hanım gibi aldıkları gramı hesaplayamazlar. Eski dedelerden beri Ziyagiller yalısında çalışmaktadırlar ve aileden yeni nesillere de Ziyagil Yalısı'nın hizmetçiliği geçmektedir. Evin işleri dışında devamlı olarak dedikodu yapmak da işlerinin bir parçasıdır.

Dizide görüldüğü üzere evin zengin ve güzel kadınları için "zengin kocayla evlilik", mutfak çalışanları için de "işçisin sen işçi kal" mantığıyla mevcut hayata devam etme şeklindeki ekmek peşinde koşma mesajları verilmektedir. Baskın karakterler olan ilk grup kadınların var olabilmesi; dişilliklerine, güzelliklerine, formlarına bağlıdır ve bu sayede zengin koca bulabileceklerdir.

Yukarıda anlatılan iki gruba da aykırı kadın karakterler ise, uzun yıllardan beri çocukların yetiştirilmesini üstlenmiş olan Fransız mürebbiye Matmazel Deniz Hanım ve Adnan Bey'in ablası Ahsen Hanım'dır. Bu iki kadın çalışmaktadırlar, evli değillerdir ve koca peşinde de koşmamaktadırlar. İlk kısımda bahsettiğimiz gibi "uyarlama" yapılırken romanın günümüze uyarlanarak aktarıldığı belirtilse de, dizinin kadın karakterlerine biçilen rollerde günümüze uygun değişiklikler yapılmamıştır.

3.7.2.8 Bihter'in İntiharı

Bihter, Behlül ve Nihal'in evlenecekleri güne kadar bütün çabalarına rağmen Behlül'ü Nihal'den ayrılması için ikna edememiş ve artık yapabileceği bir şey olmadığına karar vermiştir. Banyo yapar, beyaz bir elbise giyer, artık kaybedecek hiçbir

[181] N. Ö. Taşkıran, 2010, s. 267.

şeyi kalmamıştır. Annesine her şeyi açıklayacağını söyler, Firdevs Hanım kızına engel olamayacağını anlayınca Behlül'e haber verir, fakat bu arada Bülent ve Nihal de durumu öğrenirler. Herkes evde toplanır Behlül, Bihter'i ikna etmeye çalışır ama Bihter artık laf anlayacak halde değildir, ruh hali çok bozuktur. Firdevs Hanım elinde bir çantayla evi terketmektedir. Adnan Bey, Nihal, Bülent koşturmaca halindedir. Bihter, bu heyecanlı atmosferde Behlül'ün ve Adnan Bey'in yanında intihar eder.

Milyonlarca izleyicinin ekran başında olduğu, final bölümünün final sahnesinde ana karakterlerden birinin, yaşadığı problemlere çözüm yolu olarak intiharı seçmesi ve bunun ekranda oldukça etkileyici bir şekilde sunulması bir çok psikolog tarafından eleştirilmiştir:[182]

15-24 yaş arası gençlerde intiharın üçüncü sıradaki ölüm nedeni olduğunu söyleyen Psikiyatrist Doç. Dr. Özkan Pektaş "Kurgu intiharlar gerçek intiharlara zemin oluşturabilir mi?" sorusu üzerine ciddiyetle düşünmemiz gerektiğini söyleyerek "Bihter geceliği, yüzüğü gibi Bihter silahı ve intiharı da taklit edilebilir mi?" diye sormakta ve:

> "Medyada detaylı verilen intihar öyküleri özellikle depresif duygu durumundaki kişilerin bu durumu kopya etmelerine neden olur ve intihar oranlarına ciddi artış getirir. İntihar bir salgına dönüşebilir. Bunu yapan ünlü bir kişiyse,"O yaptı ben neden yapmayayım? Demek ki çare bu" diye davranmaya itebilir. Avusturya'da bir ara intiharlar çok artmıştı, birçok insan metronun altına kendisini atıp hayatını kaybetti. Bu haberlerin yayınlanması yasaklandıktan sonra intihar olaylarında çok ciddi azalma oldu. Depresif insanlar kolay manipüle edilir. Ülkemizde okuma alışkanlığı çok fazla yok ve T.V oldukça önemli bir yerde. Dolayısıyla dizilerdeki intiharlar toplumu fazlasıyla etkiliyor."

şeklinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Psikolog Adalet Bağdu da:

---

[182] Gülin Yıldırımkaya, "Korkutan soru: Bihter'in geceliğinden sonra intiharı da moda olur mu?", *Gazete Habertürk*,Temmuz 5, 2010,(Erişim) http://www.haberturk.com/yazarlar/gulin-yildirimkaya/529489-korkutan-soru-bihterin-geceliginden-sonra-intihari-da-moda-olur-mu, 25 Temmuz 2010, Bilal Şahin, "Dizilerdeki intiharlar 'bulaşıcı'", *Zaman Gazetesi*, Temmuz 14, 2010, (Erişim) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1005102&keyfield=61C59F6B2DC4B1206D656D6E75, 25 Temmuz 2010.

> “Dizilerin topluma örnek olduğunu, algıda bilinçaltı çalışmaları yapıp farkında olmadan manipüle ettiğini çok net ifade edebilirim. İntihar eğiliminin iki nedeni var; ilki psikolojik rahatsızlıktan. İkincisi çevreden modellenen davranışlardan. Rol model bu kişiler nasıl yaşıyorsa, ne giyiyorsa, hayran kitlesi bunu modeller.İntihar da dahil. Bihter’in intiharından “onurlu bir son” diye bahsedildi birçok yerde, intihar onurlu bir son değil zayıflık ve çaresizliktir**.**”

şeklinde değerlendirmede bulunmaktadır.

Psikiyatr Dr. Mehmet Yağlı da, İstanbul Boğazı’ nda köprüye çıkarak intihar etmenin bir dönem ne kadar yaygın olduğunu hatırlatarak, intiharın "bulaşıcı-moda olma-model oluşturma" özelliğine dikkat çekmektedir. Dr. Mehmet Yağlı:

> "İstanbul Boğazı'ndan atlayarak intihar etme modası, önlem alınca ip gibi kesildi. Neden? Çünkü uzmanlar değerlendirmeye aldı ve moda özelliği fark edildi. Televizyonlar yayınlamamaya, gazeteler haber yapmamaya başladı. Haber yapsalar bile iç sayfalardan küçük haberler olarak verildi. Şimdi bir bakın, hiç öyle bir moda yok."

şeklinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

İslam inancında, yaratılanlar arasında şerefli bir yere sahip olan insanın yaşama hakkı da, Allah tarafından lutfedilmiş en temel haktır. Dünyaya yaratanını tanıma ve O’nun gösterdiği çizgide hayatını sürdürme amacıyla gönderilen insanın, dünyaya gelmesi de dünyadan ayrılması da elinde ve yetkisinde olmayıp bu durum ilâhî iradenin ve düzenin bir parçasını teşkil eder. İslâm, kişilere yaşama haklarını kendi elleriyle yok etme demek olan intihar hakkını da vermemiş, bunu büyük günahlar arasında saymış, inancı ve ameli ne olursa olsun bu kimselerin sırf intihar etmiş olması sebebiyle âhirette büyük bir cezaya çarptırılacağını bildirmiştir.[183]

Müslüman toplumlarda intihar olayları yok denecek kadar azdır. Cinsel bunalım, aşk, ihanet, yoksulluk, işsizlik gibi modern hayatın getirdiği sorunların

[183] Ali Bardakoğlu, “İntihar”,*İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006, s. 182.

yaygınlaşmasıylabirlikte yaşanan intiharlarda artmıştır. İnsanı hayata bağlayan değer ve amaçların azalması intihar olaylarındaki artışı da beraberinde getirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

"Televizyon Dizilerinin Toplumun Milli ve Manevi Değerleri Açısından Değerlendirilmesi; Aşk-ı Memnu Dizisi Örneği" isimli bu çalışmada, televizyonlarda yayınlanan dizi filmler, özellikle de dikkatleri üzerine çekmiş olan Aşk-ı Memnu dizisi toplumun milli ve manevi değerleri açısından değerlendirilmiştir. Bir örnek olay olarak Aşk-ı Memnu dizisinde; hem toplumun milli ve manevi değerlerine hem de aile yapısına aykırı bir çok unsur tespit edilmiştir. Aşk-ı Memnu dizisinin veya diğer bir çok dizinin hatta bir çok televizyon yayınının incelenmesinden bu şekilde bir "aykırılık" değerlendirmesine ulaşmak, değerlendirme yapandan bağımsız olarak ulaşılabilecek tabii bir sonuçtur; çünkü esas olarak televizyonun "değer" problemi yoktur. Dolayısıyla onun en önemli formatlarından olan televizyon dizilerinde de bu "değersizlik" bulunmaktadır.

Sadece burada ele almış olduğumuz dizi filme, televizyona has bir problem değildir "değerler" konusu, hayatımızın tüm alanlarında karşı karşıya olduğumuz bir çok problemin temelinde "değerler" de yaşanan erozyon bulunmaktadır, üstelik sadece ülkemizde değil tüm dünyada böyledir. Küreselleşme sürecinin de etkisiyle eskiden sadece belli bölgelerde görülen ahlaki yozlaşma ve değersizleşme, bütün dünyayı etkiler hale gelmiştir.

Tüm dünyada yaşanan; cinsellik sorunu, şiddet, cinayet, intihar, alkol-uyuşturucu kullanımı, dışlanmışlık, yabancılaşma, yalnızlık problemleri, geleneksel aile yapısının bozulması, kürtaj, sosyo-ekonomik adaletsizlik, çocuk ölümleri, eğitim ve sağlık imkanlarından yoksunluk, çevre sorunları, savaş ve çatışmalar gözönünde bulundurulunca düşünce yapımız, ideolojimiz veya inançlarımızdan bağımsız olarak değerlerimize sahip çıkmamız gerektiği net olarak anlaşılmaktadır.

Çalışmamızda gösterdiğimiz ve daha başka bir çok televizyon dizisinde de kolaylıkla görebildiğimiz üzere aile içi çarpık ilişkiler, evlilik dışı ilişkiler, aldatma, cinsellik, gayri meşru çocuk yapma, kürtaj vb. konular dikkat çekici bir yoğunlukta işlenmektedir. Dünyadaki bir çok toplum gibi ülkemizde de televizyon, kültürümüzün bir parçası haline gelmiştir ve hakim kitle iletişim aracı olması sebebiyle diğer iletişim araçlarınca da sürekli olarak beslenmektedir. Kitle iletişim araçlarının etki boyutunu aşıp kültürün başat belirleyicisi haline gelmesi de bu araçlar ve "değerler" ilişkisi üzerine ciddiyetle ve sorumlulukla eğilinmesi gerekliliğini getirmektedir.

Konunun bu öneminden dolayı hem Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nde, hem de Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da, yayıncı kuruluşlara "milli ve manevi değerlere" uygun yayın yapmaları gerektiği, bunun "yayıncının sorumlulukları" arasında bulunan en temel esaslardan olduğu bildirilmektedir. Konunun "Yayıncının Sorumlulukları" başlığı altında ele alınması da bu konunun ne kadar hassas ve yayın denetiminin sınırlarını aşan bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Gündelik yaşamda olduğu gibi dizi filmlerde de problemli ilişkiler, aile yaşantısından uzak, ahlaki ilkelere ve değerlere bağlı olmayan bireysel veya toplumsal yaşamlar, hayat hikayeleri bulunmaktadır. Hal böyle iken elbette bütün günahı kitle iletişim araçlarına yüklemek haksızlık olacaktır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz gibi yayıncının sorumluluğu; televizyon ekranlarında yer alan çarpıklıkları çözümleri ile birlikte verilmesini ve kültürümüzün başat belirleyicilerinden olan iletişim organlarının daha yüksek bir bilinç düzeyi ile hareket etmesini gerektirmektedir.

Ülkemizde RTÜK'ün radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyici ve denetleyici otorite kurum olmasından hareketle, sağlıklı bir toplum yapısı için oldukça önemli olan "milli ve manevi değerler" ve "aile yapısına" ilişkin yayınlarla ilgili olarak yapılabileceği düşünülen çalışmalar şöyle sıralanabilir:

1- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun öncülüğünde, televizyon yayınlarında toplumun milli ve manevi değerleri ve aile yapısının ele alınışına ilişkin olarak; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kamu kurumları, üniversiteler, medya sektörünün aktörleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak süreli zaman dilimlerinde bir araya gelmenin ötesinde kalıcı işbirliktelikleri oluşturulmalıdır. Böylece yapılacak ortak çalışmalar sonucunda bu önemli meselenin kamuoyunda baskın bir şekilde yer aldığı gibi sadece özgürlükler temelinde değil daha düzgün, toplum yararına bir zeminde tartışılması sağlanmalıdır.

2- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak toplumsal değerlerimizi, kültürümüzü ve aile kavramını koruyacak yayın stratejilerinin geliştirilmesi hususunda yol gösterici, düzenleyici rolümüzün ön plana çıkarılarak, yayıncılık sektörünün ilgili tüm tarafları ile "ortak akıl" çalışmalarına ağırlık verilmesi gereklidir. Bunun için özdenetim mekanizması harekete geçirilmelidir. İzleyici temsilcileri ve yayıncılarla yapılan düzenli toplantılarla, yayıncıların Türk aile yapısı ve milli manevi değerlerine zarar verecek yayınlar hakkında özdenetim unsuru ile gerekli iç karar mekanizması oluşturulmalıdır.

3- Medya okuryazarlığının, hayat boyu devam eden canlı, dinamik bir süreç olduğu göz önünde bulundurularak; sadece ilköğretim okullarında seçmeli bir ders olarak ele alınmaması, dünyanın farklı ülkelerinde uygulandığı şekilde toplumun tüm kesimlerine yönelik (okul öncesi çocuklar, ebeveynler, yaşlılar, medya çalışanları, yapımcılar, yayıncılar vs.) medya okuryazarlığı uygulamaları geliştirilmeli ve bu konuda medya sektörünün tüm aktörleriyle sürekli işbirliği

içinde olunmalıdır. Bu konuda M.E.B, medya kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği halinde, hedef kitleye uygun eğitim materyalleri üretilmelidir.

4- Türkiye'de medya etki araştırmaları hem sayıca azdır, hem de çok dağınık ve düzensizdir. Özellikle çalışmada ele alınan milli manevi değerler ile Türk aile yapısına ilişkin etki araştırmalarının yapılması hususunda gerek diğer devlet kurumları gerekse üniversitelerle işbirliği yapılmalı, bu araştırmalar teşvik edilmelidir.

5- Günümüzde eğitim fonksiyonundan gittikçe uzaklaşıp bir eğlence aracına dönüşen televizyonun eğitim fonksiyonunun tekrar işlevsel hale getirilebilmesi üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Gerek hukuki düzenlemeler gerekse doğru programların hazırlanmasına öncülük edilmelidir. Özellikle, televizyon karşısında en çok vakit geçiren çocuk ve kadınlara yönelik eğitim programlarının daha yararlı hale getirilmesine çalışılmalıdır.

6- Olumlu sosyal davranışları içinde barındıran, özendiren programların yapılması teşvik edilmelidir. Temel toplumsal değerlerimizi işleyen, örnek aile modeli aktaran diziler ve diğer yapımlar ödüllendirilmelidir.

7- Televizyonlarda yayınlanan programların sadece izleyici sayısını belirten "rating" ölçeği yerine, "İzleyici memnuniyet ölçeği" gibi şikâyetleri de kapsayan bir memnuniyet ölçeği oluşturulmalıdır. RTÜK'e gelen şikâyetlerin günlük olarak kamuoyu ile paylaşımını sağlayacak bir sistem oluşturulmalıdır.

8- Televizyon Türk toplumunda çok önemli bir yer işgal etmekte ve özellikle aileye yönelik anlatı yapısıyla dizi filmler çok büyük ilgi çekmektedir. Özellikle tüm aileye rol modeller sunan dizi filmlerin, ciddi akademik incelemelere tabi tutulması gerekmektedir. RTÜK konuyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yaparak bu konudaki çalışmalara önayak olabillir.

9- Televizyon, merkez medya konumunda olması sebebiyle diğer iletişim araçlarınca da sürekli beslenmekte ve televizyon yayınları yeniden üretilmektedir. Günümüzde hızla gelişen iletişim araçları televizyonda gelip geçen özellikle sansasyonel görüntüleri yeniden üretmekte, çoğaltmaktadır. Bu araçlardan özellikle internet konusunda içerik denetimine ilişkin olarak çalışma yapılmalıdır.

10- Türk edebiyatının klasikleşmiş eserlerinin televizyona uyarlanırken uğradıkları anlam kaymalarına engel olabilmek için Kültür Bakanlığı'yla ortak bir komisyon kurulmalı ve bu konuda neler yapılabileceği konusunda çalışmalar başlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

ASAGEM, TÜİK (2006), *Aile Yapısı Araştırması*, ASAGEM, TÜİK, Ankara.

ASAGEM (2008), *Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı*, ASAGEM, Ankara.

ASAGEM (2010), *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*, ASAGEM, Ankara.

Aslantürk, Zeki ve Amman, Tayfun (1999), *Sosyoloji*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Akkır, Ramazan (2007), "RTÜK: Yayınlar Edebe Aykırı Olamaz", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 4.

Atik, Sibel (Ekim 2009), "Aşk-ı Memnu modası ihya ediyor", Referans Gazetesi, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=130513, (10.09.2010)

Avcı, Nazmi (2007), *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Aydın, Mustafa (2007), "İslam Bağlamında Ahlak", (Ed.) Recep Kaymakcan ve Mevlüt Uyanık, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.

Aydın, Mustafa (2010), *Gençliğin Dini ve Sosyal Değerleri*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Ayverdi, Samiha (2006), Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.

Bahar, Halil İbrahim (2005), *Sosyoloji*, USAK Yayınları, Ankara.

Bardakoğlu, Ali (2006), "İntihar", *İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Bardakoğlu, Ali (2006), "Çocuk Düşürme", *İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Bardakoğlu, Ali (2006), "Cinsi Hayat ve Yasaklar", *İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Bardakoğlu, Ali (2006), "Zina Yasağı", *İlmihal*, 2. Cilt, (Ed.) Hayreddin Karaman vd., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Bolay, Süleyman Hayri (2007a), "Aşkın Değerler Buhranı", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul.

Bolay, Süleyman Hayri (2007b), Değerlerimiz ve Günlük Hayat, *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul.

Bostancı, Naci (2002), "Toplum ve Kültür", (Ed.) İhsan Sezal, *Sosyolojiye Giriş*, Martı Kitabevi, Ankara.

Bozkurt, Veysel (2004), *Sosyoloji*, Alfa Basım Yayım, İstanbul.

Brzezinski, Zbigniew (1994), Kontrolden Çıkmış Dünya, İş Bankası Yayınları, Ankara.

Bülbül, Yusuf (Temmuz 2010), "Tanpınar'ın 'Huzur'u dizi oluyor", Zaman Gazetesi, http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1003016&keyfield=61C59F6B2DC4B1206D656D6E75, (10.10.2010)

Cereci, Sedat (1996), *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*, Şule Yayınları, İstanbul.

Cevizci, Ahmet (2005), *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul.

Chagall, David (1996), "Surviving the Media Jungle" (çeviren Serdar Taşçı), *Siyaset Felsefesi Medya ve Ahlak*, (2002), Metropol Yayınları, İstanbul.

"Cinsel İstek Uyandıran Dizi", İnternet Haber, http://www.internethaber.com/cinsel-istek-uyandiran-dizi-243884h.htm#ixzz15NTc1bns, (30.09.2010)

Coşkun, Ali (2005), *Sosyal Değişme ve Dini Normlar*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.

Çelenk, Sevilay (2010), "Aşk-ı Memnu'dan Aşk-ı Memnu'ya yerli dizi serüvenimiz", *Birikim Dergisi*, Sayı 256-257.

Çüçen, A. Kadir (2001), *Felsefeye Giriş*, Asa Kitabevi, Bursa.

Dino, Güzin (1978), *Türk Romanının Doğuşu*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Doğan, İsmail (2004), *Sosyoloji*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Doğan, İsmail (2009), *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

Egri, Lajos (2004), (Çev. Suat Taşer), *Piyes Yazma Sanatı*, Papirüs Yayınevi, İstanbul.

Er, İzzet (1996), "Örf ve Adet", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, 3. Cilt, Risale Basın Yayın, İstanbul.

Ergin, Osman Nuri (1977), *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, İstanbul.

Erjem, Yaşar ve Kızılçelik, Sezgin (1994), *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*, Atilla Kitabevi, Ankara.

Fichter, Joseph (2009), *Sosyoloji Nedir ?*, (Çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara.

Gündüz, Mustafa (2005), *Ahlak Sosyolojisi*, Anı Yayınları, Ankara.

İçli, Gönül (2002), *Sosyolojiye Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara.

İmançer, Dilek ve Sarıgül, Ali Ekber (2010), "Evlilik Programlarında Değer Temsili", (Ed.) Dilek İmançer, *Medyayı Anlamak*, De Ki Basım Yayım, Ankara.

İnam, Ahmet (2008), "Değerler Hayatımızın Kendisidir Değerler Biziz", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 2, Sayı 5, İstanbul.

İzveren, Adil (1980), *Toplumsal Törebilim Sosyal Ahlak*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Ankara.

Kantemir, Enise (1982), "Aşk-ı Memnu Eser İncelemesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, Ankara.

Kaplan, Yusuf (1992), *Televizyon*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.

Karaman, Hüseyin (2000), *Nurettin Topçu'da Ahlak Felsefesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Kaymak, Öznur ve Dağ Eysen, Erçin (Eylül 2010) "Toplum dönüştükçe tabular yıkılıyor, reytingler artıyor", Akşam Gazetesi, www.aksam.com.tr/2010/09/26/haber/6655/yasam/haber.html, (10.10.2010)

Kenan, Seyfi (2007), "Modern Eğitimde Değer Arayışları", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1.

Kıllıoğlu, İsmail (1996), "Değer", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, 1. Cilt, Risale Basın Yayın, İstanbul.

Kılıç, Ahmet Faruk (2007b), "Türkiye'de Dünyevi Ahlaka Geçiş Denemeleri", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1.

Kılıç, Ahmet Faruk (2007a), "Türkiye'de Ahlak Sosyolojisinin Oluşumu", (Ed.) Recep Kaymakcan vd., *Teorik ve Pratik Yönleriyle Ahlak* , Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.

Köylü, Mustafa (2006), *Küresel Ahlak Eğitimi*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.

Lipson, Leslie (2003), *Uygarlığın Ahlaki Bunalımları*, (Çev. Jale Çam Yeşiltaş), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Mete, Ömer Lütfi (1991), "Televizyon ve Aile", *Aile Ansiklopedisi*, Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 3. cilt.

Oktay, Ayşe Sıdıka (2007), "İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlaka Etkileri", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul.

Önal, Mehmet (2006), "Değer", *Felsefe Ansiklopedisi*, 4. Cilt, Ed. Ahmet Cevizci, Ebabil Yayınları, Ankara.

Önür, Nimet (2007), "Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavşağında Toplumsal Değerler", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul.

Özlem, Doğan (1990), *Etik-Ahlak Felsefesi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Radikal (2007), 6.4.2007.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG: 03.03.2011, 27863.

RTÜK (2006), *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, Ankara.

RTÜK (2007), Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, Ankara.

RTÜK (2007), *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı*, Ankara.

RTÜK (2009), *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması 2*, Ankara.

RTÜK (2010), Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması, Ankara.

RTÜK, "Mevzuat", "Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi", (Erişim) , http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497, 10 Ocak 2010

RTÜK, “Üst Kurul Kararları”, (Erişim), Temmuz 03, 2009, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=09411e7f-a795-4b8b-8cf9-348412c8955b, (10.09.2010)

RTÜK, “Üst Kurul Kararları”, (Erişim), Ocak 14, 2010, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=fe3d629c-cab5-40ea-9911-879da5b264b2, (10.09.2010)

RTÜK, “Üst Kurul Kararları”, (Erişim) , Temmuz 20, 2010, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=3571de58-9c36-42cd-9946-104c60e21892 , (10.09.2010)

RTÜK, “Üst Kurul Kararları”, (Erişim) , Nisan 19, 2010, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=66b5e237-0739-4780-a830-7836d8ea40ee, (01.11.2011)

Sadak, Necmeddin (1938), *Sosyoloji*, Kültür Bakanlığı Yayın Direktörlüğü.

Sezgin, Rahime (Ekim 2009), “Bu yayınlardan Kamu Vicadnı Rahatsız”, Zaman Gazetesi, http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=901824&title=bu-yayinlardan-kamu-vicdani-rahatsiz&haberSayfa=2, (03.09.2010)

Sezgin, Rahime (Mayıs 2010), “Önce İzliyoruz Sonra Kanıksıyoruz”, Zaman Pazar, http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=979259&title=once-izliyoruz-sonra-kaniksiyoruz&haberSayfa=1 , (10.09.2010)

Susam, Asuman (2010), “Yaprağını Bilmeyen Ağaç”, *Sanat Cephesi Dergisi*, Sayı 36

Şahin, Bilal (Temmuz 2010), “Dizilerdeki intiharlar 'bulaşıcı'”, Zaman Gazetesi, http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1005102&keyfield=61C59F6B2DC4B1206D656D6E75, (25.07.2010)

Şener, Sami (2009), *Sosyoloji*, İnkılab Yayınları, İstanbul.

Şentürk, Semiha (Mart 2010), "Ekranın dizi dizi romanları", Milliyet Kitap, http://kitap.milliyet.com.tr/ekranin-dizi-dizi-romanlari/kitap/haberdetay/17.03.2010/1212854/default.htm , (20.05.2010)

Şeyma, Arslan ve Yaşar, Fatma (2007), "Yükselen "Değer" Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 1, İstanbul.

Şirin, Mustafa Ruhi (1998), *Televizyon Çocuk ve Aile*, İz Yayıncılık, İstanbul.

Şişman, Ahmet (2007a) "Açılış Konuşması", *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Kasım 2004, Değerler Eğitimi Yayınları, İstanbul.

Şişman, Ahmet (2007b), "Her Daim Edepli Olmak", *DEM Dergi*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, Yıl 1, Sayı 4, İstanbul.

Taşçı, Serdar (2002) *Siyaset Felsefesi Medya ve Ahlak*, Metropol Yayınları, İstanbul.

Taşkıran, Nurdan Öncel (2010), "Roman Uyarlaması Televizyon Dizilerinde Kadın Karakterlerin Karakter Çözümlemeleri: Eski ve Yeni 'Aşk-ı Memnu '', *3. Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın:Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu*, 28-30 Nisan 2010, Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı, Konya.

TDK, Büyük Türkçe Sözlük, "Değer", http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=deer&ayn=tam , (03.01.2010)

Tolan, Barlas (2005), *Sosyoloji*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Torun, Kezban Başkurt (Şubat 2010), "Ben Aşk-ı Memnu'dan Etkilenmem, Ama Toplum Etkilenebilir", Sokaktan Sesler, http://bianet.org/bianet/toplum/119986-ben-ask-i-memnudan-etkilenmem-ama-toplum-etkilenebilir, (30.03.2010)

Tunç, Ayfer (2010), "Her Türk'ün kullandığı tek yerli malı: diziler", *Birikim Dergisi*, Sayı 256-257.

Twenge, Jean M. (2009), "Ben" Nesli, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Uludağ, Süleyman (2008), "Ahlak, Maneviyat ve Gündelik Hayat", (Ed.) Süleyman Uludağ, *İslam'a Giriş Temel Esaslar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Uşaklıgil, Halid Ziya (2006), *Aşk-ı Memnu*, Özgür Yayınları, İstanbul.

Ülger, Ufuk ve Savaş, Mine (Aralık 2008), "Romanın Adı Var Kendi Yok", Habervesaire, http://www.habervesaire.com/haber/1154/, (10.09.2010)

www.askimemnu.tv (15.08.2010)

Yıldırımkaya, Gülin (Eylül 2010), "Marka 'gökgörünmedik' edepsizliği mi teşvik ediyor?", Gazete Habertürk, http://www.haberturk.com/yazarlar/gulin-yildirimkaya/554706-marka-gokgorunmedik-edepsizligi-mi-tesvik-ediyor, (20.10.2010)

Yıldırımkaya, Gülin (Temmuz 2010), "Korkutan soru: Bihter'in geceliğinden sonra intiharı da moda olur mu?", Gazete Habertürk, http://www.haberturk.com /yazarlar/gulin-yildirimkaya/529489-korkutan-soru-bihterin-geceliginden-sonra-intihari-da-moda-olur-mu, (25.07.2010)

Zorlu, Abdülkadir (2006), *Tüketim Sosyolojisi*, Glocal Yayınları, Ankara.

_____, (Temmuz 2010), “Mezarlarında Rahat Değiller”, 8 sütun, http://www.8sutun.com/Mezarlarında-rahat-değiller_86466.html ,(10.09.2010)

_____, “Magazinde Edebiyat, Edebiyatta Magazin Söyleşisi”,25Haber.com, http://www.25haber.com/2010/01/‘magazinde-edebiyat-edebiyatta-magazin’-soylesisi/ , (12.09. 2010)

_____, (Ocak 2008), “Sırada Aşk-ı Memnu Var”, Yeni Şafak, http://yenisafak.com.tr/Televizyon/?i=90631, (3.10.2010)

_____, (Mayıs 2010), “Yasak Aşk Kazandı”, Kanal D Haber, http://haber.kanald.com.tr/Haber/Magazin-38/Yasak-ask-kazandi-3141.aspx, (10.09.2010)

_____, (Ağustos 2010), “Beren Saat'li reklamlar Patos satışını patlattı”, ReferansGazetesi, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=142774, (10.09.2010)

_____, (Eylül 2010), “TV'ler maddi ve manevi değerleri tüketiyor”, Moralhaber, http://www.moralhaber.net/medya-magazin/tvler-maddi-ve-manevi-degerleri-tuketiyor/, (20.10.2010)

_____, (Ocak 2010), "Ahlâkı zedeleyici diziler toplum yapısına kan kaybettiriyor", 8 Sütun, http://www.8sutun.com/-Ahlâki-zedeleyici-diziler-toplum-yapisina-kan-kaybettiriyor-_68722.html , (10.09.2010)

_____, (Eylül 2010), “Eşcinsellik dizilerin yükselen değeri oldu”, http://televizyongazetesi.com/Page/News/NewsDetail.aspx?CID=28320, (15.11.2010)

_____, “Dallas bile hafif kalır”, Hürriyet Kelebek, http://www.hurriyet.com.tr/magazin/anasayfa/9801948.asp?m=1, (10.09.2010)

ÖZET

OKTAY Hüseyin Tuğrul, Televizyon Dizilerinin Toplumun Milli ve Manevi Değerleri Açısından Değerlendirilmesi; Aşk-ı Memnu Dizisi Örneği,Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011.

Televizyon Dizilerinin Toplumun Milli Ve Manevi Değerleri Açısından Değerlendirilmesi başlıklı bu tezin amacı Kanal D yayın kuruluşunda yayınlanmış olan Aşk-ı Memnu dizisini toplumun milli ve manevi değerleri açısından incelemektir. Halid Ziya Uşaklıgil'e ait "Aşk-ı Memnu" romanının televizyon uyarlaması olan "Aşk-ı Memnu" dizisi hem toplum içinde büyük bir ilgi ile seyredilmiş, hem de milli ve manevi değerlere aykırı konusu ile yoğun bir şekilde tartışılmıştır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde "milli ve manevi değerler" ülkemizde yüzlerce yıldır yaşanagelen, kendine toplum içinde yer bulmuş olan yapısıyla ele alınmıştır. İkinci bölümde Türkiye'de televizyonla ve de özellikle televizyon dizileriyle toplumun ilişkisine değinilmiş ve daha sonra üçüncü bölümde "Aşk-ı Memnu" dizisi Lajos Egri yöntemiyle çözümlendikten sonra toplumda var olan değerler açısından incelenmiştir. Sonuç ve öneriler bölümünde Türkiye'deki dizi filmler, Aşk-ı Memnu dizisinden yola çıkarak değerlendirilmiş ve önerilere değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. Milli ve Manevi Değerler **2.** Aşk-ı Memnu **3.** Aile **4.** Televizyon Dizileri
5. Televizyon ve toplum

ABSTRACT

OKTAY Hüseyin Tuğrul, Evaluation of the TV Serials In National And Moral Aspects: Example of Aşk-ı Memnu, Specialist Thesis, Ankara, 2011.

This thesis titled “Evaluation of the TV Serials In National And Moral Aspects: Example of Aşk-ı Memnu” aims at elaborating the Serial “Aşk-ı Memnu (Illicit Love)” broadcasted in the Tv Channel “Kanal D” in terms of the national and moral values of the community. Being an adapted TV version of the novel “Aşk-ı Memnu” of Halid Ziya Uşaklıgil, the TV Serial “Aşk-ı Memnu” has not only attracted a high interest of the community, but also been intensively discussed for its theme contrary to both the national and moral values.

The thesis comprises of three chapters. The first chapter elaborates the “national and moral values” as of their nature actually experienced in this country for centuries, and adopted by the community. However, the second chapter involves relations between the community and TV, and more particularly the TV serials, followed by the third one to analyse the serial “Aşk-ı Memnu” on the basis of the Lajos Curve method for an evaluation in terms of the existing values of the community. Finally, the conclusion and suggestion chapter includes some suggestions on the actual arguments in Turkey.

Key Words

1. National and moral values **2.** Illicit Love **3.** Family **4.** TV Serials
5. TV and community

ÖZGEÇMİŞ

29 Nisan 1978 tarihinde Ankara'da doğan Hüseyin Tuğrul Oktay İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden 2004 yılında mezun olmuştur. Yüksek Lisans eğitimine Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı'nda devam etmekte olup "Demokrasi Kültürünü Geliştirme Aracı Olarak Medya Okuryazarlığı: Türkiye Uygulaması" başlıklı tez çalışmasını yürütmektedir. Yabancı dil olarak İngilizce bilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nde Uzman Yardımcısı olarak 6 Mart 2006-25 Eylül 2007 tarihleri arasında görev yapmıştır. 25 Eylül 2007 tarihinden itibaren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda Üst Kurul Uzman Yardımcısı olarak çalışmaktadır.